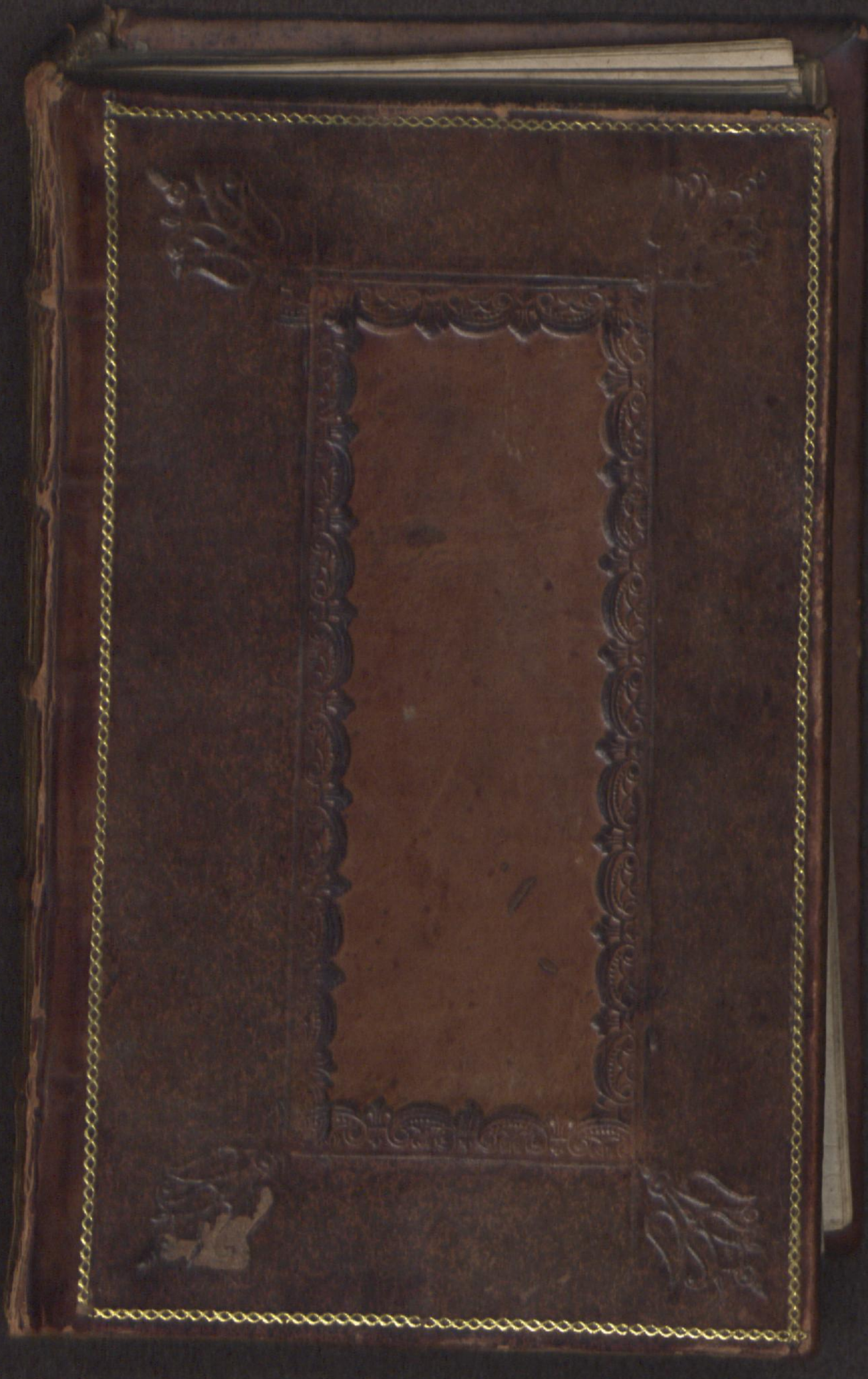
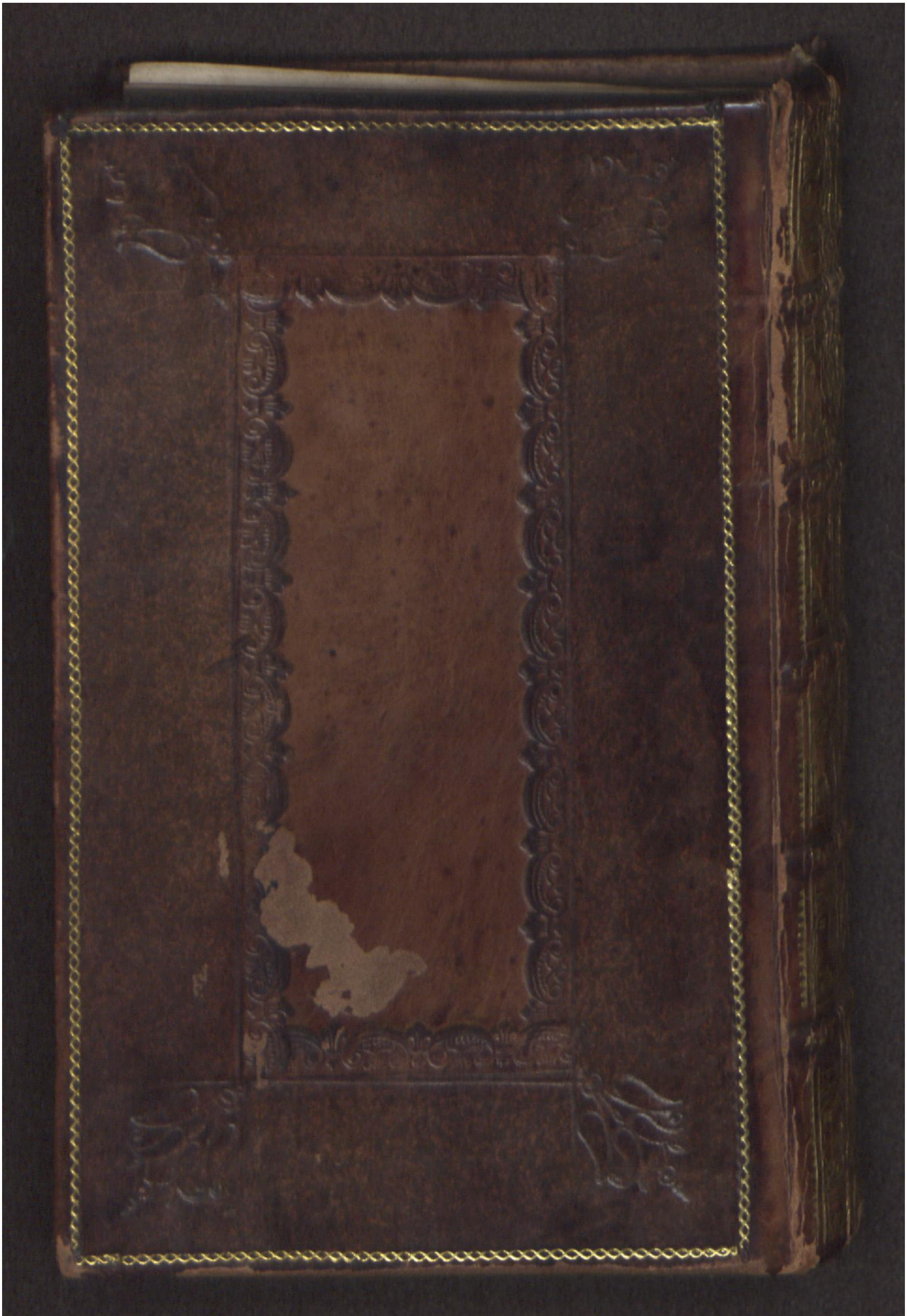

Enn Merckelig Tractat/ Huor vdi Alle

Menniske vnderuises / At de altid skulle betencke oc ihukomme Fire sidste Tingester/ Som ere.

1. Døden som er nær.
2. Den yderste Dommedag.
3. Helffuedis Pine. Oc
4. Den Himmelske ære oc glæde.

Beskreffuen paa Latine for 150. Aar siden/ oc Corrigeret oc forbedred/ aff Herman Hamelmand Licentiat oc Superintendens vdi det Greffueskab Altenburg/ Oc nu nyligen aff Latinen fordansket.

XF XF

Matth. 10.

Intet er skiult som io til sin tid skal obenbaris.

Prentet i Kiøbenhaffn/ Aff Matz Wingaard.

93.

Jacob Vlffelds Fæ-
derne.

Fru Anne Flemings Fæderne.

Erlig oc Welbyrdig Mand / Hendrick Randtzou til Bredenberg / Kong: Maiest: Statholder vdi det Førstendom Holstein / Min synderlig gode Ven / venligen.

KJære Hendrick synderlig Gode Ven / effter som J den 10. Decembris haffuer iblant andet mere tilskicket mig denne Bog paa Latine / som for Halffandet Hundret Aar siden

siden haffuer været beskreff-
uen vdaff en Gudfryctig
Lærd Mand/ oc nu nyligen
er Corrigeret / oc forbedret
aff den Licentiat Hermano
Hamelberg / Superinten-
dent vdi det Greffueskab
Altenborig / Saa haffuer
ieg den offuerseet oc igen-
nem læst/ Oc effterdi ieg be-
finder den at være fast nyt-
tig vdi disse sidste Dage/ at
læse/betencke oc offueruege/
for den Kiødelig Tryghed

som nu fast vdi alle Stater haffuer taget offuerhaand/ Da haffuer ieg den vdaff Latinen vdsat paa Danske/ paa det at de som Latinen icke forstaar (oc leffuer try=gelig) kunde der aff forbe=dris oc affstaa deris syndi=ge Væsen/ for GVds Ret=ferdige Straff/ som vil off=uergaa alle Vgudelige som icke giør Penitentz (som de aff denne Bog kunde for=fare) som Poeten skriffuer:

Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Oc

Oc enddog denne Skribenter hefftig driffuer Loffuen / oc forkynder GVds Retferdige Vrede oc straff offuer Syndere / Oc den met den Hellige Skrifftes Vidnisbyrd beuiser / Dog er eder beuist / at det allestedz forstaaes om dennom som vgudelige leffuer / oc icke giøre en sand oc aluaarlig Penitentz / oc forliger dennem met Gud / før de døer her aff Verden / Oc

A iiij icke

icke om dennem ſom for=
tryder deris Synd oc ond=
ſkab/ beder Gud om Naa=
de/ oc forlader oc fortrøſter
dennem paa GVds Naa=
de oc Barmhiertighed/ Oc
met en faſt Tro annamer
GVds Søn for Verdſens
Frelſere/ Oc troer at hans
Blod afftoer oſſ aff alle vo=
re Synder/ Fordi huo ſaa=
ledis troer oc forlader ſig
paa Gud / hans Synder
ſkulle aldrig ihukommes /
Men

Men hand trenger ſig igen-
nem fra Døden til Liffuet.
Joh. 5. Oc Micheas i ſit
7. Capittel ſiger: Hand
neder træder alle vore Miſ-
gierninger/oc kaſter alle vo-
re Synder ned i Haffſens
Dybhed ꝛc. Læſer Jerem:
i det 8. oc 31. Ezech. 18. 33.
Eſa: 30 35. 43. 49. 50.
53. 55. Joel: 2. Joh: 3.
4. 6. 8. 10. 14. Matth. 11.
Capit. 1. Tim: 2. 1. Cor 1.
Rom: 8. Heb: 5. Pſ: 50.

 der

der findis Trøst oc Husua-
lelse/oc mange andre stedz i
Skrifften.

Oc effter at J nu vdi E-
ders gode Alder/ Effter at
Gud haffuer velsignet E-
der/ effter den 128. Psal:
Betencker oc omgaas met
det uforgengelige/oc retter
eder effter gierne Christeli-
gen at ville dø/ naar Guds
Guddommelige Villie er/
huilcket giffuis tilkiende aff
det Controphei J mig til-
skicker/

ſticker / Saa oc aff Eders
Rim der hoſſ ſom liuder :
Des zeitlichen Lebens aus-
gang/ Jſt des ewigen an-
fang : Da haffuer ieg vild
Eder ſamme Bog igen til-
ſkriffue/ gierne bedendis at
J den ville tage til tacke oc
lade Eder behage/ Oc befa-
ler Eder her met Gud All-
mectigſte/ Ynſkendis Eder
met Eders gantſke Hus /
it gaat ſaligt nyt Aar. Den
ſamme HErre oc Gud vn-
de

de oss effter denne Natur-
lige Død / At findis vdi
Himmerig hos Gud oc al-
le Guds Vdualde. Da-
tum Wlffeldtzholm / den
30. Januarij / Aar 1593.

Jacob
Wlffeldt
den eldste.

Syrach

Syrach Cap: 7.

VHuad som du giør / da betenck enden / saa giør du aldrig ilde.

Salomon i sin Predicken Cap: 12.

Tenck paa din Skabere vdi din Vngdom / før end de onde Dage komme.

Fire

Fire Stycker skal huer Christen altid betencke / Ihukomme oc off-ueruеye.

*

EFterdi intet kand mere holde en Syndere fra Synd oc Ondskab / oc igenkalde hañem fra Wretferdigheds veye / end fire sidste styckers Betenckelse / Da er det fornøden at mand idelig tencker der paa / om dennem taler / oc dennem betracter / Som den hellige *Bernhardus* siger: Kom ihu vdi alle dine Gierninger din sidste tid / Oc er disse fire efterfølgende. j. Døden. 2. Dommens dag. 3. Helffuede. 4. Himmerigis glæde oc Herlighed / Thi

huad

huad kand være forfærdeligere end Døden? Huad kand være Forskreckeligere end Dommen? Huad kand være ywldeligere end Helffuedis pine? Huad kand være lystigere end den Himmelske glæde? Derfor ville wi tale her effter om huer aff disse fire Styc-ker / besynderlig fordi det er fire Hiul / som *Bernhardus* siger/ der fører voris Siæle til Himmerigs glæde oc Herlighed/ oc er det som opuecker vor Siæl/ at hun kand foracte dette Verdslige / Oc omuende sig til sin Frelsere oc Skabere / Derfor siger Syrach vdi sit 28. Cap. beskedelig: Kom dit sidste vdi hu.

Men

Men paa det at sligt kand Gudfryctteligen skee vdaff huer / Da vil ieg først tale/

1. Om Døden.
2. Om Dommen.
3. Om Helffuedis Pine.
4. Om det euige Liffs Glæde.

En Flittig Betenckelse Om Døden / som er oss nær.

✲

DEN Hellige *Bernhardus* siger at den ypperste *Philosophia* er Dødzens idelig Betenckelse / huilcken huer skal føre met sig ihuort hand vandrer/ da skal hand icke lettelig synde (som er at

 forstaa

forstaa / at hand met forset icke synder) Derfor siger den Hellig *Augustinus* / at intet holder Menniſken mere fra Synden / end Dødsens idelig Betenckelse / Fordi Dødsens Jhukommelse ydmyger Menniſken / oc giør at mand kand foracte dette Verdslige / oc giøre en sand Penitentz i huad Kald oc Bestilling mand kand være vdi.

Huorledis Dødsens Betenckelse kand rettelig ydmyge Christne Menniſke.

DEN Hellig *Augustinus* siger: Jt Menniſke som betencker sig at være dødelig / det forlader at hoffmode sig / Huad andet got

oc ont

oc ont oss kand vederfaris er w-
uist/ Men Døden er vis / hans
Tilkommelse er aller vissest / men
Timen er skiult oc wuis/ Oc skal
dog kom̃e oc icke forbliffue/ Der-
for siger den Hellige *Bernhardus*/
Du arme Menniske/ hui bereder
du dig icke huer Time til Døden/
Betenck dig allerede at være død/
efftherdi du veedst at du skalt ende-
lig dø/ Betenck huorledis dine
Aarer skulle bryste/ Huorledis dit
Hierte skal quellis i pine / En
Christen betencke huorledis hans
Hukom̃else/ hans Fornufft/ For-
stand oc Siun skal forgaa/ huor-
ledis hans Hender icke mere skal
kunde tage/ hans mund icke mere

skal kunde tale/ Ørnene icke meer skal kunde høre. Lader oss derfor fryctte/ oc huer berede sig til Døden/ efftersdi wi vide at wi ere Ødelige/ oc skulle bliffue til Jord igien som wi ere tagne aff/ Vdi dette fald er ingens Persons anseelse/ som icke heller haffuer været aff begyndelsen/ men wi stunder alle til it Maal/ som disse efftersølgendis Rim lyder:

Døden it Bid at kaldis de lære/
Som huer Mand bider oc ingen kand være.
Døden hand riffuer oc slaar til Døde/
Alt huad som Kiød oc Blod kand føde.

Hand trycker de mectige ocsaa de
ringe/
Som alle monne effter hans pi-
be springe.
Hertuger/ Førster oc huem de ere
Monne alle vnder hans Herre-
dom være/
Hand forbarmer sig huercken off-
uer vnge eller gamle.
Men dennem alle til Døden
samler/
Alt kiød som her paa iorden suser/
Det skielffuer oc beffrer i naar
hand bruser.
Alle mand træder hand vnder
sin Fod.
Huad heller hand er ond eller
god.

Saaledis er *Hypocrates* oc *Galenus*/ som haffuer værit de ypperste *Doctores* vdi Lægekonst/ oc alle deris Disciple døde/ Oc en part vdi deris Vngdoms tid/ Derfor siger *Salomon* vdi sin Predicken 2. Cap. Lige som den Vise døer/lige ocsaa Daaren/ derfor fortrød mig at leffue/ Thi det behagede mig ilde/ som skeer vnder Solen/ at det er saa aldelis Forfengelighed oc møye. Oc i det 3. Capit. Alt det som mand tager sig faare vnder Himmelen haffuer sin stund/ Det gaar Mennisken lige som Fæ/ som dette døer/ saa døer oc det/ Oc de haffue alle en haande Aande/ Oc Mennisken haff-

uer intet mere end Fæet / thi det er altsamen Forfengelighed/ det far altsammen til en sted/ det er altsammen giort aff støff / oc det bliffuer til støff igien. Item Cap. 4. Jeg loffuede de døde/som vaare allerede døde/ mere end de leffuende/ som end nu haffde Liffuet/ oc den som icke endnu er/ bedre end de baade / oc fornemmer icke det onde/ som skeer vnder Solen. Oc i det 6. Cap. Huad vdretter en Vijß mere end en Daare? Huad tager en arm sig faare/ at hand vil være iblant de leffuende? Item i det 7. Capit. Huo veed huad Menniskken er nytteligt i hans Liffs tid saa lenge som hand

leffuer i sin Forfengelighed/ huil-
cken der bortfarer som en skygge/
Det er bedre at gaa til Græde-
huset / end til Gildis huset. Oc
fremdelis: Jeg haffuer seet alle-
honde i min Forfengeligheds tid/
Der er en Retferdig/ oc forfaris
i sin Retferdighed/ oc den Vgu-
delig leffuer lenge i sin Ondskab.
Det 8. Cap. Menniskenhaffuer
icke mact offuer Aanden at for-
hindre Aanden / oc den haffuer
ingen mact i Dødsens tid. J det
9. Cap. De Leffuende vide at de
skulle dø/ men de Døde vide intet.
Oc ydermere: Menniskenveed
icke sin tid / Men lige som Fisken
fangis met den skadelige Krog/ oc
Fulen

Fulen met snaren/ Saa bliffuer oc Menniskẽ bortryckt i den onde tid. Her til er opregnit meget aff Salomons Predicken / som hører her til/ oc rettelig kand brugis/fordi wi døer alle/saa vel den Vise som den wuise/ den Lærde saa vel som den wlærde. Huor er den vise *Salomon?* huor er den Gudfryctige *Dauid?* ved huilcken Guds Aand haffuer tald/ huor er den retferdige *Samuel?* huor er den lengste Kong *Saul?* huor er den allersterckiste *Samson?* huor er den forferdelig *Goliat?* huor er *Aiax?* huor er *Achilles?* huor er *Hector?* huor er den mectige Konge *Alexander?* huor er den store

B v Pom-

Pompeius ? huor er de berømde *Scipiones* ? huor er den lyckſalige Keiſer *Iulius* ? huor er den ypper=lig *Auguſtus* ? huor er den grum̃e *Senacherib* ? huor er den mectige *Nabogodonoſor* ? huor ere de ypper=lige Monarcher ? *Darius* ? *Aſue=rus* ? oc *Cyrus* ? huor er de Egyptiſke Konger *Pharaones* ? huor er den forfarne *Ariſtoteles* ? huor er den ſubtilige *Plato* ? huor er den retfer=dige *Socrates* ? huor er den velta=lende *Demoſtenes* ? huor er den glæ=delig *Cicero* ? huor er den beſte Po=ete hos de Græker *Homerus* ? den lærdiſte hos de Latiner *Virgilius* ? huor er den rigeſte *Creſus* ? huor er den ſmuckiſte *Abſolon* ? huor er den

ſkøniſte

skøniste *Helena*? huor er den kyske *Hesther*? huor er den lærdist siger (*Esaias*) i sit 38 Cap. huor er den som offueruejer Loffsens Ord? huor er de smaa oc vmyndigis *Doctor*? huad skal ieg sige om vtallige andre? vdaff huilcke icke en er offuerbleffuen/ men er forgaaen vdi deris forfengelighed/ oc deris aar ere hastigen forløben/ som disse efftersølgende rim lyder.

Til fellitz at dø monne huer mand
haffue/
Der spares ingen for gunst eller
gaffue.
Derfor sigis den Retferdig at
være/
At hand skoner huercken Knect
eller Herre.

Hand

Hand tager saa snart en Konge-
lig Mand/
Som en Fattig der haffuer sin
staff i Haand.

Oc siger Job i sit 20. Capit.
Ovenskalckis glæde varer it øye-
blick / om hans høyhed end racte
til Himmelen/ oc hans Hoffuit rør-
de paa skyen / saa omkommer hand
dog paa det sidste hen som skarn/
at de som hand vaar anseet førre
for/ skulle sige/ huor er hand? Li-
ge som en drøm forfaris/ saa skal
hand icke findis / Oc lige som
en Syn forsuinder om Natten.
Hid hører ocsaa den 37. Dauids
Psalme / De Wgudelige skulle
hastelig affhuggis lige som Gress/
oc

oc de skulle visne lige som grønne Vrter. Jtem/ Det er end nu en liden stund/ saa er den Vgudelig icke mere / Oc naar du seer effter hans sted/ da skal hand være borte/ Den Vgudelig truer den Retferdige/ oc bider sine Tender sammen offuer hannem/ Men HErren leer ad hannem/ thi hand seer at hans dag kommer/ De vgudeliges Arm skal sønderbrydis / De vgudelige skulle omkomme/ oc HERrens Fiender / Der som de er end kostelige/ da skulle de dog forgaa som en røg forgaar. Oc fremdelis siger Dauid/ Jeg saa en vgudelig hand vaar stolt/ oc hand bridde sig vd oc grøndis som

som it Laffuerber træ/ Der mand gick der frem / see da vaar hand borte/ Jeg spurde effter hannem/ da bleff hand ingenstedz funden.

Dissligiste læsis oc hos *Baruch* i det 3. Cap. Huor er Hedningernis Førster som regere offuer de vilde Diur paa Jorden? de som lege met Himmelens Fule? De som forsamle Sølff oc Guld / paa huilcke Menniskene sette deris tillid / oc kunde aldrig bliffue mette der aff? thi de forhuerffue Penge/ oc ere flittige der til/ oc det er dog altsammen forgeffuis/ de ere vdslette oc fare ned til Helffuede / oc der ere andre komne vdi deris sted / Huor er de woffuer-

uindelige

uindelige *Oratores*? huor ere de be-
rømde Offuerſter oc Krigsmend?
huor ere de ſtore Befalingsmend
oc Lenſſmend? huor ere de ſom
haffuer temmet oc beredet de mo-
dige Heſte? er de icke alleſammen
bleffuen til ſtøff? See vdi deris
graffuer/ om du kant kiende huil-
cken der haffuer været Herren/ oc
huilcken der haffuer været Suen-
den/ huilcken der haffuer været
fattig/ oc huilcken der haffuer
været rijg? See om du kant giø-
re ſkilſſmiſſe paa den ſom haffuer
offueruundet en anden/ oc den
ſom er offueruunden/ en Konge
fra ſin Befalingsmand/ den ſter-
cke fra den ſuage/ den ſmucke fra
den

den slemme/ Huilcket ocsaa kand sigis oc forstaaes om all Offrighed/ Kiære sig mig huad skilssmisse der er vdi døden imellem en Første oc hans Tiener/ imellem en Borgemester oc Borger/ imellem en Herremand oc en Bonde. Derfor siger *Chrysostomus*/ huad haffuer det hiulpet dennem som haffuer leffuet her vdi Verden i deris Vellyst / all deris Liffs tid/ See vdi deris graffuer/ om der er noget aff deris offuerflødigheds kundskab/ oc om du kant kiende nogen tegen paa deris berømmelsis rigdom? Søg oc leed om du finder der nogen fremmet smycke eller beprydelse? Huor er nu Vellystens

lystens Spectackel? huor er nu ens Suenne oc den store efterfølgende skare? huor er nu Rigdommen? Latter oc skemt? huor er nu deris suaadelig Glæde? som den Mectige er dragen fra? huor er dette faren hen altsammen? gack end nu frem beder oc besee deris Graffuer/ der seer du Aske/Orme/oc fornemmer vederstyggelig stanck/ Derfor betenck sligt at være Menniskens Legoms ende/ huad heller det haffuer fremdraget oc endt sit Leffnit/ vdi Rigdom/ kræsenhed/ vellyst/ eller glæde/eller ocsaa vdi arbeid/ fattigdom/ hunger oc genuordighed. Hør huad den hellige *Bernhardus*

hardus siger: Sig mig huor er de som haffuer elsket Verden / oc for en stacket tid siden leffuet met oss / intet er bleffuen igien aff dennem vden orme oc aske / betenck grandgiffuelig huad de haffde værit / De haffue værit Menniske lige som du / de ode / de drucke / de loe / de fremdroge deris Leffnet i gode dage / Oc de som haffde her været stoldbrødre i Synd oc Ondskab / foer dog hasteligen vdi Helffuede / her bleff deris Legomer ormenis føde / oc deris Siele Dieffuelens gløde / Huad hialp dem deris forfengelig Ære? den stacket glæde? Verdsens mact? Kiødsens vellyst? falsk rigdom? stor slect? ond bege-

begering? Huor er Latter? huor er skemt? huor er hofferdighed? huor er formettenhed? ah huilcken bedrøffuelse? effter slig vellyst huilcken stor vselhed/ fra slig ophøyelse er de falden vdi stor fornedrelse/ oc fra stor mact er de falden i stor pine/ Alt huad deñem er vederfaret kand dig oc hende/ fordi du est it Menniske/ oc kaldis aff iord/ Leer aff Leer/ aff iord est du/ aff iorden leffuer du/ til iord skal du foruendis igen. Fremdelis siger oc *Bernhard*: O huor ynckfom oc vsel de ere som lader dennem bedrage vdaff denne Verdsens vselhed/ som fremdrage deris dage vdi det gode/ oc stier hastelig neder vdi

Helffuede/ som der sigis vdi den 116. *Psal*: Døden skal kom̃e offuer dennem/ oc de skulle hastelige fare ned til Helffuede/ Sandelig der maa huer aff dennem sige/ Dødsens snare haffuer bespent mig/ oc Helffuedis angist haffuer ramet paa mig. Derfor maa disse visi sigis/ at være de aller vselste/ som dette Liffs vselhed bedrager. Oc *Iob* beskriffuer slig vselhed i sit 21. Cap. De bliffue gamle oc faa saa meget gods/ deris Sæd er tryg om dennem/ oc deris affkomme er hoss dennem. Deris Huss haffue fred for frycț/ oc Guds riis er icke offuer dennem. Hans Oxe legger mand til/ oc de forfare icke for han-

hannem / hans Ko kelffuer oc er icke vfructsomelig. Deris vnge Børn gaa vd som en hiord / oc deris Børn lege oc springe / de fryde sig met Trommer oc Harper / oc ere glade met Piber / de bliffue gamle hoss gode dage / oc de forferdis neppelig it øyeblick for Helffuede. De skulle bliffue som Affner for vær / oc som Støff der storm bortblæss. Denne døer karsk oc sund vdi all rigdom / oc haffuer offuerflødige nock. Hans Melck kar er fult aff Melck / oc hans Been bliffue fede met marff. Oc den anden døer met en bedrøffuit Siel / oc haffuer aldrig ædet met glæde. De ligge lige met huer

andre i Jorden / oc Orme skulle skiule dennem / Saaledis døer saa vel de Gudfryctige (som Patriarcher / Propheter / Prester / gudfryctige Konger vdi det gamle Testamente / Oc vdi det ny Testamente / Apostler / *Martyrer* gudfryctige Keyser oc Førster / Bisper Prester oc Degne) som de Vgudelige / som *Cain, Saul, Nabal, Doeg, Achitophel, Iudas Ischarioth, Nicolaus, Nero, Domitianus, Decius, Diocletianus, Maxentius, Iulianus,* oc andre Tyranner / *Licinius, Eugenius, Phocas,* oc andre flere / saa at den ene icke haffuer hafft mere *priuilegier* vdi Døden end den anden. Derfor siger *Salomon* rettelig vdi sin

sin Visdoms Bogs 7. Cap. De haffue alle en haande indgang til Liffuet/ oc lige vdgang. De som ere vise/ see sig til at de icke formaster dennem/ eller hofferdiger dennem / om de end kand være vdi it høyt kald. Fordi *Syrach* siger i sit 10. Cap. I dag en Konge/ i morgen død. Oc naar som it Menniske er død / da æde Hugorme oc andre Orme hannem. Der aff kommer all Hofferdighed/ at it Meñiske falder fra Gud/ oc hans hierte viger fra sin Skabere. Oc hofferdighed driffuer til alle synder. Gud haffuer kast de hofferdige Førster neder aff stolen / oc set Ydmyge der paa/ Gud haff-

uer opruet de hoffmodige Hednin-
gers roed/ oc plantet ydmyge i
deris sted. Item/ hoffmode dig
icke i din gierning min Søn/men
beuar din Siel vdi ydmyghed.
Men paa det wi kunde rettelig
forstaa dette/da vil wi det forkla-
re met nogle Exempler.

Wi læse vdi Maccabeernis
bøger/ huorledis *Mattathias* haff-
uer lærd sine Børn at stride imod
de hoffmodige Konger/de Førster
oc hedninger som foractede Gudz
Folck/ oc beskriffuer dennem vdi
sin første bogs 2. Cap. saaledis:
Fryctet icke de vgudeligis trusel/
thi deris Herlighed er skarn oc
orm. I dag er hand ophøyet/ i
morgen

morgen ligger hand nedre oc er intet mere/naar hand er bleffuen til Jord igien/ oc hans opset er bleffuen til intet.

Saa stridde hans Søn *Iudas* lyckeligen imod de Hoffmodige Førster *Appollonium* oc *Seron* vdi det 3. Capitel/ oc slog *Lysiam, Ptolemeum, Nicanor, Gorgiam* oc andre Førster som vaar sat oc vduaald aff Kong *Antiocho*. Læss vdi det 4. oc 5. Capitel/huorledis mange er slagen oc nederlagt aff *Iuda* oc hans Broder *Simone*/ oc iblant andre den hoffmodige *Timotheus* met sin her/der den mectige Konge *Antiochus* det hørde/ da bleff hand saa forstyrret i sit sind

Ev (som

(som der staar vdi det 6. Capit.) at hand fornam Døden / oc sagde/ ieg døer vdi stor banghed vdi it fremmet Land/oc døde saa strax. Disligeste læser mand vdi det 7. Cap. huorledis *Nicanor* bleff slagen/ der hand talede bespaatteligen oc hofferdeligen imod Presterne/ som ydmyge sig for hannem vdaff Juda. Hid hører ocsaa / huorledis *Iehu* ødelagde den wgudelige Dronning *Iesabel* oc all hendis affkom/oc huorledis halffierdesinds tiuffue aff *Achabs* Sønner bleff slagen. Læss vdi Kongernis bogs 4. 9. oc 10. Cap. Slig Exempler haffuer wi mange vdi den hellige Bibelske skrifft/ saa

saa at de maa vel raabe met *Iob* vdi sit 19. Capitel/ hand haffuer røffuit mig min ære fra/ oc taget min Krone aff mit hoffuet/ huilcket skeer ved Døden eller Fengsel/ som mange vederfares.

Derfor siger *Isidorus* gudfryctelige/ Mine elskelig lader oss altid betencke/ huor stacket Verdsens lycksalighed varer/ huor forgengelig denne Verdsens ære er/ huor snart denne Verdsens mact er til at forgaa. Sig mig huor er Keiser / huor er Konger/ huor er Førster/ huor er de mectige / huor er de rige for Verden/ sandeligen de er forgaaen som en skygge / oc forsuunden som en søffn /

der ledis effter dennem oc de findis icke / huad siger wi her til / Kongerne ere døde / oc Førsterne er affgaaen/mange fortrøste dennem paa it langt liff / som de aldrig skulde dø / men i wgudelige icke saa/ i skulle dø som Mennisken/oc falde som en aff Førsterne. Der beskriffuis vdi den hellige Skrifft/ at *Matusalems* Aar haffuer været mange/ om *Abrahams* Tro oc haab/ *Iosephs* troskab/ *Moisis* mectighed oc taalmodighed / *Iosuæ* lyckfalighed/ *Samsonis* styrcke oc frimodighed / *Dauids* troskab oc fromhed / *Salomonis* visdom/ ære oc rigdom/ *Elisæi* Mirackel/ *Absolonis* deylighed/ *Achi-*

tophelis

tophelis raad oc anslag / oc huad andet mere som i det gamle Testamente kand skriffuis om mectige Mend / huad sigis der andet om dennem paa det sidste / end at de døde / som disse rim giffuer til kiende.

Skabning / Byrd / Visdom eller
macht /
Eller noget andet som er vdi act /
Kand ingen Menniske giøre saa
fri /
At hand io skal vandre Dødsens
sti.

Ah vore Aar er forsuunden som en skygge / oc ieg foruisnet lige som Gress / Støff oc aske ere wi / derfor strøde de aske paa deris hoff-

uet i det gamle Testamente. Oc *Esaias* i sit 40. Capitel kalder all Menniskens skabning hø / oc all hans ære blomster paa marcken/ som *David* ocsaa i sin 103. *Psalme* siger Menniskken at være lige som hø / oc hans dage at blomsiris som it blomster paa marcken.

Huor for hoffmoder sig aske oc støff? naar wi betencke vor liffs begyndelse / voris beste alder/ oc voris sidste dage/da kunde wi der vdaff tage rettelig aarsage at ydmyge oss for Gud / oc at forlade all hoffmodighed oc æregerighed/ ved huilcke wi kand hoffmode oss offuer andre. Den hellig Apostel siger / Der som nogen mener

sig

sig at være noget/ i det hand intet er/ hand bedrager sig selff/ Men huer skal acte en anden mere end sig selff/ Wi skal altid betencke det sprog *Genes. 3.* Du skal bliffue til iord igien som du est tagen aff/ for du est støff/ oc skal bliffue til støff igien. Oc *Iob* siger i sit 17. Cap. Mine dage ere fremfarne/ mine anslag ere atskilde som besade mit hierte/ om ieg end lenge bier/saa er dog Helffuede (som er graffuen) mit huss/ oc min seng er giort i mørcket/ ieg kallede raadnelse min Fader/ oc ormene min Moder oc min Syster.

Oc *Salomon* siger i sit 12. Cap. at støffuen skal komme til iorden

igien

igien som hand vaar før. Dessi-
geste siger *Syrach* i sit 17. Capit.
Alle Menniske at være iord oc
aske. Derfor raader hand ocsaa
at wi icke skal bliffue vdi Synder-
nis vildfarelse/ men at wi vdi vor
velmact skulle bekiende vore syn-
der/ oc siger: Vdi din velmact skal
du bekiende din Synd oc loffue
Gud/ da skal du æris vdi hans
Miskundhed/ fordi HERRens
Miskundhed er stor offuer alle
dennem som omuende sig til han-
nem. Begraffuis icke alle de som
raader offuer andre i iorden/ saa
vel som deris vnderdan? Saa
snart omkom̃e wi alle sammen/
paa det wi skal icke hoffmode oss/
Men

Men huer i sit kald skal være ydmyg/ effter at HErren er de ydmyge naadig/ Da skulde wi dagligen oc huer øyeblick betencke/ at wi ere Mennisker / oc at intet som Menniskeligt er/ er oss fremmet / oc at wi skal bliffue til aske/ wi skal betencke huor værsinggelige wi ere naar wi er døde. Derfor siger *Bernhardus* rettelig/ Huad kand være værstyggeligere end it Lig? huad kand være grummere end en Døning? den som vdi sin velmact kunde da baade lege oc lee/ den er nu grum oc forferdelig til at see. Huad hielper derfor rigdom: gode dage eller ære? Rigdom kand icke fri fra Døden/ icke

 heller

heller gode dage fra Orme / icke heller ære fra stanck. Derfor siger *Iob* i sit 13. Capit. at Menni-sken er som en vedske der skal fortæris vdaff Orme / oc lige som it Klædebon der opædis aff Møl. Derfor lader oss ydmyge oss / oc omuende oss til HERREN vor Gud / som er miskundelig / oc tit seer til denne timelig Ydmyghed. Den tid *Helias* forkyndede den vgudelig Kong *Achab* heffn oc straff / for Tyranni hand brugte imod *Naboth* hand lod ihielsla / da reff *Achab* sine Klæder sønder / oc klædde sig vdi en seck / oc fastet / oc slog sit Hoffuit neder / huor met hand gaff hans Ydmyghed oc

Penitentz tilkiende. Men huad skede der? HERREN sagde til *Heliam*/ saae du icke den ydmyge *Achab* for mig? efterdi hand ydmyget sig for mig/ da skal ieg icke føre det onde vdi hans dage ꝛc. j. Kongernis bog i det 2j. Cap. Lader oss derfor altid offuerueye/ at wi effter *Dauids* Ord betencke det hand sagde der hand skulde dø/ wi gaar den gantske Verdsens vey/ at wi kunde gudfryctteligen berede oss til en sand Penitentz oc gudfryctig død. Oc lader oss ydmyge oss vnder GUds veldige Haand. Den Hellige Fader *Idiota* siger/at Dødsens idelig hukommelse gaffner Menniskẽ til

Dij ydmyg-

ydmyghed / Huorfor de gamle sirøde Aske paa deris Hoffuet / naar de vilde ydmyge dennem til Dødsens hukommelse / oc at de skulde bliffue til aske / at de kunde fly Synd oc ondskab.

Huorledis Menniskⷶen som idelig tencker paa Døden som er nær / lettelig foracter Verden met sin Herlighed.

Hieronymus siger : Den foracter lettelig all ting som tencker altid at hand skal dø / Den som omgaaes met denne Verdsens begerlighed / hand skal ocsaa tencke altid at hand snarlig skal dø / oc forlade alt huad i Verden er / huorfor

for vil hand da begere vdaff denne Verden enten det som er smuct/ ypperligt/eller høyt/efterdi hand veed at hans Legom skal bliffue Ormenis føde/ oc at Døden daglig følger hannem som en skygge. Huem sligt betencker/ hand skal icke lettelig hoffmode sig offuer andre/ endog hand er kaldet til noget høyt kald/ hand tencker vel hoss sig selff/ du som nu raader offuer andre/du kant snart leggis vnder dennem vdi iorden/ at du bliffuer saa got som deris Fodskammel / huorfor vilde du da hoffmode dig?

I gaar da haffuer du raad offuer (mig/
I dag da kand ieg trine paa dig.

Oc siger *Hieronymus* : Kom i hu at dø/ da skalt du icke synde/ Fordi den som tencker paa Døden/forsmaar dette nærverendis/ oc haster effter det tilkommendis. Derfor siger den Lærefader *Idiota* / Dødens idelig betenckelse fortager Kiødsens begering. Hid hører ocsaa de gamle Forfædris Ordsprog/ det mand læser/ at de vaare mette oc fulde aff dage/ det er/ der de vaare kede aff dette liff/ da forsamledis de til deris Folck/ *Gen*. 35. Huad hielper det Mennisken/ om hand vinder den gantske Verden/ oc tager dog skade paa sin Siel. *Matth*. 16. All Verdsens ære / rigdom/ all ypperlighed/ oc

alt andet som er vdi Verden/ det følger icke Menniskẽ effter / at det kand hielpe hannem/enten vdaff Døden/ eller vdaff Helfuede. Derfor sagde *Esau* til sin Broder *Iacob* / den tid hand solde hannem sin første fødsel : See ieg skal dø/ huad gaffner derfor min førstefødsel mig ? *Gen.* 25. Saa skulle wi ocsaa tencke/ at effterdi wi skulle dø/da gaffner oss huercken ære/ rigdom/mact eller velde i Døden/ Thi wi skulle effter Døden lade det effter oss altsammen / oc er oss vuist huem der skal tage det effter oss/ vore Sønner oc Døtter kunde snarlige ved Pestelentze eller andre Siugdommer omkomme/

eller aff Fiender/Tyrcker/Rysser/ oc andre offuerfaldis/ oc henføris til wlidelig Trældom vdi andre Lande. Deslligeste kand der oc snarligen kome wenighed imellem Sydsken oc Suogre / saa godzet kand atspredis / saa at alt tingest seer der hen / at det kand enten omkommis formedelst Tyraners vold oc mact / eller at den wgudelig sæd skal omkome. Derfor siger *Dauid* i sin 39. *Psalme*. Mine dage ere en Haandbred/ oc mit Liff er som intet for dig. Huor gantske intet er alle Mennisk / som dog leffue saa tryggelig/ Sela. De gaa frem lige som en skygge / oc giøre dennem megen wro forgeff-

uis/

uis / de samle oc vide icke huo det skal faa. Desligeste kand oc hu føris den lignelse som Christus giør hoss *Lucam* / om den rige Mand / *Luc.* 12. Der vaar it rigt Mennske / hues Marck som hafde baaret meget: Oc hand tenckte ved sig selff / oc sagde / huad skal ieg giøre? ieg haffuer icke som ieg kand samle min fruct vdi: Oc hand sagde / det vil ieg giøre / Jeg vil nederbryde mine Lader / oc bygge større / oc vil samle der vdi alt det som mig er voxet / oc mit godz: oc ieg vil sige til min Siel / kiære Siel / du haffuer it stort forraad i mange Aar / haff nu rolighed / æd / drick / oc ver glad / Men Gud sagde til hannem /

Du

Du Daare/ i denne nat skal de kreffue din Siel aff dig/ oc huem skal det høre til som du haffuer? saa gaar det/ huo sig samler ligendefæ/ oc er icke rig i Gud. Huem vilt du derfor lade det effter dig/ som du haffuer samlet? Den som samler megit/ oc er icke rig for Gud/ hand er lige som den vgudelig *Nabal*/ som leffde sig selff/ oc ingen vilde giøre got/ Huilcken snarlig omkom/ oc andre brugte hans godz. 1. Kongernis Bogs 25. Capit. Slig vaar oc den rige mand hoss *Lucam* i det 16. Cap. som aldrig tenckte paa Døden/ men leffuet kresselig oc giorde ingen got/ som bleff hastig offuerfalden

den vdaff Døden/ oc bleff funden vdi Helffuede. Derfor siger *Salomon* vdi sin Predicken 2. Capit. Jeg sagde i mit Hierte/ nu vel/ ieg vil leffue vel/ oc haffue gode dage/ men see det vor oc forfengelighed. Jeg bygde huss/ plantet Vingaarde/ ieg giorde mig Vrtehaffuer oc Lystgaarde/ oc plantet allehaande fructsommelig træ der vdi/ ieg giorde mig Fiske vand / at vande de grøne træers Skowe der aff. Læss det gantske Capitel igennem huilcket hand paa det sidste beslu- ter saaledis/ Alt huad mine øyen begeret/ det lod ieg dem faa/ oc ieg nectede mit Hierte ingen glæde/ at det haffde glæde aff alt mit

arbeide/

arbeide / oc det holt ieg for min deel aff alt mit arbeide / men der ieg saa til alle mine gierninger / som mine Hender haffde giort / oc møye som ieg haffde hafft / see da vaar det altsammen forfengelighed oc iammer / oc intet mere vnder Solen. Derfor siger ocsaa *Iohannes* rettelig at Verden skal forgaa / oc all hendis begerlighed. Oc siger *Isidorus* / Der som du vilt være rolig / da begier icke Verdsens forfengelighed / der som du driffuer fra dig denne Verdsens omhyggelighed / da skal du bliffue rolig i dit sind / driff bort fra dig alt huad der kand forhindre dit gode forset / ver du død for Ver-

den/

den/ oc lad Verden være død for
dig / see til Verdsens ære som du
vaar død / skil dig fra dette Liffs
onde *Affecter* som du vaarst død/
forsmaa det men du leffuer/ som
du icke kant haffue naar du est
død. Oc skriffuer *Bernhardus*
smuct / Huorfor gierer Menni-
nisken paa Verden/ oc samler me-
get/effterdi at baade den som sam-
ler / oc det som samlis/ skal for-
gaa ? Derfor du Menniske huad
foruenter du for løn vdaff Ver-
den/ hues fruct er fald/ oc enden
døden. Gud giffue wi kunde det
betencke oc altid see til enden/ der
for beslute wi som *Seneca* siger /
at intet kand mere gaffne Men-
nisken

nisken til sparsommelighed oc alle Verdsens tingesters foractelse/ end dette kaarte Liffs oc denne swuisse tids betenckelse.

Huorledis Dødsens idelig Betenckelse skal opuecke it Christet Menniske til at giøre en sand oc aluorlig Penitentze.

Der som Dødsens ihukommelse oc trusel flittigen forholdis Mennisken / da kand de der ved opueckis til en sand Penitentz/som de Ninituiters Exempel giffuer oss tilkiende/ *Ionæ 3.* Fordi der *Ionas* forkyndet dennem døden/ vden de giorde en sand Penitentze/ da forferdedis de oc giorde en aluorlig Peni-

Penitentze. Oc *Iohannes Baptista* der hand kaldet alle til Penitentz/ *Luc.* 3. sagde hand/ Øxen ligger hoss Træens roed/ at det skal affhuggis/ det er/ det Menniske som er secker oc tryg/ icke giør Penitentze/ skal omkomme. Derfor *argumenterer* Christus aff de Galileers død/ som *Pilatus* haffde ihielslaget/ *Luc.* 13. sigendis: Mener i at disse Galileer haffuer allene syndet for de andre/ for de haffue lijdt dette? Jeg siger eder/ der som i icke bedrer eder / da skulle i alle saa omkomme. Eller de atten det Taarn falt paa i Silo oc ihielslog / mener i at de aleniste haffuer været skyldig for de andre som

boer

boer vdi Jerusalem/ derfor siger
ieg eder/der som i icke bedrer eder/
da skulle i alle saa omkomme.
Saaledis tilraader ocsaa Chri-
stus den Verckbruden til Peni-
tentz som haffde ligget vdi 38. aar
som hand helbrede/ *Ioh*:5. ved Død-
sens trusel (vden tuiffl den euig
dødz) saa sigendis: Du est bleff-
uen helbredet at du skal icke synde
mere / paa det dig skal intet verre
vederfaris. Dette skal alle Syn-
dere betencke/som paamindis met
atskillig Siugdom. Derfor siger
Ambrosius gudfryctelligen vdi det
hand vdlegger den Text hoss *Lu-
cam* i det 3. sigendis: Ve mig om
ieg icke begræder mine Synder /
ve mig

ve mig om ieg icke opstaar om
midnat oc bekiender dig HErre/
ve mig om ieg giør min neste suig/
ve mig om ieg icke taler sandhed.
Øxen er lagt hos Træens roed/
huer giøre Naadzens fruct/ det
er/ Penitentze. HERREN er
nær som vdkreffuer liffzens fruct.
Iob som betencker deñe tids kaart-
hed/ hand vdueller heller her at
giøre Penitentz/end siden at giøre
en vfructsom̃elig Penitentze. For-
di siger hand i det 10. Cap. Mit
stacket Liff faar ende/ oc lader aff
mig/at ieg maatte bliffue lidet ve-
derqueget/ før ieg gaar bort oc
kom̃er icke igien/ som er/ i mørcket
oc dumhedsens Land. J det Land

som er ret tyckt mørck. Sandelig er dette en kaart tid / som S. Poffuel siger mangestedz. Derfor er det bedre at lide her en ringe bedrøffuelse / at der kand opueckis i oss en sand Penitentz / end siden vdi Helffuede at sørge oc hyle ind til euig tid / oc forgeffuis met skelffuen oc beffrelse at giøre Penitentze. Oc siger *Augustinus* / bedre er det at haffue nogit beskt i munden / end at lide euig pine vdi Lemmerne. Oc en anden sted siger hand: Vort leffnet er stacket fra vor første Barndom / oc til vor sidste alder. Der som Adam haffde leffuet indtil nu / oc døde i dag / huad gaffnet hannem hans lange liff:

ge liff: sandelig enten lit eller in-
tet. Oc atter siger hand: Der
som du haffde leffuet fra den tid
Adam bleff dreffuet vdaff Para-
diss/oc ind til nu/da haffde dit leff-
nit icke værit varigt/ efftérdi det
fløy saa hastelig bort. Huad er
Menniskens leffnet andet end en
morgenstund? Oc siger *Augusti-
nus* fremdelis: Wi ere skrøbelige-
re end wi vaare giort aff glass/
Fordi it glass om det end skønt er
skrøbeligt/ saa kand det dog lenge
vare/om det bliffuer vel foruaret/
men Meñiskens liff kand icke len-
ge vare/ i huor vel det foruaris/
fordi der staar skreffuit/ at det er
saa beskicket/at alle Menniske skal

engang dø/ oc derfor vide wi at wi skulle dø. Lader oss derfor betencke met huor stor banghed de ere døde/ som omkom vdi Vandfloden/ oc i huor stor bedrøffuelse de døde/som bleff ødelagd vdi Sodoma oc Gomorra/effterdi de døde den anden død/ fordi de døde vdi deris Synd oc ondskab. *Gen.* i det 6. Cap. oc i det 19. Oc met huor stor fryct oc redsel/ *Dathan, Abiron* oc *Core*/ fore leffuendis ned vdi Helffuede/ der iorden oplod sig/ oc opslugte dennem. *Num.* 16. Derfor siger *Syrach* i sit 44. Cap. Sandelig er Synderis død den alle verste. Oc *Dauid* i sin 89. *Psalme* siger: Huo er det Menniske

niske som leffuer / som icke skal see
Døden. Oc 2. Krønicke Bogs
29. Cap. Vore dage er som en
skygge paa Jorden / oc der er ingen
som kand forholde dennem. Der-
for skulle wi altid tencke der paa /
at wi kunde gudfrycteligen døe
vdi HErren. *Hieronymus* siger
om Kong *Xerxis* Monarchi / den
som vaar saa mectig / at hand
omuende Biergene / oc forstørret
Haffuet / Der hand en dag offuer
saa sit Leyr oc krigsfolck / da græd
hand for ingen aff dennem skulde
leffue vdi hundret Aar / Ja hand
maatte vel græde. Lader oss see
hen til de Israels Børn / som bleff
ført vdaff Egypten / oc vaar vdi

40. Aar vdi Ørcken/ huor faa der kom ind vdi Canaans land/ vd- aff saa mange Tusind/ oc huor mange der døde vdi Ørcken/ eff- terdi der kom icke vden tuende i det forjette land. *Augustinus* der som hand forklarer *Iacobi* Ord/ at vort leffnet her paa iorden er som damp oc røg/ som hand siger: En damp der lader sig lidet til siu- ne/ oc strax der effter forsuinder. Dette liff er tuifflactigt/ blindt oc elendigt/ huilcket vedske opblæ- ser/ sorrig fortørrer/ ond lufft giør suag/ offuerflødighed giør vsund/ faste oc affhold giør ma- ger/ skemt vduiir/ bedrøffuelse for- tærer/ tryghed giør lad/ haardhed

berøm-

berømmer/ fattigdom forskluder/ vngdommen ophøyer / alderdom nedbøyer/ siugdom sønderbryder/ banghed nedertrycker/ oc paa det sidste slaar Døden alting ihiel / oc giør ende paa all glæde/ saa at naar det faar ende da er det lige som det der intet haffuer værit. Derfor skal mand acte de vgudeligis sprock i Visdoms bog 2. Cap. De vgudelige sige/ det er en stacket oc kedsommelig ting met vort liff. Vforuarendis ere wi fødde oc fare bort igien / lige som wi haffde aldrig været til. Thi den snuelse i vor Næse er en røg / oc vor tale er en gnist/ som rører sig aff vort Hierte : naar den er vd-

ct/

fluct/da er liffuit borte som en fal-
aske / oc Aanden forsuinder som it
tyndt vær. Oc vort Naffn for-
glem̃is met tiden/at slet ingen skal
tencke paa vor gierning. Vort liff
far bort som det haffde været en
sky/oc forgaar som it Taag. Oc
Iob i det 7. Cap. Mennisken skal
altid være i strid paa iorden / oc
hans dage ere lige som en Dag-
lønners. Mit kiød er trint om-
kring/ fult aff orme oc skarn/ min
hud er skrumpen oc bleffuen til in-
tet. Mine dage ere lettere hen-
fløyne/ end en Væffueris skytte /
oc ere fremfarne/ at der er nu in-
tet haab. Tenck at mit liff er it
vær. Som en sky forgaar oc far
bort/

bort/ lige saa den der far hen vnder i graffuen/ kommer icke hid op igien. Oc kommer icke igien i sit Huss/ oc hans sted kiender hannem icke mere. Oc i det 9. Cap. Jeg begerer icke lenger at leffue. Mine dage haffue været snarere end en Løbere/ de flyde bort oc haffue intet got leffnit/ de ere forgangne som de stercke skib/lige som en Orn flyer til mad. Oc i det 16. Cap. Mine bestemdt Aar er kommen/ oc ieg gaar bort den vey ad huilcken ieg kommer icke igien. Desligeste siger *Dauid* i sin 90. *Psalm.* Wi forgaa i din Vrede/oc din grumhed giør at wi skulle saa hastelig bort. Alle vore dage fare

re bort ved din Vrede/ wi fortære vore Aar lige som en snack. Vort liff varer halffierdesinds tiuffue Aar / naar det kommer høyt da ere de firesindstiuffue Aar / Oc naar det haffuer været kaaste-ligt/ da haffuer det været møye oc arbeide. Thi det far snart bort/ lige som wi fløye der fra. Tusind Aar er for HErren som den dag der forgick i gaar/som en Natuect. Oc skulle wi icke aleniste betencke dette liffs kaarthed / men ocsaa den wuished/thi wi vide huercken dagen eller stunden/ naar de siger her er fred oc tryghed / da skal ha-steligen forderffuelsen komme off-uer dennem. Lige som en Tiuff

kom-

kommer om natten / naar mand mindst tager sig vare / saa skal oc huer tencke denne Tiuff at skulde komme vforuarendis huer nat oc dag. Oc skal wi oc huer Christen vide / at det er sagt til oss / det som *Esaias* siger i sit 38. Cap. til Kong *Ezechiam*: Forsørge dit huss thi du skalt dø oc icke leffue. Naar wi begynder at leffue / da stunder wi til at dø. Derfor siger *Seneca*: Wi døer daglige / fordi der dagligen affgaar noget aff vor leffnet. Oc lignis dette Liff ved it Segeruerck / som altid sacteligen gaar / indtil det kommer til den Punct / at det skal slaa / da falder det hasteligen / oc Klocken giffuer liud

aff sig. *Bernhardus*: Naar ieg tencker paa at ieg skal bliffue til Aske / da forkølis ieg. Oc siger *Gregorius* herligen: Den bekummer sig megit i gode gierninger / som altid tencker paa sit sidste endeligt. Huem er nu som dette aluorlig betencker / der icke huer Time giør en sand Penitentz. Der staar i det 2. Cap. til de *Hebreer* / Huorledis vilde wi vndfly der som wi icke acte slig en Salighed? Derfor skulle wi see nøye til / at wi icke forsømmer vor egen Salighed. Derfor paaminder oss den Fader *Efrem* sigendis: Der som wi vdi denne stacket tid forglemmer vor Salighed / da haff

ue wi

ue wi siden ingen Vndskylding/
som wi for vore synder kand frem-
bære. Derfor forsøm icke denne
stacket tid/at du icke skal vdeluckis
til euig tid/ met de fem daarlige
Jomfruer/ men skynde dig at du
icke skalt komme for silde/ Saa
Naadsens dør skal være luct for
dig. Oc skriffuer *Gregorius* gud-
fryctelige om de Ti Jomfruer:
O der som Hiertet kunde begribe
den forundrelse disse Ord haffue:
See/ Brudgommen kommer:
Huilcken sødhed: Oc de gick ind
met hannem til Bryllup: Huil-
cken stor bedrøffuelse: Oc dørren
bleff tilluct. Min ven/Gud giff-
ue du dette kunde betencke/ ret for-
staa/

staa/ grandgiffueligen acte/ oc føre til Hierte/ at du kunde snarlig giøre en aluorlig Penitentz/ at du icke skulde forsømme denne Naadsens tid / men at du kunde opuogne vdaff Syndsens søffn. Oc skal huer tencke det at være sig sagt / det S. Hans siger i sin Obenbarelsis bogs 2. Cap. Betenck huor fra du est falden oc bedre dig. Lad oss giøre got den stund wi haffuer tiden/ at wi icke skal sige for silde met de daarlige Jomfruer: Dørren er luct / HErre lad op / Oc wi icke skal da høre denne forferdelig røst: Jeg kiender eder icke. Lader oss ocsaa grandgiffueligen acte/det *Ieremias* siger i sit 8. Cap.

Der

Der er ingen som angrer sin ondskab/ oc siger/ Huad giør ieg dog? de løbe alle deris løb som en grum Hest i strid. En Storck vnder Himmelen veed sin tid/ en Turteldue/ Trane oc Suale mercke deris tid/ naar de skulle komme igen/ Men mit Folck vil icke vide HERrens Ræt. De skamme dennem intet/ men de trygge som leffuer varactige vdi deris Synder/ siger: Høsten er fremgangen/ oc Sommeren er borte/ oc oss er ingen hielp kommen: huilcket er en forferdelig røst. Ach icke at bliffue salig/ men at bliffue fordømt/ er den forferdeligste oc grueligste tingest der kand være til. Derfor

siger den Lærefader *Efrem* / Jeg formaner eder mine elskelige/ oc beder ydmygeligen / at i vaager vdi denne stacket tid/vdi denne Elleffte Time/ Fordi den tid nu tilstunder/at den rette Betalere skal komme vdi sin Maiestet oc Herlighed / oc giffue huer som arbeider/en Penge.

Petrus Damianus i den bog hand skriffuer til den Greffue Jnde Blanckam/om Dødsens forskreckelse/ siger: Wi skulle befinde/ at naar Aanden formercker hun skal forløsis vdaff Legomens Fengsel/ huor forfærdet hun da bliffuer/ met huor mange Samuittighedsens ting hun besuæris /hun kommer

mer ihu det hun haffuer bedreff-
uit / som vor forbødet / hun seer
huorledis hun haffuer forsømmet
det hende vaar befalet / hun be-
græder at hun haffuer forsømmet
sin Penitentzis tid / hun ihukom-
mer heffnens dag at tilstunde /
hun begerer da at bliffue / men
hun nødis til at komme frem /
hun vilde da gierne oprette huis
der vor forsømmet / men hende
giffuis icke tid oc stund / hun seer
da tilbage / hendis forgangen tid
at det haffuer icke været vden som
it trin eller skrid. O kunde hun nu
bekomme igien hendis Peniten-
tzis tid / huilcken mødsommelig oc
besuerlig reyse skulde hun tage sig

 faare /

faare/ huor gudfryctеligen skulde hun leffue. Diss imellem dummis Oynene/ brystet slaar/ struben bliffuer hess oc gisper/ tenderne oc gumerne bliffuer sorte/ munden blegner/ alle lemmerne beffre naar de fornemmer Døden at vere saa nær. Da er ens gierning/ ord oc tancker tilstede/ oc bær vidnisbyrd imod hannem. Her er den grumme Dieffle skare som forferder hende/ oc fører hende saa stor redsel paa/ at hun fortuiler oc forskyder all haab/ der offuer faldis hun/ forstørris oc hastelig vdkastis aff dette vsle Legoms bolig/ oc føris hen til euig pine met stor bedrøffuelse. (Dette skal for-

staaes

staaes om de wgudelige som hen
døer uden Penitentz) Dette skulde
wi daglige betencke rc. *Idiota* skriff-
uer/at Dødsens idelig betenckelse
kalder en Syndere til at giøre
sand Penitentz. Wi haffue seet en
vng Person som haffuer været
tryg / som intet tenckte paa Dø-
den/som er død i sin vngdoms tid/
huilcken der raabte stacket før
hand døde met stor banghed / oc
sagde: Dødsens suck haffuer om-
spent mig / oc Helffuedis angist
haffuer rammet paa mig. Ach
Gud bedret/ at ieg icke døde strax
ieg kom aff min Moders liff/ Jeg
er fød vdi sorrig oc graad / Nu
døer ieg vdi sorrig oc bedrøffuelse.

O Død huor bitter er din hukommelse vdi it lystigt Hierte / oc for dennem som er kræsselig opfødt / huor forferdelig er din tilkommelse / mig som er vng / sterck oc lycksalig. O huor lidet haffde ieg tenckt paa / at ieg skulde saa snart dø. O du grumme Død / huor hastelig oc vforuarendis offuerfalder du mig / du fanger / binder mig oc leder mig bunden. Min tid er forlaaben / min tid er forgaaen / oc kand icke opholdis aff nogen / min Døds time nu tilstunder. O ieg arme Mēniske / mine Øyne de rinde vdaff sorrig / mine Kindbeen ere vaade vdaff graad / hiertet er bange / mit sind forferder

sig

sig / det gantske liff er bange / ieg veed aldrig huort ieg vil vende mig. I som ere her nu hos mig tilstede/ oc seer min elendighed/ Betencker dette i som end nu leffuer vdi fred oc glæde / i som end nu haffuer tid oc stund / seer til mig oc acter min elendighed oc banghed/ at i aff denne min store fare kunde fly oc sky eders skade oc forderffuelse. Acter icke eders vngdoms blomster/ som snarlig kand foruisne/ men tencker huorledis i kand forlige eder met Gud. Leffuer gudfrycteligen / hører gierne Guds Ord/ øffuer eder altid vdi Bøn oc paakaldelse/ oc gode gierninger/ oc fortærer icke eders vn-

ge dage vdi ørckeløshed oc offuer-
flødighed / paa det at i icke skulle
lide slig pine for meget silde som
ieg giør. O lyckſalig er den Peni-
tentz som giøris icke for silde. O
den tilige omuendelse. O forha-
ling / forhaling / huilcken snoer
haffuer du snoet mig / som du haff-
uer draget mig met til Døden /
huor haffuer du bedraget mig.
Jeg gaar nu fra verden / vdi huil-
cken ieg haffuer leffuit lystig oc
glad vdi. Ach HERRE huor
meget got haffuer ieg forsømmet /
huor megen synd oc ondskab haff-
uer ieg bedreffuet / huor vgudelig
haffuer ieg leffuet / huor vnytte-
lig haffuer ieg forsømmet min tid /
huor

huor mange dage haffuer ieg for-tærit udi druckenskab oc fraadze-ri/ huor mange timer haffuer ieg forsømmit met daabel oc andet/ oc kunde icke see denne Dødsens time/som ieg haffuer mest burt at acte. Mine øyne de miste nu de-ris siun/ min hukommelse for-gaar/ mit maal falder/ Døden er for hender/ mit ansict blegner/ mit hierte vansmectis/ oc alle mi-ne lemmer ere suage. Jeg kand nu icke meget tale/ ieg kand icke græ-de/ ieg kand nu icke mere see dette Verdsens liuss. See der staar om-kring mig forferdelige bæster/som ere sortere end Blaamend/ huilc-ke der skal tage min Siel/ oc føre

den til Helffuede. Dødsens sued er gaaen igemmen mine lemmer/ min natur er offueruunden/ieg er ganske vndergaaen/ieg er fortabt. O huor grum oc forferdelig er den retferdig Domere/som ieg i naadsens tid icke haffuer kiend for min Meglere oc Frelsere/ Nu maa ieg bekiende/ at hand retferdelig fordømmer mig. Farer nu vel mine Drickebrødre/ den hastig død tager mig nu bort/ Lader eder nu paaminde at leffue gudfryctelig.

Wi læse/ at der *Bernhardus* besøgte en som laa siug/ oc trøstet hañem sigendis: Tro min Søn/ fordi du skal nu vandre fra Døden til Liffuet/ fra denne timelige

møye oc arbeyde / oc til den euige ro oc huile. Da suaret hand hannem vdi en fast tro/ oc sagde/ Ja verdige Fader / ieg troer visselig/ oc saa meget som ieg tør berømme mig vdaff min HErris JEsu Christi Miskundhed/da er ieg vis paa at ieg skal see HErrens gode vdi de leffuendis land. Saaledis skal huer Christen legge vind paa/ at hand vdi slig en tro til sin HErre oc Frelsere kand glædeligen vandre her fra.

Sedulius i sit 6. Capitel til de Romere/opregner fem slags død.

j. Den første er den død/ som skiller Sielen fra Legomet.

2. Den anden/ som skil Sielen fra Gud/ huilcket som skeer ved Synd oc Ondskab.

3. Den tredie/ er ved det som Dieffuelen/ som er en Aarsag til Døden/ kaldis Døden.

4. Den fierde/ Helffuedis Død.

5. Den femte sigis den død at vere loulig/ ved huilcken en Syndere døer/ som giør en aluorlig Penitentz/oc begraffuis vdi Christo

Den Lærefader *Fulgentius* giør thu slags Død/ den timelige død/ oc den euige død/oc siger/at de onde er icke beskicket til den første død allene/ men til den pøel som brender met ild oc suogel. I den første Død/ døer Kiødet allenisté/ vdi

den

den anden Død / naar Sielen
kommer vdi Legomit igien/ da pi-
nis hun met Kiødet som hun haff-
uer syndet met / saa at som hun
haffuer været deelactig vdi synd-
sens Død / som hende vaar for-
bødet / saa skal oc hun være deel-
actig vdi pinens Død / som den
guddommelige retferdighed haff-
uer beredt dennem som icke giøre
Penitentz.

Beda siger/naar Aanden far
vdaff Legomet/ da døer Legomet
snart / oc før end hun gaar vdaff
Legomet/ da føler hun stor bang-
hed / for hun seer for sig *Michae-
lem*/ som foruenter hende/ oc fordi
frycter hun sig. Ve de Siele som

Dieffuelen annammer oc binder met sin snare / fordi de kand icke komme der aff igien / enten ved de Gudfryctigis Bøn eller Almisse. *Idiota* siger / Dødsens maade er hastig oc wbegribelig/ oc intet vissere / oc intet wuissere end Dødsens time/ sted oc maade.

Den samme siger ocsaa: met stor Taalmodighed / skal wi foruente Døden/ fordi wi bør at lide den / for Syndens skyld. Døden er allis straff/allis betaling/allis fengsel/allis Herre. En god Død kaldis en baade/ ved en god Død skiffter Mennisket Tryghed vdi fryct / ved en god Død vndgaar mand all fryct for at miste Guds Naade.

Rabanus siger/ at denne nær-uerendis Dødsens Dom er den-nem god som frycter Gud/ Fordi ved den gaar de ind til det euige liff. *Bernhardus* siger herligen: Huad er vissere vdi Menniskens handel end Døden? huad er v-uissere end Dødsens time? Hand forbarmis icke offuer de fattige/ hand frycter sig icke for de rige/ eller for høy byrd/ hand sparer ingen alder/ vden alleniste/ at det hand er de gamle for Dørren/ det er hand de vnge til it suig. Wlyck-salig er derfor den/ som forlader sig paa dette forgengelige liff/ oc seer icke til/ at det er som en damp der snart forgaar. Den ypper-

lighed

lighed du haffuer lenge staaet efter/ den haffuer du nu faaet/ foruar den nu vel / du haffuer fylt dine rom met Penge/ see til at du icke taber deñem: Dine agre haffuer giffuet meget fruct/ bryd dine Lader neder/ oc byg dennem større / Sig til din Siel/ du haffuer meget got at bruge i mange aar/ Men der skal komme den der skal sige/ Du Daare i denne nat skal de tage din Siel aff dig/ Huem skal da høre til det som du haffuer samlet? Oc siger hand en anden sted/ De vgudeligis Død er den verste / fordi ont er det at miste Verden / verre er det naar Siel oc Liff skillis at / allerverst er vdi

Orme-

Ormenis oc Ildens dobelte pine. Ont er det/ fordi at det icke kand skillis fra den det elsker/ vden pine/ verre er det vdi skilsmissen / naar Sielen skal anamis vdaff de onde Aander/ allerverst naar Liff oc Siel skal forordineris til sammen til den euige Ild. *Inocentius* vdi en tale om S. Poffuels omuendelse siger: Vdi Dødsens time er iblant met slig pine oc banghed / at den som døer forglemmer alting / dog mand icke skal fortuile om nogens Salighed den stund hand leffuer / dog skal mand icke forhale at giøre Penitentz.

Bonauentura siger: Dødsens Betenckelse forarbeider Sex stycker

ker vdi Menniskren. 1. Det giør at mand flyer Synd oc Ondskab. 2. Det hielper til at foracte Verden. 3. Det giør at ydmyge sig selff / oc til at lære at kiende sig selff. 4. Det lærer ret at omgaas met dette Liff. 5. Rettelig at temperere denne næruerendis glæde. 6. Det lærer rettelig at skiffte denne næruerendis oc tilkom̄endis Liff. Fordi den som setter sig Dødsens time for Øyne/ oc den betencker/hand setter sig mit imellem dette næruerendis oc tilkommendis Liff/oc kand derfor see huad hand skal vduelle/ oc huad hand skal forskyde.

*

Om den yderste Dommedag/ Som dagligen tilstunder.

AT Domedag tilstunder giffuis tilkiende/ baade vdi det gamle oc ny Testamente. Derfor paaminder *Syrach* oss i sit 18. Cap. Offue dig vdi Retferdighed før Dommen kommer/ at du kant finde Naade vdi Guds Aasiun. Den Lærefader *Hincmarus* siger: Haff altid for dit sinds øyne/ huor forferdelig den retferdig Dommere er/ naar hand skal komme at dømme/ oc Himmel oc iord brender. Oc strax der effter siger hand:

Mand skal acte huor beskemmet mand skal staa vdi alle Menniskers aasiun/ oc alle Himmelske her skares/ oc huad straff der kommer effter slig beskemmelse. Jngen kand baade glæde sig her met denne Verden/ oc der regnere met HErren. *Theophilactus* siger: Der som wi betencke HErrens tilkommelse/ oc hannem at være for dørren/ oc at vort liff skal faa ende/ sandelig da skulde wi mindre synde end wi giøre. Den stund wi er her i Verden/ skal wi legge vind paa Dyd oc Fromhed/ at wi kunde vere fri fra Dieffuelen/ oc intet haffue tilfellidtz met hannem/ at hand icke i det tilkommendis Liff/

skal antuorde oss Dommeren: vor Synd oc Ondskab antuorder oss Dommeren / oc Dommeren antuorder oss Dieffuelen / som skal pine.

Om denne Dom siger *Ioel* i sit 2. Cap. at det er Guds store oc forferdelig dag. Oc *Sophonias* i sit j. Cap. kalder hannem Vredsens / Banghedsens / Vselhedsens oc mørckhedsens dag. Oc beskriffuis denne Doms *Proceß* hos *Matth.* i det 25. Cap. Dommeren skal vere Menniskens Søn. *Matth.* 16. *Actor.* i det 1. Denne JEsus skal komme / lige som hand er optagen til Himmelen. Oc skal alle Menniske forsamlis for hannem.

Matth. 16. Menniskens Søn skal komme vdi sin Faders herlighed/ met sine Engle. *Matth.* 24. De skulle see Menniskens Søn komme vdi Himmelens skyer met stor krafft oc herlighed. *Matth.* 25. Naar Mennisken Søn kommer vdi sin herlighed/ oc alle Hellige Engle met hannem/ da skal hand side paa sin herligheds stol. *Marc.* 13. Met stor krafft oc herlighed. *Matth.* 24. Hand skal sende sine Engle vd met en klar lydende Basone/ oc de skal forsamle hans vduaalde aff de fire vær/ fra den ene ende paa Himelen til den anden. Oc beskriffuis Christi Dom oc Dommeren *Actor.* 10. 1. *Pet.* 4.

2. *Pet.*

2. *Pet.* 3. *Apocal.* 1. oc 19. *Rom.* 2. oc 14. 1. *Cor.* 15. 2. *Timot.* 4. Læss oc saa huad *Iudas* skriffuer vdi sin Epistel/ oc *S. Iacob* i sit 5. Capit. Domens *Proceß* beskriffuis vitløfftigen 2. *Thessa.* 1. *Apoca.* 21. oc 22. *Rom.* 2. *Item Matth.* 25. Alle Hedninger oc Folck/ skal forsamlis for hannem. Oc lærer CHristus oss hoss *Matth* 24. huorledis wi skulle berede oss til Dommen/ sigendis: Vaager/ thi i vide icke paa huad stund eders HErre skal komme. Oc *Luc.* 12. Lader eders Lender vere omgiordet. Oc hoss *Matth.* 25. fører hand den Lignelse ind om de Ti Jomfruer. *Luc.* 21. Vocter eder / at eders Hierter icke besuæ-

ris met Fraadzeri oc Drucken-
skaff/ oc met sorrig for Næring:
Oc denne dag skal komme haste-
lig offuer eder. Thi hand skal kom-
me som en snare offuer alle dem
som bo paa Jorden. Saa verer
nu altid vaagne oc beder / at i
kunde vere værdige til at vndfly
alt dette / som skee skal/ oc at staa
for Meñiskens Søn. Desligeste
til raader oc S. Peder oss til en
salig beredelse til Domen 1. *Pet*. 4.
Enden paa altingest tilstunder/
verer derfor ædrue oc vaagendis
til at bede. Læss 2. *Pet*, 3. *Item*, *Ioh*. 2.
Mine Børn bliffuer i hannem/
at i kunde haffue Troen / naar
hand obenbarer sig / oc icke skulde
bliff-

bliffue beskemmet aff hannem vdi hans tilkommelse. See 1. *Cor*. 15. *Philip*. 1. *Coloß*. 3. oc besynderlig 1. *Theß*. 5. at wi icke skulle soffue / men at wi kunde vere ædrue oc vogne. Derfor siger *Efrem* vdi sin skrifft / om den yderste Dommedag / at wi skulde berede oß til Christi forferdelig regenskaff / vdi huilcken alle vore gierninger oc tancker skal offuerhøris / at wi da kunde findis vden smitte. Saa paaminder oß oc *Gregorius*: saaledis skal mand forholde sig vdi denne nærueerendis glæde / at den tilkommendis Doms beskhed aldrig skal komme aff vor hukommelse. Oc siger fremdelis: huer skal

føre til hierte/ oc betencke dagligen vden afladelse met fryct oc graad/ den forferlige tilkomendis Doms regenskab/ paa huilcken al tingest skal forstyris met redsel/ at mand skal icke paa den dag fryete Dommerens retferdige Vrede. Oc siger *Bernhardus*: Jeg forferdis meget for den retferdig Dommers Ansict/ for huilcken intet er skiult/ oc intet lader bliffue wstraffet. Huilcken aff oss vilde icke fryete sig/ naar den Dommere skal obenbaris/ for huilcken ild skal brende/ huilcken der skal vdslette Syndere. Oc paaminder *Basilius* oss offuer Psalm: Naar du seer du est tilbøyelig til nogen Synd/ da tenck

tenck paa Christi ydlidelig oc forferdelig Domstol / vdi huilcken Dommeren skal side vdi sin høye Throne/ oc hoss huilcken alle Creatur skal staa / oc forferdis for hans ærefulde tilkommelse/oc skal giøre Regenskab for alle deris gierninger. *Chrysostomus* offuer de Romere: Vend dine tancker til det som er offuen for dig/ oc tenck paa den forferdelig dag/paa huilcken Christus skal komme/ da skal du icke see Heste eller Muler/eller noget som er stafferet met Guld/ ingen drager/men alting skal vere fult aff skelffuen oc beffrelse/oc skal vere saa stor forferdelse/at det som icke haffuer liff maatte end ocsaa forferde sig. G v Alle

Alle gudfryctige skulle betencke for huad Aarsage Gud Allmectigste haffuer skabt huert Menniske/oc giffuet det Liffuet/ icke aleniste at de skal haffue klæde oc føde/ men at de skal ocsaa oplæris i den sande Lærdom/ saa de kand dyrcke Gud/ oc vere den Hellig Aands bolig/ oc at de kand paakalde den sande Gud ved Christum vor Frelsere/ met en brendendis Tro/ oc at de kunde tacke Gud ved hannem/oc bliffue siden arffuinge til det euige liff. O huilcken en ærefuld tingest skal det vere/ naar en gudfryctig Offrighed met sine gudfryctige Vndersaatte: naar en Guds ords Tienere

met

met sine gudfryctige Tilhørere: naar gudfryctige Husfædre oc Husmoder/ met deris børn/ folck oc tiunde/ som er vel oplærde udi Guds Fryct/ skulle opstaa oc skal føris met glade ansicter for Christi Domstol/ oc høre den allerglædeligste røst: Kommer i velsignede. O huilcken en stor skam oc forsmedelse det er/ naar vgudelige Offrighed er Tiraner oc voldsmend/ met deris trygge Undersaatte: naar forsømmelig oc trygge Predikanter oc Leyesuenne/ met deris lade oc trygge tilhørere: naar onde Husfædre oc Husmoder/ met deris børn oc tiunde/ som er ilde opfødt/ icke i nogen GUds

fryct

fryct / skulle opstaa oc høre denne forskreckelige Røst: Gaar i forbandet etc. Der for kand ingen større ære oc glæde vederfaris gudfryctige Øffrighed/tro Predikanter/gudfryctige Forældre oc Husfædre/ end at de paa den yderste dag / naar all Verdsens herlighed oc mact haffuer ende/ kunde indgaa vdi euig glæde oc herlighed met den HErre Christo / oc høre denne røst : velkommen du gode Suend. Oc tuert imod da kand ingen større forsmædelse vere/end at forsømmelig Øffrighed som haffue øffuet dennem vdi slem vellyst / ja end ocsaa forfuld den sande *Religion* oc lærdom/ oc icke

alleni-

alleniste forført dennem/ men ocsaa deris Vndersaatte/ trygge Predikanter/ som icke alleniste haffue forsømmet dennem selff/ men ocsaa forført deris Tilhørere/ vgudelige Forældre/ oc Husfædre/ som haffuer baade ført dennem selff/deris børn oc tiunde vdi Syndsens pøl/ skulle fremkomme oc høre denne forfærdelig røst: O du Skalckactige oc lade Suend. etc.

Der vaar engang en gudfryctig gamel mand/ som saa en vng tryg Persone vmaadelige lee/ da sagde hand: Veedst du icke min Søn/ at wi skal giøre Christo regenskab for alt vort leffnet/ oc du

leer

leer vmaadelig oc vtimelig. Derfor siger *Gregorius*/ De som taler vnyttige oc forfengelige Ord/ de skulle fryete dennem meget for slig vnyttig oc bespaattelig tale/ der som den de bespaatter oc fortaler/ foruarer deris Ord indtil Dommens dag.

Derfor ville wi skiffte denne Tractat/ vdi Tre Capitel. Det Første/ at der skal vere stor Klage offuer de wgudelige paa Dommedag. Det Andet/ at huer skal giøre regenskab for sin Husholding. Det Tredie/ at der skal efftersølge Dommerens forferdelige Sententz.

Det

Det Første Capitel om den Yderste Dommedag/ som mand skal reddis/ for de mangfoldige Klagemaal.

Dieffuelen skal anklage paa Dommedag/ huilcken icke endnu forsømmer sig nat oc dag at anklage de som tro / som giffuis tilkiende vdi S. Hansis Obenbarelsis bogs 12. Capit. Oc kunde wi læse huor haardelig hand haffuer anklaget *Iob* for Gud. *Iob* 1. Ligeruis som Diefflene opuecker Menniskẽ til Synd oc ondskab at bedriffue. Saaledis fører de dennem i fortuilelse met *Iuda* / oc der som det bliffuer dennem formeent/ for at de icke alle fortuiler/

da lade de dog icke aff/ altid at anklage oc forføre Syndere/ oc besynderlig paa den yderste dommedag/ skulle de nocksom oc paa det høyeste vide/at opmudtze menniskens Synd oc ondskab. Derfor siger *Augustinus*/ Alle Menniske skal staa for CHristi Domstoel / oc skal Dieffuelen vere tilstede oc opregne / vor bekiendelsis ord/oc breye oss vdi ansictet/ hues wi haffuer syndet / oc vdi huad sted / oc giffue tilkiende/ huad wi haffue burt at giøre/ Oc skal den voris Modstandere sige / Du retferdige Dommere/ døm hannem at vere min/ for skylden/ efterdi hand vilde icke vere din ved

Naaden / hand hør dig til vdaff Naturen / men hand hør mig til vdaff vselheden / hand hør dig til for din pine skyld / mig hør hand til for tilraadelsen / dig haffuer hand veret vlydig / mig haffuer hand veret lydig / aff dig haffuer hand faaet wdødelighedsens kiortel vdi Daaben / aff mig haffuer hand faaet denne reffuen kiortel / som hand vaar iklæd / dit klædebon haffuer hand forkast / met min er hand kommen hid til dig / Du retferdig Dom̃ere døm hannem til at vere min / oc fordøm hannem met mig.

For det Andet / skal deris egne Samuittigheder anklage dennem/

nem/ som der sigis: HErren skal opliuse Mørckhedsens skiul/ Oc hand skal obenbare Hierternis raad oc anslag. 2. *Cor.* 5. 2. *Tim.* 4. J *Iudæ* Epistel. HERREN kommer at straffe de ugudelige/ for alle deris ugudelige omgengelsis gierninger/ som de vaare ugudelig met. Saaledis skal det bliffue obenbaret som er skiult. *Rom.* 14. 1. *Cor.* 4. Det er vor egen Samuittighed skal obenbare vor skalckhed/ oc saaledis beskylde oss. Udi Daniels 7. Capit. Oc S. Hansis Obenbarings bogs 20. Captalis der om/ at Bøgerne skal bliffue opladne/ det er/ vor Samuittighed skal obnis/ som skal nø-
dis

dis til paa den dag at giffue til-
kiende/ alt huad som her til dags
haffuer veret skiult. *Rom. 2.* De-
ris Samuittighed skal bære vid-
nisbyrd. Saa som en god Sam-
uittigheds vidnisbyrd/ vdi Men-
nisken/ er en god berømmelse/ saa
er en ond Samuittighedsens vid-
nisbyrd sin egen anklager. *Ori-
genes* offuer *Iob* siger/ at huad som
Aanden haffuer huer dag bestil-
let/ tenckt oc tald/ skal komme for
Dommen. *Isidorus* siger at slig
Samuittighed som en haffuer
hafft/ slig en Dommere skal hand
ocsaa haffue. *Iob* siger i sit 34.
Capit. Der er icke mørckhed for
Dommeren/ som kand skiule det

onde / det mand bedriffuer. Gud skal føre alle gierninger for Dommen/det som er skiult/ huad heller det er got eller ont. Derfor skal Samuittigheden obenbare det som skiult er/oc forklare Syndere for deris skiulte Synder. Item 1. *Paralip*. 6. Du kiender alleniste Menniskens børns Hierter. Oc *Syrach* siger i sit 39. Capit. Alle Kiødsens gierninger er for hannem/oc der er intet skiult for hans Øyne. Derfor skal alle Menniskers Samuittigheder obenbaris der/ at der skal skee klagemaal ved dennem/ Fordi den som obenbarer en andens Misgierninger / huad giør hand andet end anklager hannem?

Til de Rom: i det 2. Capit. Paa den dag skal Gud dømme Menniskens lønlige/ formedelst Jesum Christum effter mit Euangelium. Derfor skal da det som skiult er bliffue obenbaret / derfor siger *Theodorus* offuer Rom: Paa den Doms Dag da haffuer wi icke behoff fremmet Klagemaal eller fremmet vidnisbyrd / fordi huers Samuittighed oc tancker skal enten anklage eller forsuare hannem. Item *Gregorius* siger/ Den som kommer Dommere / hand dømmer baade induortis oc vduortis/oc betaler gierninger oc tancker. *Isidorus* vdi hans bog om det ypperste gode siger/ at lige

slig en Samuittighed / som du frembær / slig en Dommere skal du ocsaa finde for dig / Saa at Christus skal vere dennem grum/ som en ond Samuittighed klager paa. *Chrysostomus* offuer *Matth*. Vore egne tancker staa for vore Øyne / oc anklager oss. *Theophilactus* siger offuer *Lucam*. Alle vore tancker/ oc alle vore Ord/ skal paa den yderste dag klarlig obenbaris. *Aushelmus* offuer S. Poffuels Epistel. Domeren seer huers Hierte oc Samuittighed/at hand kand giffue de gode loff/ oc de onde kand faa den straff de haffuer fortient. Item en Quinde som er fructsomelig/ den byrde som hun haff-

haffuer lenge baaret skiult vdi hendis Liff / den føder hun met sorrig: Saa er det ocsaa met de vgudelige / at det onde som haffuer lenge ligget skiult vdi deris Samuittighed / oc besuæret den / skal met stor pine obenbaris vdi Dommerens aasium for huer.

For det Tredie / skal Englene som er forordineret at beskytte oss / *Psalm. 34. oc 91. Matth. 18. Hebr. 1.* anklage de Christne (ieg taler intet nu om Tyrcker / Hedninger / Rysser / Jøder eller Papister) fordi de skal vere vidnisbyrd oc Anklager om alt det onde oc gode / som de haffuer seet eller hørt hos de Christne / Fordi de er omkring

dennem som fryctter HERren/ oc kand vdi søffne lade de retferdige forstaa GVds villie/ som hos *Mattheum* 2. om *Ioseph* oc de Vise/ saaledis mercker de oc/ vden tuiffl/ de vgudelige tancker. *Luc*. 1. giff/ uer Engelen tilkiende/ at Gud haffuer hørd *Zachariæ* Bøn. Oc siger Engelen̄ til *Cornelium* / vdi Apostlernis gierninger 10. Cap. Dine Bøner oc Almisse ere op= stied i hukommelsen for HErren. Derfor lige som de veed de gud= fryctigis Bøner oc Almisse / saa ihukommer de ocsaa de vgudeli= gis Synd oc ondskab som de be= driffue. Saaledis haffuer oc En= glene bebudet *Mariæ* Guds villie/ hui

hui skulde de icke da giffue tilkiende / huad her forhandlis? Der som Englene ere tilstede hos de gudfryctige som døer / *Luc.* 16. oc fører deris Siele i Himmelen / hui skulde de icke da anklage de vgudelige oc genstridige. Oc ligeruiss som de skiller de vgudelige fra de gudfryctige / oc setter dennem paa den venstre side / *Matth.* 24. saa skal de ocsaa lige saa anklage Meñisken. Der som de ocsaa skal sla de vgudelige for deris Synd oc ondskab / som der læsis *Actor.* 12. om *Herode* / Sandelig da skal de icke forlade at anklage dennem. *Basilius* siger offuer Psalm. Engelen er hos alle deñem som troer

Hv paa

paa Christum / vden wi forskyde hannem met vor Synd oc ond-skab. Røg foriager Bier / oc ond luct fordriffuer Duer: Saaledis fordriffuer vor ilde luctendis synd oc ondskab Engelen / som er vor liffs vecter. *Tobiæ* 12. siger En-gelen / at hand haffuer ført hans gode Gierninger met de Dødis begraffuelse / oc hans Bøner ind for Gud. Saaledis skal de ocsaa vden tuiffl / føre de vgudeligis Synd oc ondskab ind for Gud / Oc effterdi de slaar de vgudelige met mange plager. 2. *Samuelis* 24. *Item* 2. *Paralip.* 32. *Esai.* 27. *Daniel.* 13. Den tid de Sodomiter vilde storme Lotz hus / da slog Engelen den-

dennem met Blindhed/ *Gen.* 19.
hui skulde de icke ocsaa da giffue
Mēnniskens Synd oc ondskab tilkiende? S. Poffuel siger at quinderne skal haffue skiul for Englene. Der for see de paa alle voris gierninger / som den gudfryctige Poet *Alcuinus* skriffuer saaledis:

Huad Bøn vore Engle aff oss
monne høre/
Oc huad som wi de fattige monne giøre/
Det monne de altid vel beuare/
Oc fører for Gud offuer Engle
skare.

Lige saa skulle de ocsaa vden tuiffl / føre de wgudeligis leffnet ind for Gud.

For det Fierde / da skal vor Synd oc onde gierninger klage paa Syndere paa den Dag. *Ierem.* 2. Det er din Ondskabs skyld / at du bliffuer saa hudstrugen / oc din wlydelsis skyld / at du bliffuer saa straffet. Oc i det 32. Cap. HErrens Øyne staar oben offuer alle Menniskens Børns veye / oc hand giffuer huer effter hans handel oc væsens fruct. Oc til de Rom. i det 2. Cap. Derfor O Menniske / kant du icke aarsage dig / i huo du est / som dømmer. Thi du fordømer dig selff i det / du dømmer en anden: Efftersi du giør lige det samme som du dømmer. Læss det gantske Capitel.

En Synderis onde Gierninger skal vere paa den dag som de vaare bundne om hans halss. *Oseæ* 4. Ephraims Ondskab er til hobe samlet / oc hans Synd er skiult. *Ieremiæ* Begrædelse 1. Cap. Mine suare Synder ere opuognede / oc er komne ved hobe paa min hals. Derfor siger S. Poffuel til de *Galater* i det 6. Cap. at huer skal bære sin egen byrde. *Salomons* Ordsprog 5. Cap. Den vgudeligis Misgierning skal gribe hannem / oc hand skal holdis met sine Synders snarer. Derfor siger Propheten: Syndsens Snare haffuer bespent mig. *Chrysostomus* siger: vore onde gierninger skulle

staa

staa for vore Øyne / oc anklage
oss for Gud. *Bernhardus* siger:
Da skal Synden sige til den der
synder / du haffuer giort oss / wi
ere dine gierninger / wi skulle icke
forlade dig / wi ville vere hos dig /
wi skiunder oss til Dommen met
dig. Oc *Dauid* siger rettelig i sin
Psalme, En Syndere skal kien-
dis ved sine Henders gierninger.
Dissligeste siger oc *Ezechiel* Pro-
phet i sit 10. Cap. som den retfer-
digis retferdighed er offuer han-
nem / saa er oc den wgudeligis w-
gudelighed offuer hannem. Oc
paaminder oss *Salomon* i sin Pre-
dicken 12. Capit. oc siger: Gud
skal føre alle vore gierninger for
Dom-

Domen. Oc *David* siger: HEr=ren kiender alle Menniskens gier=ninger.

For det Femte / da skulle alle Creatur klage paa Mennisken. *Iob* 20. Himmelen skal obenbare hans misgierning / oc Jorden skal opsette sig imod hannem. Vis=doms bog 5. Cap. Hand skal ruste Creaturene til heffn offuer Fien=derne/ Hand skal føre sig i retfer=dighed til en Pantzer. Oc i det 16. Cap. Creaturet som tien dig/som sin Skabere/er redebon til at pla=ge de vretferdige. Til de Rom: 8. Cap. Creaturet er vnder forfen=gelighed imod sin villie/ Men for hans skyld / som det gaff der vn=

der

der i haabet. Thi Creaturet skal oc bliffue fri aff det forgengelige væsens tieniste/ til Guds børns herlige Frihed. Thi wi vide at alle Creatur forlengis met oss. *Chrysostomus* offuer *Mattheum*/ Paa den Dag kunde wi intet suare/ naar Himmel oc iord/ Soel oc Maane/ Dag oc Nat/ oc den ganske Verden skal staa for oss/ oc bære vidnisbyrd imod vor synd oc ondskab. *Gregorius* siger ocsaa/ Der som du spør/ huem dig skal anklage? da siger ieg/ at den gantske Verden/ oc alle Creatur skulle icke aleniste anklage/ men skulle ocsaa heffne dennem offuer en Syndere.

For

For det Siette / siger Christus *Matth*: 12. De Folck aff *Niniue* skulle opstaa paa den Yderste Dommedag / met denne slect / oc skulle fordøm̄e hende. Thi de bedrede dennem effter *Ionæ* Predicken: Oc see / her er mere end *Ionas*. Droningen aff Sønden skal opstaa met denne slect / oc skal fordømme hende. Thi hun kom aff Jordens ende / at høre Salomons Visdom: Oc see / her er mere end Salomon. Oc *Lucæ* i det 10. Vee dig *Corazain* / Vee dig *Bethsaida* / Thi vaare saadanne vnderlig gierninger skede i *Tyro* oc *Sidon* / som ere sked hoss eder / da haffde de i fordum tid siddet i secke

oc aske/oc bedret sig. Dog skal det gaa *Tyro* oc *Sydon* lideligere paa Dommen/end eder. O du *Capernaum*/ som est høyt ophøyet til Himmelen/ du skalt stødis hen vnder vdi Helffuede. Saaledis skal opstaa met oss/ Hedninger/ Tyrcker oc andre Folck/ oc klage paa oss for voris forsømmelse oc tryghed. Ja de Menniske som ere vnder Paffuedommet/ i Italien/ Hispanien oc andenstedz/ der sidder vdi Mørckhed/ oc intet vide vdaff sandhed/Ja vore Forfædre som ere bleffne mødige oc trette aff atskillig Pillegrims færd/ de som haffuer fastet/læst deris tider oc haffuer hafft andre besuærlig

øffuel-

øffuelser/ oc dog mange aff dennem icke haffue kiend Gud rettelig / endog de vaare vdi deris *Religion*/gudfryctige/skulle ocsaa opstaa imod oss/ oc klage paa oss for voris forsømmelse.

For det Siuende/læsis vdi S. Hansis Obenbarings 6. Cap. at de Gudfryctigis Siele/eller de som ere ihielslagne for Guds ord/ skulle raabe met høy røst: HErre du hellige oc sande / huor lenge dømmer du icke / oc heffner vort Blod paa dennem/ som bo paa Jorden. Oc i den 79. *Psalm.* Lad dine Tieneris Blods heffn bliffue obenbare / iblant Hedningene/ for vore Øyen/ som er vdstyrt.

Lad Fangernis suck komme for dig/ for de vdgyde Blod omkring Jerusalem/ lige som vand / oc der vaar ingen som tordede. Saa skal ocsaa vden tuiffl de Hellige *Martyres* staa for de Tyraner som haffuer ladet dennem ihielsla oc omkom̃e/ oc haardeligen anklage dennem for den retferdige Dommere paa den tid. Saaledis skal *Abimelech* GVDs Prest met 84. Mend/ oc alle Jndbyggere i den Stad *Nobe*/ paa den yderste dag staa imod *Saul* oc *Doeg*. Lige som oc *Dauid* ocsaa bad imod *Doeg*, *Psal.* 52. Lige saa skulle ocsaa de vskyldige Børn staa imod *Herodem Idumæum* paa den yderste dag.

Oc

Oc *Iohannes Baptista* imod *Herodem Antipam*. (*Marc*. 6. *Matth*. 14. Oc *Iacobus* oc *Petrus* imod den tredie *Herodem Agrippam*. *Actor*. 12.) S. Peder oc S. Poffuel imod den vgudelige Keyser *Neronem*. S. Hans *Euangelista* imod den Keyser *Domitianum*. Alle Apostlene imod Phariseerne. *Mat*. 19. *Lu*. 22.

For det Ottende/ giffuer Historier tilkiende/ Huorledis den Keyser *Mauritius* / kunde haffue løst huer aff sine Krigsfolck/ som vaare fangne aff *Chagan*/ for tho Gylden/ Oc der hand icke det vilde/ bleff mange Tusinde ret oc ihielslagne aff den Tyran/ Da obenbaredis GUD hannem vdi

søffne/ som vaar vred/ Oc gaff hannem tilkiende / at hand skulde bliffue fangen aff *Phoca* sin egen tienere/ som vaar en Krigsmand/ Huilcket oc strax skeede/ at samme *Phocas* fanget hannem/ oc tog sig strax Keyserlig Regemente til/ oc lod ihielslaa for hans Øyne/ alle hans Børn / vdaff huilcke *Theodosius* vaar den ældste / Oc effter som huer bleff affhuggen for hannem/ da sagde hand dette vdaff Psalmen: HErre du est retferdig oc dine Domme ere ret: paa det sidste bleff hand oc selff affhugen. Men Am̃en som opfostret hans Børn / skiulte it aff dennem / oc bar sit eget Barn frem som hun

gaff

gaff at di / Da sagde *Mauritius* / at det vaar icke tilbørligt / at hendis Barn skulde dø / efftterdi Gud vilde / at straffen skulde gaa offuer hannem oc hans børn. Oc skriffuer *Zonoras* oc *Codrenus* / at en Munck ved Naffn *Herodianus* / haffde spaad *Mauritio* dette tilforn. Oc bad *Mauritius* Gud / at hand vilde straffe hannem vdi dette liff / Oc skicket alle stedz bud vd / at de skulde bede for hannem til Gud / at det maatte vederfaris hannem. Thi det kom hannem altid for vdi en Drøm / som der haffde staaet en stor Skare for Christi Billede / som stod offuer Porten / som raabte offuer han-

nem/ oc som Billedet skulde haff-
ue sagt / at de skulde hente han-
nem frem / Oc der hand kom /
skulde Billedet haffue spurt han-
nem ad / huad heller hand vilde
haffue straff vdi denne Verden /
eller vdi den tilkommendis / Da
skal hand haffue suaret. O HEr-
re/vdi dette liff. Da skal Billedet
haffue befalet dennem / at ant-
uorde *Phocæ* den Krigsmand han-
nem/met sit gantske hus. Saa-
ledis skulle alle de som er met vret
omkomne aff Tyraner oc Voldz-
mend/eller falskeligen dømt vdaff
vgudelige Dommere/ staa for
deris Øffrighed / oc vgudelige
Tyranner / oc deris vgudelige
Befal-

Befalingsmend/ oc anklage den-nem paa den yderste dag.

For det Niende/da skulle alle gudfryctige Bisper oc Predikan-ter/ som rettelig haffuer predicket oc lærd om Christo/staa for Key-ser *Iulianum Libanium* oc alle an-dre vgudelige / som haffue bespot-tet den HErre Christum. Desli-geste skal staa for Keyser *Valen-tem / Basilius/ Eusebius/* oc andre Bisper oc Lærefædre / som haff-uer veret forskut oc fortryct fra deris Sæde/ oc alle andre / som nogen tid haffuer for sandhed / oc met vold oc vret verit sat aff de-ris Befalning/anklage dem paa den yderste dag. Da skal ocsaa

den gudfryctige *Iohannes Huß* / staa for Paffuen/hans Cardinaler oc Bisper/som hannem vskyldeligen / til *Costnis* lod brende oc omkomme. Desligeste alle de/som Paffuen vdi vor tid / haffuer ladet vskyldeligen omkomme. Eller de/ som Konger/ Førster oc Herrer haffuer vskyldeligen/ effter Paffuens befaling oc raad/ ladet tage aff dage.

For det Tiende/ siger *Dauid* i sin 68.*Psalm*. HErren er de forladnis Fader/ oc Viduers Dommere. *Item Psalm*. 146. HErren skal annamme Viduer oc Faderløse. Oc i Moise 2. bogs 22. Cap. I skulle icke skade Viduer eller Fader-

derløse børn. Oc i Moise 5. bogs 10. Cap. HERREN forskaffer Viduer oc Faderløse børn Ræt. Derfor skal alle Encker oc Faderløse børn/ staa for dennem/ oc anklage dennem for den retferdige Dommere/ paa den yderste Dommedag/ som haffuer giort dennem vold oc wræt/ oc skal det heffne.

For det Ellefte/ da skal ocsaa andre som er fortryct/ opstaa som *Naboth* imod *Iesabel*/ oc skal klage paa hues wræt dennem er skeed vdaff deris Øffrighed. Da skal Bønder opstaa imod Adelen. Borger imod deris Borgemester oc Raad. De som dømmer wretferdelig/ eller anseer de wgudelig

gis Personer. De som icke dømer ret offuer Encker oc Faderløse børn/ Oc de som icke forsuare den fattige/ oc den fortrycte/ oc tager hannem vdaff de wgudeligis hender/ derfor skulle de da obenbaris for HERren/ som skal komme at dømme Jorden. Der som den wgudelige Dommere/ hos *Lucam* i det 18. Capit. der huercken fryctede Gud eller Menniskens/ dog paa det sidste hialp den Encke som hannem bemødte/ paa det hun skulde icke offuerskrige/ oc offuerraabe hannem. Huor meget mere skal de fortrycte beraabe oc anklage dennem/ som dem haffue forurettet.

For det Tolffte / da skal der oc opstaa paa den yderste Dommedag Børnene imod deris Forældre/oc skulle anklage deris Forældre / for deris forsømmelse/ at de ere icke opfødt oc oplærde vdi GVds fryct. Tuert imod skal ocsaa Forældrene anklage deris Børn oc tiunde/for deris vlydighed oc gienstridighed/som de haffuer beuist imod dennem. Saaledis skulle ocsaa Skolemestere anklage deris Disciple/som icke haffuer veret dennem lydige/Oc Disciplene Skolemesterne igien for deris forsømelse. Saaledis skulle ocsaa de Børn anklage deris Forældre / Oc Disciplene deris

Skolemester/vdi den By *Arethusia*/ som vnder den vgudelig Keyser *Iuliano*/ effter deris Forældris oc Skolemesters befaling / stack oc plaget den gudfryctige Bisp *Marcum*/met graffstil/ saa vel vnge Pigebørn som Drenge/som beskriffuis vdi Kircke Historier hos *Sozomenum* i sin 5. bogs 9. Capit. oc hos *Theodoretum* 3. bog 6. Cap. oc *Necephorum* i den 10. bogs 9. Capitel. Desligeste de Børn vnder den Keyser *Maximino*/skal anklage hannem/ som lod antuorde dennem bespottelige Bøger / som vore skreffne imod Christum vor Frelsere / oc hans Disciple. Læss *Eusebium* i hans Kircke Historie

9. bogs

9. bogs 4. oc 5. Cap. Oc *Eliseus* skal anklage de Børn/som raabte offuer hannem/ Du skallede/ du skallede/ Oc Børnene skulle igien anklage deris Forældre oc Skolemestere/ som kom dennem til at giøre det.

For det Trettende/ skal Predikanter oc Guds Ords Tienere/ anklage deris Tilhørere for deris tryghed/ oc for de haffue forsømmet Predicken/ oc icke vilde hørt dennem. Thi ligeruiss som Gudfryctighed vdi Tilhørerne/ er Predikanterne en stor ære for Gud. 1. *Theß*. 2. Saaledis er oc Guds heffn oc straff til rede offuer all wlydighed. 1. *Cor*: 10. Desligeste skal

oc

oc Predikanterne/ anklage deris Tilhørere/ Fordi de icke haffuer brugt de Hellige Sacramenter. Der imod skulle ocsaa Tilhørerne anklage Predikanterne/ for deris forsømmelighed/ Huilcke findis mange vdi Paffuedommet/ iblant Bisper/ Abeder/ Prelater/ Muncke oc Jesuiter/ som vdi Hispanien/ Italien/ Sicilien oc andenstedz/ der som de met macht oc vold tuinger den arme Almue/ at de maa icke haffue en Bog/ enten Bønebøger/ Psalmebøger/ Catechismos eller andre/ Eller maa bede en Fader vor paa deris eget maal/ De allesammen skulle ocsaa staa oc klage paa de forbemelte

melte/ at de haffuer skiult Sandheds Veye for dennem/ oc haffuer fra tagit dennem Sandheds bøger/ oc skulle sige: Disse ere de Kettere som haffuer bedraget oss/ oc haffuer ført oss wuidendis vdi vildfarelse. Desligeste skal ocsaa de simpel Jøder klage offuer Phariseerne/ oc Skriffteklоge/ som haffuer forført dennem fra Christi rette lærdom.

For det Fiortende/ som *Iohannes* siger i sit 19. Cap. aff *Zachariæ* 12. *Cap*. De skal see paa den de haffuer stungit. Saaledis skulle de ocsaa som end nu foracter oc bespotter Gud deris Frelsere/ eller haffue bespottet oc foractet hannem

nem/ eller forsmaad hans Pine/ Død oc Verdskyld/ met stor bedrøffuelse/see deris Frelsere Christum/som en ærefuld oc allmectig Dom̃ere. Derfor skal Christus klage paa de vgudelige oc haardnackede. Saa skal ocsaa Guds Søn/ staa i sin Maiestet oc herlighed imod alle Jøder/ Tørcker/ Hedninger/ Epicureer oc alle andre/ som haffuer bespottet hans Rige/ Oc imod alle dennem som haffuer søgt andre veye til Salighed/ foruden CHristum/ som mange er iblant Papister/ Sacramenterer oc Vedderdøbere. Derfor siger *Hieronymus* rettelig/ CHristi Kaars skal stride imod dig/

dig/ oc Christi saar oc skrammer / skal klage offuer dig. Oc *Augustinus* skriffuer: Kand skee/ GVds Søn skal foruare sine Saar oc skrammer paa sit Legom/ at hand paa den yderste dag kand breyde Syndere det / oc sige til dennem: See det Mennisken som i kaars-feste/ oc seer den Gud oc Menniske/ som i wlyckſalige icke vilde tro paa/ Seer til hans Saar/ som i haffuer stunget/ huilcke som er op-lat for eder/ oc i vilde icke gaa der ind. Oc skal ocsaa Christus ankla-ge Syndere/ oc sige/ det som staar *Nahum* 3. Jeg vil optecke dit brem-me vnder dit ansict / oc vil giøre dig nøgen for Hedningene/ oc vise

Kongerigerne din skendzel. Ach huor bedrøffuet oc fuld aff forferdelse skal Syndere da bliffue. Her om skriffuer *Chrysostomus*: Christus skal sige til de fordømte/ Jeg er bleffuen it Menniske for eder/ for eders skyld er ieg bunden/ bespottet/ slagen oc kaarsfest/ Huor er den fruct/ som i haffuer faaet aff den wræt som er mig vederfaret? See mit Blods betaling/ som ieg haffuer vdgiffuit for eders Synder/ Huor er eders Tieniste som i haffuer beuist mig/ for mit Blods vdgydelse? Jeg actet eder mere end min egen ære/ den tid ieg vaar en Gud/ oc bleff it Menniske. Da skal bliffue

sant/ det som staar *Apocal.*1. Alle Oyen skulle see hannem / Oc de hannem stunge/ oc alle Jordens slecter skulle hyle.

For det Femtende / J det at GVds Kierlighed oc Godhed er obenbaret for alle Menniske vdi Verden / oc alle Creaturs skabning/ Desligeste i det at hand opholder huert Menniske oc alle Creatur/ Huilcken Kierlighed hand haffuer ocsaa beuist den gantske verden oc alle Menniske/ i det hand haffuer giffuit sin enbaarne Søn vdi Døden for alle Menniskers Salighed/ Saa at alle kunde kiende hannem vdaff de siunlige Creaturs skabning/

Oc derfor burde at loffue oc pri-
se hannem / oc de det icke haffuer
giort / da kand de icke vndskylde
dennem paa den yderste Domme-
dag/ som der staar hos de Rome-
re i det 1. oc 2. Cap. GVds vrede
obenbaris aff Himmelen offuer
alt vgudeligt væsen / oc Menni-
skens vretferdighed. Derfor haff-
uer de ingen aarsage at vndskylde
deñem. Fordi de haffuer foractet
hans godheds rigdom / taalmo-
dighed oc langmodighed/at de icke
betenckte / at GVds godhed lede
deñem til bedring/men de forsam-
lede sig selff/ met deris forstockede
oc forhærdede Hierter/ vrede paa
vredens dag/ oc Guds retferdige
Doms obenbarelse. For

For det Sextende / da skal
ocsaa den Hellig Aand / som haff-
uer forkyndet Moisi / Propheter-
ne / Apostlerne / oc Euangelister-
ne / GVds hellige oc salige Ord /
Historier / Exempler / paamindel-
ser / som findis vdi den hellige Bi-
belske Skrifft / huilcket ocsaa er
stadfest met mange Mirakeler /
oc met mange Tusinde *Martyrers*
Blod / oc er vnderligen aff Gud
Allmectigste altid beuaret i den
Christen Kircke / anklage de v-
gudelige / at de haffuer foractet
Guds hellige oc salige Ord / oc
Skrifftens vidnisbyrd oc husua-
lelse / oc skal foreholde dennem / at
de haffuer efterfuld deris egne

tancker oc paafund. *Rom.1.* Derfor skal GUDs vrede / plage oc grumhed komme offuer alle vgudelige.

For det Syttende/da skal det hellige Euangelium som er predicket offuer den gantske Verden/ oc stadfest met Mirakeler/ huilcket haffuer været Jøderne en forargelse/ oc Hedninger oc Kettere en daarskab / fordømme de vgudelige/ effter den straff oc vidnisbyrd / som er beskreffuen vdaff de fire Euangelister. Derfor siger *Iohan.* 12. Jeg er icke kommen at dømme Verden/ men at ieg skal giøre Verden salig. Huo mig foracter/ oc icke anammer mine ord / hand

hand haffuer allerede den hannem dømmer. Det Ord som ieg talede / det skal dømme hannem paa den yderste dag.

Det Andet Capitel / Om den yderste Domedag / som mand skal reddis / for det Regenskab der skal giøris.

At der skal giøris regenskab for altingist / giffuer det 16. Capitel tilkiende hos *Lucam* / om den Husholdere / som skulde giøre regenskab for sit Fogderi / huilcket hør til huert Menniske / i huad kald oc bestilling de kand vere vdi / at huer skal giøre regenskab for sit Fogderi / heller hand er stor eller

ler liden/rig eller fattig/ingen vndertagen. Der som en vor antuordet oc befalet it Tusinde Gylden som hand skulde giøre regenskab for/ til en vjss/ forstandig oc retferdig Domere/ huor forsiunlig/forsictig oc vorlig skulde hand alting betencke/ oc offuerueye/ huorledis hand kunde giøre regenskab for disse Tusinde Gylden/ Hui skulde wi icke da met allsomstørst vindskibelighed/ legge vind paa/ at wi kunde giøre it got regenskab for den retferdige Dommere/ oc hans Engle/ for huer Skerff oss er befalet? Der læsis vdi Salomons Predickens 12. Cap. Gud skal føre alle gierninger

ger til Dommen / som er skiult / huad heller det er got eller ont. Derfor skal huer giøre regenskab for alle sine gierninger. Item / *Ioel* i det 3. Cap. siger / Jeg vil føre til sammen alle Hedningerne / oc ieg vil føre dennem hen neder i Josaphatz dal / oc ieg vil der gaa til rætte met dennem. Lader oss betencke / huorledis huer aff oss er antuordet sin Penning vdaff Gud / som wi skulle kiøbslaa met / oc at wi skulle giøre regenskab / naar Gud kommer oc vil forfare om wi haffuer vundet noget paa vor Penge. *Matth.* 25. Derfor siger *Gregorius* offuer *Euang.* Lader oss altid haffue den dag for øyen /

paa

paa huilcken dag Dommeren skal kom̃e oc giøre regenskab met sine Suenne / om huis Penge hand haffuer antuordet dennem. 1. *Pet*. 1. Oc HERREN skal døm-me huer effter sine Gierninger / foruden nogen Persons anseelse. 1. *Pet*. 4. De skal giøre den regen-skab / som er bered at dømme leff-uendis oc døde. *Efrem* vdi sin Bog / om den yderste Domme-dag / fierde Cap. siger: Der er ingen graad / der er ingen suck / som kand forhindre Dommerens sententz oc dom / der er ingen tids forlengelse / at giøre Penitentz / der er ingen igienkommelse til liffuit / fra vdgang. *Theodoretus* siger off-

uer *Corinth.* Paa Christi tilkommelsis dag/skal der vere en haard Examinatz. *Gregorius* offuer *Ezechielem* : Den skal komme som skal slaa alle Elementerne / vdi hues regenskab alt Menniskens kiøn skal henføris/der skal da alle Syndere komme for øyne. Den dag kalder *Gregorius* den forferdelig regenskabs dag. Den som skal komme oc dømme/hand skal dømme baade induortis oc vduortis/ hand offueruejer baade Gierningen oc tancker. *Cesarius* siger Domsens dag at vere regenskabs dag. *Beda* siger offuer *Marcum* : wi skulle altid betencke fast vdi vore Hierter/ den dag som Christus

stus vil opliuse alt huad som er skiult i mørcke / oc hand skal obenbare Hierternis tancker. *Rabanus* siger: Wi skal staa for Christi Domstol / oc giøre regenskab for alle vore gierninger / oc dømme. *Theophilactus* siger offuer *Lucam*: da skal hand sandelig driffue dennem til regenskab / som haffuer taget skenck oc gaffue. *Isidorus* siger i det hand taler om det ypperste gode: Slig en samuittighed som en frembær / lige slig en Dommere skal hand finde for sig.

Derfor ville wi her efter formelde / huilcke der skal giøre regenskab paa den yderste Dommedag.

Først om Sielen / da siger *Origenes* offuer *Iob*: Alt huad vore Siele tencker/taler oc giører/ skal komme for domen. Fordi Sielen er oss giffuen oc oss betroed. Derfor kand huer tencke / at der som nogen Keyser/ Konge eller Monarch haffde antuordet en aff sine tienere/sin kiere Daatter/som skulde effter hañem vere en Droning/oc befalet hannem at haffue omsorg oc omhu for den/ oc hand intet actet hende/ men forsømmet hende vdi alle maade / mon icke samme Herre tage det til wtack/ oc anklage hannem? Hui skulde icke da den Hiñelske Konge/kreffue regenskab aff oss/ om wi for-

søm-

sømmet den Siel/som hand haff-
uer giffuet os befalet oss / oc vilde
haffue hende ophøyet til Himme-
rigis euige ære oc glæde? Wi læ-
se i den 5. Moisi bogs 4. Capit.
at der staar: Beuar dig selff oc
din Siel. Oc siger *Augustinus*:
Det er en større skade at miste en
Siel/ end Tusinde Legomer. Oc
siger *Bernhardus*: at den gantske
Verdens rigdom kand icke lignis
ved en Siel. Hui vilt du da kræse
oc smycke dit Legom / som Orme
inden faa dage skal fortære vdi
graffuen? Oc din Siel som skal
føris for Dommen for Gud oc
hans hellige Engle / den bepry-
der du icke met gode Gierninger.

Hui

Hui acter du din Siel saa ringe? oc dit Legom saa meget? At giøre Hustruen til Tieniste pigen / oc Tienste pigen til Hustruen / det er en stor misbrug. Oc siger hand en anden sted i den bog om Verdsens foractelse: Menniskens børn forsømmer Sielen / oc haffuer stor omhyggelighed for Legomet / oc fryeter icke for at synde / men for at straffis. Derfor min ven / elske icke dit Legom / oc forglem din Siel. Ophøy icke Pigen offuer Hustruen / oc lad icke Hustruen tiene Pigen. Oc siger *Chrysostomus*: Der som wi forsømmer vor Siel / da kand wi icke frelse vort Legom. Fordi Sielen er icke skabt

 for

for Legomens skyld/men Legomet for Sielens skyld. Derfor den som forsømmer det ypperste / oc fremdrager det ringiste/hand forderffuer dennem begge. Derfor der som du vilt befri din Siel/ oc giøre got regenskab/da oplær hende vdi Visdom/vdi Dyd oc fromhed/oc gudelige øffuelser. *Primarius* offuer de Romere siger: at vor Samuittighedsens Tancker skal staa for vore Øyen / paa den yderste Dommedag/ som Historier der skal actis.

For det Andet/Wi skal ocsaa giøre regenskab for vort Legom / huorlunde wi haffue beuaret det. Fordi det er antuordet oss aff

Gud/

Gud/som it Slot. Oc siger *Bernhardus*: Den beuarer it fast Slot/ som beuarer sit Legom. Derfor naar mand skal døde sit kiød/ ved den HelligAand oc Guds Ord/ oc dog dissimellem leffuer vdi verden effter kiødet / da skal de giøre regenskab / huorlunde de haffuer leffuit effter kiødet / oc giort kiødsens gierninger. *Gala*: 5. Da bliffuer obenbaret / huilcke Legomer der haffuer verit Guds tempeler. 1. *Cor*. 6. Oc huilcke der haffuer verit Dieffuelsens Bolig. *Luc*. 11. Item/ huilcke der haffuer bedrøffuit oc vddreffuit den HelligAand. Dißligeste huilcke der haffuer dødet deris kiød/ ved Bøner/Faste/

Christelige offuelser/Som *Gregorius* siger/ ved sparsommelighed oc affhold/ skal Synd oc laster fordriffuis. Oc siger *Bernhardus*/ at mand skal spege Fædernis formettenhed/met Vagens disciplin. Fordi at naar wi er beskicket til arbeyd/som der staar : vdaff dine Henders arbeyd skal du nære dig: oc mand dissimellem leffuer vdi ørckeløshed/ fordriffuer tiden/saa wi icke den bruger til Guds ære/ den Christen Kirckis oc vor ieffnchristens gaffn oc beste/ som er/ at naar vor liff icke haffuer hafft gudfrychtige øffuelser/ gudfrychtige tancker oc Bøner/men mere mættet sig vdaff offuerflødighed/ vin/ hoffer-

hofferdighed/gerighed/had oc aff-
uind/ vrede oc andet/ da skal lego-
met giøre regenskab for alle sine
gierninger. Fordi huer skal faa
løn effter som hand haffuer ar-
beidet vdi legomet. 2. Cor. 5. Wi
skulle alle obenbaris for Christi
Domstol/paa det at huer skal faa
effter som hand haffuer handlet i
legomens leffnet/ huad heller det
er got eller ont. Derfor skal mand
giøre regenskab for alle sine lem-
mer oc deris gierninger/ som er/ at
der haffuer veret meget ond beger-
lighed vdi Synet/ stor slemhed vdi
facterne/ at Ørnene haffuer veret
mere tilbøyelig at høre slem oc v-
nyttig snack oc tale/ end til Guds
ord at høre oc mercke. For

For det Tredie/skal de vgudelige giøre regenskab/huorledis deris mund haffuer verit beredt / til at fortale/baguaske/oc belyffue deris neste/ Desligeste til suæren/ banden/meneed/ oc til forferdelig forbandelse/saa oc huorledis de haffuer misbrugt GVds vunder oc saar/ til deris nestis skade oc forderffuelse/oc icke til bøn eller paakaldelse. Derfor siger Christus/ at mand skal paa den dag giøre regenskab for huert ørckeløst Ord vi haffuer tald. *Mat*.12. Oc da skal Menisken straffis oc beskyllis/ for de icke haffuer vennet denem til at loffue/ prise oc tacke Gud/oc tald sandhed/ eller at beuise kierlighed imod deris neste.

For der Fierde/ skal der giøris regenskab for vore Henders gierninger. Der skal obenbaris huad Henderne haffuer bedreffuit/ met Røffuerj / Tyffuerj/ Mandslet/ Offueruold / Hug oc Slag / oc andet sligt/ oc om de icke haffuer metdeelt fattige Vedtørffuendis aff deris Almisse / eller i andre maade haffuer kommet deris neste til hielp oc trøst.

For det Femte / skulle Forældrene giøre regenskab for Børnene. Fordi HErren siger til *Samuelem* 1. Kongernis bog/ eller *Samuelis* 3. Jeg haffuer sagt *Heli*/ at ieg vil dømme hans hus euindelig / for hans ondskab / at hand

 viste

viste hans børn giorde ilde/ oc icke vilde straffe deñem der for. Derfor skal de giøre regenskab/ som icke haffuer straffet deris børn met riss/ oc optuctet dennem vdi Guds fryct. (*Salomons* Ordsprog 19. oc 29. *Ephes.6. Coloß.3.*) Desligeste Formynder for Faderløse børn/ huorledis de haffuer dennem optuctet oc omgaaetz met deris godz.

For det Siette/ da skulle Predikanter giøre regenskab / huorledis de haffuer vnderuijst deris tilhørere. Som der staar *Ezechielis* 33. Jeg haffuer set dig til en vectere offuer Jsraels Huss/ naar du hører noget aff min mund/ at du skalt atuare deñem paa mine vegne.

ne. Naar ieg siger nu til den vgu-
delig/ Du vgudelig skalt visselige
dø/ Oc du siger hannem icke saa-
dant/ at den vgudelig lader sig
atuare for sit væsen/ saa skal vel
den vgudelig dø for sit vgudelige
væsens skyld/ Men ieg vil kreffue
hans blod aff din Haand. Men
atuarer du den vgudelige om sit
væsen/ at hand omuender sig der
fra/ Oc hand icke vil omuende sig
fra sit væsen/ saa skal hand dø for
sine Synders skyld/ oc du haffuer
frelst din Siel. Oc i det 34. Cap.
See/ ieg vil til Hyrderne/ oc vil
kreffue min Hiord aff deris Hen-
der. Desligeste *Ierem.* 25 Cap. Hy-
ler i Hyrder/ oc raaber/ velter eder

i Aske i Veldige offuer Hiorden / thi tiden er her / at i skulle slactis. Oc fremdelis i det 48. Cap. Forbandet er den som giør HErrens gierning falskelig. Oc siger Christus hos S. Hans i sin Obenbarings 3. Cap. Skriff til menigheden Engel i Laodicea / Dette siger / Amen / Jeg veed dine gierninger / at du est huercken luncken eller kaald / Derfor vil ieg vdspy dig aff min mund. Hid skal ocsaa føris den Historie / som staar hoss *Gregorium Thuronensem* i hans Histori bogs 5. Cap. Den gudfryctige Bisp *Tetricus* / obenbaredis for den vgudelig Bisp *Papello* vdi søffne / oc met it grumt forferdeligt

ligt Ansict / straffet hannem / at hand haffde ilde født sine Faar / som hannem vaar betroed / Oc haffde ilde leffuet / saa vel som de. Huor vdaff hand bleff saa forstyrret / at hand vdspytte sit blod / oc hand døde paa tredie dag der effter. Dette skal alle Predikanter oc Guds Ords tienere betencke / at de saaledis staar deris Embede oc kald for / at de kunde til sin tid giøre den øffuerste Bisp oc *Pastor* vor HErre Christo regenskab / oc at de grandgiffueligen seer til / at der icke kommer glubende Vlffue iblant deris Faar / som S. Poffuel raader til de Epheser / oc i Apostlernis gierninger i det 20. Cap.

Cap. Der skal de giøre regenskab/
huorledis de haffuer født Christi
Hiord/ oc om de haffuer hafft ret
omsorg for dennem/ oc om de haff-
uer giort alt tingest met en god
villie / vnød oc vtuungen der til.
Desligeste om de icke haffuer søgt
slem vinding oc baade / om de oc
haffuer veret deris Hiord it got
Exempel 1. *Pet.* 4. 1. *Timot.* 3. oc 2.
Timot. 4. Om de haffuer veret v-
straffelige/ ædrue/ tuctige/ gierne
lont huss/ icke Vindranckere/ icke
offuerfusere / icke tretactige/ icke
gerige/ om de haffuer veret dulige
til at lære. Om alt dette skal den
sande første oc høyeste Prest/naar
hand kommer / høre regenskab.

Gud Allmectigste giffue oss Naade til / at wi kunde da formedelst hans Naade oc Barmhiertighed bekomme den wforgengelig ærens krone. *Iohan*.10. oc *Psal*. 23. Huilcket ocsaa skal forstaaes om Skolemestere / oc andre Lærefædre.

For det Siuende / da skulle ocsaa Konger / Førster oc Herrer giøre regenskab for deris Embede oc kald. Desligeste deris Befalings mend / det vere sig Cantzeler / Raad / Lensmend / Borgemester oc Raad vdi Kiøbstæderne / Dommere oc andre / huorledis de haffuer skaffet huer low oc ræt / efterdi de kaldis Guder. *Psal*. 28. Efferdi Gud er tilstede mit iblant

deñem/ om de haffuer ocsaa frem=
draget de wgudelige Personer/
oc fortryckt Encker oc Faderløse
børn/ oc om de vdi deris kald oc
bestilling haffuer betenckt/ at de
engang skulde giøre regenskab for
deris Domme/ Lige som Josa=
phat sagde 2. Krønicke Bog 19.
Capit. den tid hand satte Dom=
mere allestedz vdi Juda land/ da
sagde hand til dennem: Seer til
huad i giøre/ thi at i holde icke
Dommen for Menniskene/ men
for HErren/ oc hand er met eder
i Dommen. Derfor lader HEr=
rens fryct vere hoss eder/ oc for=
uarer eder oc giører det/ thi der er
ingen wret hos HERREN vor
Gud/

Gud/ ey heller nogen Personis anseelse. Desligeste skulle de ansee *Danielis* 13. Cap. om *Susanna* oc de vretferdige Dommere oc deris straff. Oc skal de som er sat vdi noget høyt kald/ læse de Ord som staar *Numer.* 25. huor Gud befalde/ at de Førster skulde ophengis. Derfor skal de giøre regenskab/ de som icke haffue straffet deris Vndersaattis groffue Synd oc ondskab/ De som icke haffuer giort retferdighed met deris vndersaatte/ De som haffuer fortryct de fattige oc vedtørffuendis/ De som icke haffuer forsuaret Vidver oc Faderløse børn/ De som haffuer verit mange til besuæring vdi de-

ris retferdige sager/ De som haff-
uer vdstwet deris vndersaatte met
wtilbørlig skat oc tynge/ De som
haffue giort mange vold oc wret/
Disse alle skulle giøre it stort re-
genskab. Derfor skulle alle gud-
fryctige Førster oc Øffrighed be-
skytte/beskerme/husuale oc føde de-
ris vndersaatte/ lige som Fule
giør imod deris vnger. Oc skulle
alle de som er vdi Øffrigheds kald
læse disse Ord vdi det 6. Capit. i
Visdoms bog: HErren skal spør-
ge huorledis i handle/ oc randsa-
ge huad i skicke. Thi den tid i vaa-
re hans Rigis Embetzmend/ da
stod i eders Embed icke ret for/ oc
holt ingen ræt/ oc i giorde icke eff-
ter

ter det/som HErren haffde skicket. Hand skal komme meget gruselige oc hastelige offuer eder/oc der skal aldelis gaa en skarp Dom offuer dennem / som ere Offuerherrer. De Veldige skulle straffis veldelige. Eder Tyranner taler ieg til/ paa det i skulle lære Visdom / oc det skal icke feyle eder. Thi huo som beuarer hellig lærdom met Hellighed/ hand bliffuer hellig actet/ Oc huo som lærer den vel/ hand bliffuer vel bestandig.

For det Ottende / da skal Mennisken giøre regenskab for deris gierninger *Psal*, 62. Hand skal betale huer effter sine gierninger. Oc til de Romere 14. Cap.

 Huer

Huer aff eder skal giøre Gud regenskab om sig selff. *Matth.* 16. Meñiskens Søn skal komme vdi sin Faders Herlighed / met sine hellige Engle/Oc da skal hand betale huer effter sine gierninger. S. Hansis Obenbaring i det 20. Capit. Oc bøgerne bleffue opladne / oc de døde bleffue dømde effter Skrifften i de bøger /effter deris gierninger. Oc hos de *Rom.*2. *Galat.*2. 1.*Pet.*1. *Apocal.*2. 11. 22. *Ephes.*6. Vider at huad got som huer giør / det skal hand annamme aff HErren/huad heller hand er en tienere eller fri. *Athanasius* siger. J Christi tilkommelse skulle alle Menniske opstaa / met deris

Lego-

Legomer / oc giøre regenſkab for
alle deris gierninger. *Baſilius* off-
uer Pſalmerne ſiger / at alle ſkul-
le obenbaris for CHriſti Dom-
ſtol / at huer ſkal anamme ſom
hand haffuer handlet i Legomet /
huad heller det er got eller ont.
Oc fremdelis ſiger hand: Naar
du fornemmer / du eſt tilbøyelig til
nogen Synd at bedriffue / da tenck
paa Chriſti forferdelig Domſtol /
paa huilcken den retferdige Dom-
mere ſkal ſide vdi ſin høye throne /
oc alle Creatur ſkal ſtaa for hans
ærefuld tilkommelſe / oc forferdis
for det regenſkab de ſkal giøre for
deris gierninger. Der ſom Men-
niſken da ſkal faa betaling for de-

ris gierninger/ Huor meget mere skulle da de onde Aander / som haffuer veret aarsag til alle menniskens Synder. *Salomon* i sin Predickens sidste Cap. Gud skal føre alle gierninger for Domen / det som er skiult / huad heller det er got eller ont.

For det Niende/ skulle Menniskene oc giøre regenskab for deris Gang oc *Proceß*. *Iob* 13. Du haffuer taget vare paa alle mine Fodsti/ oc du seer paa mine føders Fodspor. Oc i det 14. Cap. Du haffuer tald alle mine gange. Oc 34. Capit. Hans Øyen see paa huer mands vey / oc hand skiver alle deris gange. *Ieremiæ* 32. HErrens

rens Øyen staa obne offuer alle Menniskens børns veye/at hand giffuer huer effter sin handel / oc effter hans væsens fruct. *Salomons* Ordsprog 5. Capit. Huer mands veye er strax for HERren/Oc hand maaler lige alle deris gange.

For det Tiende/ skal huer Mand giøre regenskab for alle ørckeløsse ord/ Som Christus siger *Matth.* 12. Oc til de Epheser i det 5. Cap. Lader icke Horeri oc all vrenhed eller gerighed neffnis iblant eder / icke heller skendelige ord oc geckelig snack / eller skemt som eder icke sømmer: Men meget mere tacksigelse. Visdoms bog i

det 1. Cap. Derfor kand den icke bliffue skiult/ som taler wret/ Oc den ræt som hannem skal straffe/ skal icke feyle/ Thi den wgudeligis anslag skulle for Domen. *Efrem* siger at mand skal giøre regenskab paa den yderste Dommedag/ for huert ørckeløss ord. *Gregorius* off-uer Kongernis bøger siger: De som taler wnyttige oc ørckeløsse ord/ skal frycte dennem for den straff der vil effterfølge. *Hæymo* offuer den Epistel til de *Theßal*: Der skal icke alleniste giøris re-genskab for gierningen/ men oc-saa for wnyttig snack oc tale/ som skal straffis. *Petrus Cantor* siger: Der som der skal giøris regenskab

for

for vnyttige ord/ meget mere skal der giøris regenskab for offuer-flødighed i Klædedract/ vrang Lærdom oc andet sligt.

For det Ellefte/skal der oc giøris regenskab for vnyttige tancker. Visdoms bogs j. Cap. Gud er vidne offuer alle tancker. Oc i det 6. Capit. Hand skal randsage alle tancker. Oc *Gregorius* offuer *Euangelia* siger: Den som kommer oc skal dømme det vdvortis/ saa vel Tanckerne som gierningerne. *Beda* offuer *Iob* siger: Naar den vgudelige skal dømmis vdi Dommen/ da skal alle hans Tancker obenbaris klarere end liuset.

For det Tolffte/skulle de giøre regenskab for den tid de haffuer wnyttig forsømmet. Saa skal den rige Fraadzere hoss *Lucam* i det 16 Cap. vden tuiffl giøre regenskab for den tid hand haffde wnyttelig forsømmet met Druckenskab oc Fraadzerj. Efftersi der staar/ hand leffde daglige kræsselig. Saa giør mange dagligen oc huer time meget ont/ Oc meget got/ som de kunde giøre her paa Jorden/det forsømmer de. Derfor siger *Syrach* i sit 17. Capitel. HErren gaff dennem tiden oc dagene/ paa det at wi skulle bruge dennem til Guds ære/ oc til vor egen Salighed. Men huem tencker

cker det? Sandelig mange acter
dennem ringe/ oc fortærer deris
tid vnyttelig. Hedninger viste at
sige/at mand ingen dage skulle la-
de gaa forbi/ at mand io noget
got skulle vdrette. Der for siger
Bernhardus at intet er yppermere
end tiden. Men/ diss verr/ intet
actis nu ringere/ Salighedsens
dage forgaar/ oc ingen acter det/
ingen klager paa den dag der for-
gaar/ som aldrig kommer igien.
Oc lige som der icke falder it haar
aff noget Menniskis Hoffuit/ v-
den Guds villie: Lige saa skal der
oc icke nogen Tid forgaa/ som io
skal giøris regenskab for. Ach
huor gudeligen betencker den gud-

fryctige *Anshelmus* dette/sigendis: O du raadne træ/huor est du skyldig til den euige ild. Huad vilt du suare/ naar der kreffuis regenskab aff dig/ for all din Tid/ dig haffuer veret giffuit at leffue vdi/ huorledis du haffuer forestaaet den. Derfor siger *Salomon* i sin Predickens 4. Cap. Mit barn/ beuar din tid.

For det Trettende/skal Menisken ocsaa giøre regenskab for hues gaffuer dennem er giffuen oc forlent aff Gud/ som er/ sundhed/siun/hørelse/mæle/forstand/ hukommelse/veltalenhed/luctelse/ følelse/ handwerck/ boglige konster/atskillige tungemaal/ Desligeste/

geste / mand haffuer verit giffuit
stæder/byer/skow/ marck/ mange
haffuer ocsaa veret sat vdi høyt
kald oc bestilling / oc somme aff
dennem er giffuit Kongeriger /
Førstedom / Greffueskab / store
Læn / oc andre gaffuer som stor
rigdom/ stor ære oc mectighed/ de
skulle oc giøre regenskab / om de
haffuer ret brugt/ eller vanbrugt
slig Guds gaffuer/saa vel som an-
dre skal giøre regenskab for deris
styrcke/raskhed/skønhed oc andet.

For det Fiortende/skal der icke al-
eniste giøris regenskab for det on-
de som mand haffuer giort/ men
for det gode som mand haffuer
forsømmit at giøre. Derfor haff-
uer

uer Christus giffuit tilkiende/ hoss *Matth.* i det 25. Cap. at hand skal paa den yderste dag sige til dennem som staar ved den venstre side: Gaar hen i den euige ild/ som er bered Dieffuelen oc hans Engle/ Jeg vaar hungrig/ i gaff mig icke mad etc. Der kand mand læse det gantske Capitel. Oc vaar det en aff de besynderligste aarsager/ at den rige mand kunde icke faa en draabe vand at læske sin tunge met/ effterdi at den arme *Lazarus* icke kunde faa en smule aff hans bord. Derfor/ der som den rige er saa bleffuen straffet/ for hand intet gaff den fattige/ oc hand dog intet tog fra nogen/ Huad vil der

da

da hende oc vederfaris dennem / som met vold oc mact røffuer oc tager fra deris næste/ vden nogen skellig aarsag. Desligeste met falsk oc suig/ bedregeri/ vndersundighed/ oc andre prackticker/ bedskuffer oc besuiger deris Næste. Huad vil dennem ocsaa vederfaris som bruge falsk Maal/ met skeppe/ pund/ alne/ vect/ mynt oc andet/ Oc der met vender dennem til ved sligt tiuffueri/ deris næstis godz oc biæring / som de haffuer samlet met deris store møye oc arbeid. Der vil oc giøris regenskab/ huorledis mand haffuer holt oc efftertkommet Guds Ti Budord/ Huilcket giffuis til kiende vd-

aff Skrifftens vidnisbyrd/om de bøger som skal opladis. *Dan.* 7.4. *Esdræ* 6. *Apocal.* 21.

For det Femtende / skal der giøris regenskab / for alt det som skiult er. Fordi for slig en Dommere kand intet bliffue skiult. *Salomons* Predicken i det 21. Capit. HErren skal føre for Dommen/ alt huad som skiult er. *Psalm.* 33. HErren skwer aff Himmelen/ oc seer alle Menniskens børn/Hand seer aff sin faste Throne/ paa alle dem/som bo paa Jorden.Hand skaber til lige deris Hierter/ hand mercker paa alle deris gierninger. Oc 2. Krønicke bogs 2. Cap. Du kiender aleniste Menniskens

børns

børns Hierter. *Syrach* i sit 39. Cap. Kiødzens gierninger staar for hannem / oc er intet skiult for hans Øyne. Oc tilforn i det 23. Cap. HErrens Øyne er meget klarere end Solen / oc seer alt det som Menniskene giøre / oc skwer ocsaa i de lønlige vraaer. Oc S. Poffuel 1. *Cor.* 4. HErren er den som mig dømmer. Derfor døm-mer icke for tiden / før end HEr-ren kommer / som fører til liuset det som er skiult i mørcket / oc oben-barer Hierternis raad. *Gregorius* offuer *Iob* / Den dag skal komme oc er nær / paa huilcken den Hyr-de offuer alle Hyrder skal obenba-ris / oc føre da huers Gierninger

til

til liuset. *Beda* offuer *Marcum* oc *Lucam* siger: Gud skal opliuse mørckhedsens skiul / oc skal obenbare Hierternis tancker. *Theophilactus* offuer *Lucam* siger: Der er intet saa skiult / at det jo skal obenbaris. Fordi alle ord oc alle tancker skal obenbaris for Christi Dom. *Anshelmus* offuer den Epistel til de Rom: Christus allis Dommere / som er baade vdaff sin natur oc Maiestet yppermere end nogen/seer Menniskens Hierter / oc huers Samuittighed/oc skal obenbare alt huad som skiult er. *Inocentius* offuer Psalm. For Dommen skal det som skiult er vdi Hiertet obenbaris/oc huad

som

som er skiult vdi mørcke/ skal komme for liuset.

Efftherdi Gud siger vdi S. Hansis Obenbarings bogs 3. Capit. See/ ieg kommer snart. Huilcket hand igien *repeterer* i det sidste Capit. Oc hoss *Marcum* i det 13. siger hand: Vaager/ fordi i vide icke naar HErren kommer. Derfor er det høyligen fornøden/ at huer vaager oc beder/ Ja saaledis bereder sig/ oc offuerhører sig selff/ at hand kand haffue en fast Tro til Christum/ oc beholde en god samuittighed/ paa det/ at det kand vederfaris huer/ som *Syrach* siger: Før end Dommen kommer/ offuerhør dig selff/ da skal dig vederfaris Naade.

Det Tredie Capitel / At Mand skal reddis for den Yderderste Dommedag / for den sande oc retferdige Sententz / Det er den sidste Endelige / Retferdige Dommers Sententz oc Dom / som hand skal affsige.

*

For denne Dom er ingens persons anseelse / men alle Keyser / Konger / Førster / Greffuer / Herrer / Friborn / Lensmend / Dommere / Borgemester / Raad / Borger / Husfædre / Bønder / Suenne / Piger / Gamle / Unge / er alle ens / oc skal oc huer dømmis foruden nogens Persons anseelse. Visdoms bog 6. Cap. Den som er HErre offuer alle / skal ingen Per-

Persone frycte/ oc ey heller sky for macten/ hand haffuer baade giort smaa oc store/ oc hand sørger lige for alle. *Psal.* 9. HErren skal dømme Verden retferdelig/ oc regere Folcket rettelig/ Der kand ingen vndskylding foruendis/ icke heller kand der nogen Gaffuer bæris frem for den retferdige Dommere. *Ezechie.* 7. Deris Sølff oc Guld skal icke frelse dennem paa HErrens vredis dag. Huilcket *Sophonias* ocsaa *repeterer* i sit j. Capit. Oc siger S. Poffuel til de Rom: i det 2. Cap. Du forsamler dig selff vrede paa vredzens dag/ paa huilcken Guds retferdige Dom skal obenbaris. Der

skal kom̃e vgunst oc vrede/ drøff-
uelse oc angist offuer alle Men-
niskens Siele / som giøre ont/ be-
synderlig Jøderne oc Grækerne
ocsaa/ men prjs oc ære oc fred al-
le dennem som giøre got/ Besyn-
derlig Jøderne oc Grækerne oc-
saa. Derfor er der ingen anse-
else for Gud. Oc bekiender *Petrus*
i Apostlernis gierninger 10. Cap.
for *Cornelio*/At der er ingens Per-
sons anseelse for Gud. Oc siger
S. Poffuel i Apostlernis Gier-
ninger 17. Cap. At verden skal
dømmis met retferdighed. Oc si-
ger S. Peder i sit 1. sendis breff 1.
Capit. At Faderen skal dømme
huer effter sine gierninger / for-
uden

uden nogens Persons anseelse. Det samme giffuis oc tilkiende *Galat. 2. Coloß. 3. Ephe. 6.* Oc siger den Skribenter *Efrem*/ Der kand huercken suck eller graad foruende Dommerens sententz / Der er icke heller nogen forhaabning til at giøre Penitentz. *Hieronymus* offuer *Mattheum* siger. Huad heller ieg æder eller dricker / eller huad ieg giør / Da siunis der altid at høre for mine Ørne denne forferdelige røst: Staar op i Døde oc kommer for Dommen. Oc naar ieg tencker paa den dag/ da forstreckis ieg vdaff alt mit Hierte. Oc siger *Ambrosius*. O min Siel/ lad aldrig komme vdaff dit Hier-

te den røst: Gaar i formaledidet i den euige ild/ Oc kommer i velsignede/ oc anammer Guds rige. O huad kand der tenckis grueligere oc forferdeligere at vere/ end Gaar i formaledidet i den euige ild/ Oc huad kand tenckis glædeligere at være/ end Kommer i velsignede oc besidder GVds rige. Her er tuende røster/ huilcke intet er forferdeligere end den ene/ Oc intet glædeligere end den anden. *Theodorus* offuer de Romere skriffuer. Her i verden gaar icke altid Dommen effter sandhed. Fordi det skeer tit/ at den som haffuer ret/taber sin sag/oc den som haffuer wret vinder den. Oc mange

som

som er skyldige vndkommer / men
hoss Gud er idel sandhed / oc døm-
mis effter sandhed.

Chrysostomus i den Predicken
offuer *Lazarum*. Der skal icke giø-
ris behoff at føre nogen vidnis-
byrd / beuisning eller tegen / men
alting skal staa for vore Øyne /
lige som det er skeed / oc haffuer sig
tildraget her i verden.

Prosper skriffuer. Lader oss saa
forhandle oss / at naar wi kommer
for den retferdige Dommere / for
huilcken ingen laster kand skiulis /
eller nogen skenck oc gaffue kand
forblinde / ey heller noget hiemme-
ligt kand skiulis / men gierninger
oc tancker er obenbare for / at

wi da kunde bestaa for hannem. *Hincmarus* skriffuer til sin Ven: Betenck altid / huor grum oc forferdelig vor Dommere er vdi sine raad offuer Menniskens børn / oc huor skarpelig hand vil dømme om voris tancker / ord oc gierninger / huilcke vil forkomme oss vdi bekiendelsen. Oc lad oss acte huad oss der vil vederfaris for blysel oc beskem̃else vdi Guds oc alle Menniskers aasiun / oc huad straff der vil gaa effter slig beskemmelse / om wi icke haffuer fryctet Gud.

Gregorius siger. Huad kand vere for it sind / som icke frycter sig for slig en Dom̃ers næruerelse / efterdi alle vore Synder skal da igien oben-

obenbaris. Der skal alt huad som er met lyst bedreffuit/ met beskemmelse obenbaris. O huor sneffuer skal veyen allestedz vere for de vgudelige. Offuen for dennem/ haffuer de en vred Dommere/ neden vnder dennem/ haffuer de it forferdeligt suel/ ved den høyre side/ er Synden som anklager/ ved den venstre side/ er de onde Aanders skare/ som fører til Helffuede/ induortis er en ond Samuittighed/ vduortis er verden/ som brender. Huort vil da en arm Syndere gaa hen? Huort vil hand fly naar hand er saa fangen oc angreffuen. At skiule sig er vmueligt/ at lade sig finde er vlide-

 ligt.

ligt. Dette samme giffuer oc *Anshelmus* tilkiende vdi sin Bog hand haffuer skreffuit om lignelser.

Bernhardus siger. Vee mig elendige/naar Dommedagen kommer/ at bøgerne skal opladis/ oc alle mine Misgierninger skulle oplæsis for Gud. Huad kand være saa forferdeligt oc fuld aff omhyggelighed / som at staa for slig en forferdelig Domstol oc skarp Dommere / oc bier oc foruenter sin Sententz oc Dom. Oc siger hand en anden sted. Huad troer du der vil bliffue for en graad/ oc bedrøffuelse/ naar de vgudelige skal skillis fra de gudfryctigis forsamling/oc fra Guds Ansict/ oc

antuor-

antuordis Dieffiene som skal føre dennem hen i den euige Ild / huor der er graad oc tendgnidzel. Der læsis vdi den bog / de hellige Fædris liff oc leffnit er beskreffuen vdi / At der vaar en gudfryctig gamel mand / som sagde sig altid at fryćte for Try tingester. Det første / naar hans Siel skulde gaa aff hans Legom. Det andet / naar hun skulde møde for GVds dom. Det tredie / naar hun skulde høre den sententz oc dom / som skal affsigis. Oc en anden sagde. O den allersødiste Christi røst oc behagelige ord : Kommer i velsignede etc. Ach det aller forferdeligste / oc den forskreckeligste Dommers

mers sententz: Gaar hen i vgudelige i den euige ild. O du allersødiste Christi ord/ kommer. O du aller beskeste sententz/ gaar. Der for sagde *Bernhardus*. Naar ieg tencker / ieg skal dø/ da forferder mig den fryct/der skal komme. Oc en anden sted. De skulle staa nøgne for Christi Domstol/at de skulle høre Dommens røst / de som haffuer stoppet deris Ørne til/ oc icke vilde hørt Christi formanelsis røst / i det Gud haffuer sagt: Giører Penitentz: Dog haffuer mange luct deris Ørne til/ Oc sagde / Denne er en haard tale Men icke saa i vgudelige icke saa. Da skal en haard tale oc it skarpt ord

ord lyde for eder / naar der bliff-
uer affsagt / Gaar i formaledidet
i den euige ild. Huad vil da de v-
gudelige oc arme fordømde Syn-
dere sige paa den forferdelig vred-
sens dag / naar de seer at de gud-
fryctige kaldis til den euige glæ-
de / Oc at de er forstøt oc forkast
til den euige fordømmelse? San-
delig de kand icke andet sige / end
som der staar vdi Visdoms bogs
5. Cap. huilcket huer gudfryctig
kand læse. Da skulle mange bliff-
ue stumme / oc icke kunde tale / met
den som icke haffde Bryllups
klæder paa. Da skal der bliffue
stor skilssmisse imellem de gudfryc-
tige oc vgudelige / imellem de onde

oc

oc gode. Derfor siger *Iob* i sit 3. Capit. Huad skal ieg giøre naar Gud kommer/ oc vil dømme/ oc naar hand tilspørger mig/ huad skal ieg suare hannem? Derfor er Dommens sententz i sig selff forferdelig. Der nest/ for den skilsmisse/ at de vgudelige skal settis ved den venstre side. For det Tredie/ for de skal skillis fra Gud/ fra Christo/ fra Englene/ fra alle Gudfryctige/ effter at Dommen er affsagt vdaff Gud. For det Fierde/ for de skulle antuordis Diefflene/ som dennem skal pine/til euig tid. Oc siger *Augustinus*/ At de vgudelige skulle heller lide all pine/end at de skulle

see

see den vrede Dommers ansict. Oc siger *Chrysostomus*. Jeg siger at det er større pine at skillis fra Guds ansict / oc fra den glæde som de gudfryctige skal obenbaris / end den pine de wgudelige skulle lide vdi Helffuede. Thi ieg troer icke den pine at kunde vere støre/end den skilsmisse. O huilcken skilsmisse / O huilcken forferdelig atskillelse/ fra Guds ansict/ bliffuer det for huer Syndere / naar hand siger / Jeg kiender eder icke. Da vil Dommens sententz bliffue dis grueligere / oc forferdeligere / at den icke alleniste dømmer Legomet/men oc fordømmer Sielen. Slig en sententz aff sigis aff

den aller retferdigste/ gudfryctigste/ visiste/ oc forsiunligste Dommere/ som icke kand besuigis eller forkrenckis aff nogen gaffuer/ huilcken der oc veed altingist/ oc intet er skiult for hannem / Der gielder ingen vndskylding / Der bliffuer ingen opsettelse / Der gielder de mectige intet deris mectighed/store titeler oc naffn/ Der gielder de rige intet deris rigdom/ de vise icke deris visdom / de stercke icke deris styrcke. Men denne sidste retferdige Dommere / som icke kand stillis til fredz ved nogen Bøn/ nogen Graad/ eller nogen anden middel/Men dømmer den gantske verden vdi retferdighed/

skal da døme alle retteligen oc retferdeligen foruden nogens Persons anseelse. Oc kand sandelig ingen staa denne Domere imod/ men alle skulle (ingen vndertagen) obenbaris/ Oc huad heller de vil / eller de vil icke / da skal de hellige Englis aasiun/anhøre deris sententz for deris vgudelighed / som de haffuer bedreffuit / som der skal obenbaris. Oc skal icke de vgudelig kunde skiule dennem/om de end vil begere/ at biergene skal falde ned offuer dennem. Saa skal de icke heller kunde steffne for nogen høyere Dommere. Fordi denne skal vere den høyeste/ sidste oc endeligste Dom. Da skal

denne Verdsens suig oc falskhed obenbaris / rigdommens oc all anden Verdsens forfengelighed giffuis tilkiende. Ach huor skal det da vere kiødet beskt / at haffue hafft Verden for kiær. Der skal huercken Engle eller Helgen giøre forbøn for de vgudelige / Men mere stadfeste den retferdige Dommers sententz. Wi seer her vdi Verden / huor forferdet / bange oc bedrøffuit Disciplene er / som haffuer syndet / eller icke lært deris leysse / for den offuerhøreise / Skolemesteren skal offuerhøre dennem / oc for den straff de foruenter dennem. Huor meget mere bør oss at tencke dagligen paa den sidste Dom-

Dom̃edags regenskab. Der skal den HErre JEsus Christus/ som her vdi Verden beuiser sig imod alle som it Lam/ vere som en brølendis Løwe oc forferdelig Dommere imod alle vgudelige/ hos huilcken skal vere saa stor aluorlighed/ at ingen tunge kand vduise/ eller ingen forstand kand det begriffue/ Saa at der som alle de Domme/ som er gaaen fra Verdsens begyndelse/ indtil den dag/ bleff lignet imod den/ da vaar de icke anderledis end som en liden gnist / imod den vrede som da skal obenbaris/ vdaff den Dommere. Derfor siger *Gregorius*. Kiære Brødre / skicker eders liff oc leff-

net saaledis / at i kunde betencke / at den som stod saa ydmyg op aff døde / huor streng hand vil komme til at dømme / met sine Engle oc Offuerengle/met sine Throner oc Himmelske herr skare / naar iorden skal brende/oc alle Elementer skulle smelte. Derfor setter altid for eders Øyne/slig en fryctens Domere. Frycter derfor denne som skal komme/ at i icke skulle fryčte / naar i skulle see hannem kome: men kunde da vere trygge oc frimodige. Her skal hand fryctis / om i icke vil frycte hannem der. Fordi hans fryct er oss her nyttig til at giøre got / oc holder oss til at staa aff det onde.

Sandelig / der som nogen skulde vdføre sin sag/imod sin vederpart om anden dagen / for en streng Dommere / hand skulle vel den gantske nat pønse oc tencke paa / huorledis hand skulle fremsette sine forsetter/ hans vndskylding/ oc forkomme hans giensuar. Oc der som hand da befandt Dommeren at vere sig imod/ saa hand skulle tabe sagen / da skulle hand vel bliffue forstyrret / oc meget ilde til fredz. Huor meget mere maa du oc ieg forferdis oc forskreckis/ for slig en guddommelig Maiestatis Dom/ wi som/ effter wi haffuer veret Menniske/ skulle bliffue orme / oc effter orme støff.

Wi seer dagligen her i Verden/ paa de som skal afftliffuis/ huor hierteligen de forskreckis oc forferdis/ oc huorledis de søger vdfluct/ huorledis de kunde vndkomme/oc huorledis de forarbeider paa/ at de kunde vndskylde dennem/ Oc met huad suck oc graad/ de vden affladelse/ynsker oc begerer/at nogen vilde befri oc forløse dennem: Oc wi enten sielden eller aldrig tencker paa denne sidste Dommedag. Desligeste seer wi/ at naar de bliffuer dømt/met huad pine oc banghed/ de bliffuer henført til deris rettersted: Huad banghed vil der da vere paa den tilkommendis Doms dag? Her kand en part

part aff de som affliffuis / giøre Penitentz / oc bekomme naade / oc taalmodeligen lide Døden for deris Misgierninger. Men for den tilkommendis Dom / gielder ingen Penitentz. Derfor skulle wi aluorligen betencke / huad heller wi æder eller dricker / huad heller wi gaar til sengs eller staar op / eller huad wi giøre / at Guds retferdige Dom staar for oss / Oc at wi skulle da alle obenbaris / oc anklagis for mange Synder / wi haffuer her vdi Verden bedreffuit / oc giøre regenskab for huer i seer. Oc skulle wi betencke / at den sententz oc Dom / som da affsigis / er wryggelig / Oc er de

rette laasse breff / som settis euindelig tidelse paa.

Det Fierde Capitel / Huilcke der skal dømmis / oc huilcke der skal icke dømmis.

De vgudelige / siger HErren / skal til sammen sanckis aff Englene / oc kastis i den gloende Offn / *Math.* 13. oc Guds vrede er offuer deñem. *Ioha.* 3. Huo som icke troer paa den HErre Jesum Christum GVds Søn / hand er allerede fordømt. Dette er fordømmelsen / at liuset kom i Verden / oc Menniskene elskte mere Mørcket end Liuset / thi deris gierninger vaare onde / Huo som giør ilde

ilde/ hand hader liuset. Derfor fordømmis de som bliffuer vdi deris Synds mørckhed. Fordi den HelligAand skal straffe Verden for Synd / at de icke trode paa Christum Guds Søn : Oc den Pharisaiske Retferdighed/ fordi hand gaar til Faderen / ved sin Pine oc Død/ at hand kand forhuerffue oss den sande Retferdighed / *Iohan.* 16. som Verden icke kiender. Derfor/de som icke troer retteligen paa Gud/ de fordømmis/ som der staar *Marc*: i det sidste Cap. Huo som icke troer/hand skal fordømmis. Oc siger *Iudas* i sin Epistel. HERREN kommer at holde Dom offuer alle/ oc at

straffe alle vgudelige/ for alle deris vgudelige omgengelsis gierninger/ som de vaare vgudelige met/ oc for alt det haarde/ som de vgudelige Syndere talede imod hannem/ Det er/ alle de som icke giør Penitentz. 1. *Iohan.* 5. Den som icke haffuer Guds Søn vdi Troen/ hand haffuer icke liffuet. Derfor er hand fordømt. S. Hansis Obenbaring vdi det 21 Mistrøstige oc vantro/ oc gruelige/ oc mandrabere/ oc skørleffnere/ troldkarle/ oc affgudiske/ oc alle løgnere/ deris deel skal vere i Pølen/ som brender met ild oc suogel. Derfor fordømmis de som bliffuer varactige vdi slig Synd oc

Ond-

Ondskab/ oc icke giøre en sand oc
aluorlig Penitentz. *Rom. 2.* Dem
som ere kiffactige/ oc icke lyde sand-
hed/ men lyde wretferdighed / w-
gunst oc vrede / drøffuelse oc an-
gist/ offuer alle Meñiskens Siele
som giør ont. Derfor de som be-
gaa Synd oc ondskab/ det er/ de
som met forset bedriffue Synd oc
ondskab/ aff deris gantske Hierte/
met al deris sind oc lem̃er/ oc bliff-
uer der vdi varactige/ fordøm̃is:
Men de som giør en sand Peni-
tentz/ fordøm̃is icke. 2. *Tess.* 1. Det er
ret hos Gud/ at betale dem drøff-
uelse / som legger eder drøffuelse
paa: Men eder som lider drøff-
uelse/ rolighed met oss/ naar den

HER.

HERre JEsus bliffuer obenbaret aff Himmelen/met sine krafftis Engle/ oc met ildlwe / at giffue heffn offuer dem som icke kiende Gud / oc offuer dem som icke haffuer verit vor HERris JEsu Christi *Euangelio* lydige. *Rom.*14. Alt huad som icke er aff Troen (det er aff Christi sande kundskab) det er Synd. *Hebr.*11. Der kand ingen teckis Gud foruden Troen/ det er/ foruden Gud oc hans sande kundskab. Derfor fordømmis Tyrcker/Ryſſer/ Hedninger/ Jøder oc alle andre som dyrcker Affguder / oc icke kiender den HERre Christum. Saaledis fordømis alle de vdi Paffuedommen/ som

icke

icke atlyder Christi *Euangelio*/ i det de indfører vrang lærdom/ vrang mening oc Ketteri i den Christen Kircke/ imod *Euangelij* lærdom. *Rom.* 8. De som leffuer effter kiødet/oc icke dræber det met Aanden/de skulle dø. 1. *Corinth.* 6. Vide i icke/at de vretferdige skulle icke arffue Guds rige? Lader eder icke forføre/ Huercken skørleffnere/ eller Affguds dyrckere/ eller hoerkarle / eller bløddactige/ eller de som synde imod naturen/ eller tyffue/eller gerige/eller dranckere/eller bespottere/ eller røffuere/ skulle arffue Guds rige. Derfor skulle de fordømmis. *Galat.* 5. Kiødsens gierninger er obenbare/ som

som er hoer/ skørleffnit/ wrenhed/ wkyskhed/ affguderi/ troldom/ fiendskab/ kiff/ affuind/ vrede/ trette/ tuedract/ parti/ had/ mord/ druckenskab/ fraadzeri/ oc saadant mere/ om huilcke ieg haffuer sagt eder/ oc siger end nu tilforne/ at de som saadant giøre/ skulle icke arffue Guds rige. *Hebr.* 13. Hoer-karle oc Skørleffnere skal Gud dømme. Dette altsammen er sagt om de wgudelige/ oc de som icke tro/ oc om dennem som ligger vdi Synd oc ondskab imod deris Samuittighed. Det er sagt om dennem som Synden regerer vdi. *Rom.* 8. Nu ville wi tale om de wtacknemmelige/ som icke haffuer

vild anammet Christi mangfol-
dige velgierninger/ men er falden
fra Gud/ met de jx. Spedalske.
*Luc.*17. Oc dennem som ere bleff-
ne varactige vdi Synd oc ond-
skab/ oc dogført Gudfryctigheds
skin/ som de fem daarlige Jomfru-
er/ som haffde deris lamper tilsie-
de/ oc dog ingen Olie der vdi/
Huorfor Dørren bleff luct for
dennem/ oc sagde til dennem: Jeg
kiender eder icke. *Matth.*25. *Mat.*18.
oc 23. Item/ Christus siger hoss
Lucam 12. Gaar bort fra mig alle
i som giøre ont. Desligeste de
forsømmelige/ som icke haffuer
vundet noget paa den Penge/ som
HErren haffde antuordet den-

nem

nem. Nu vil wi see til de falske Propheter *Matth.* 7. De skulle icke alle som siger HErre HErre / komme i Himmerigis rige / Men de der giør min Faders villie i Himmelen. Der skulle mange sige til mig paa den dag / HErre HErre / haffue wi icke spaad i dit naffn? haffue wi icke vddreffuit Dieffle i dit naffn? haffue wi icke giort mange krafftige gierninger i dit naffn? Da vil ieg bekiende for dem / ieg kiender eder end aldrig / Viger alle fra mig i Misdedere. Det er sagt om dennem / som er bleffuen varactige / enten vdi falsk lærdom eller vdi gruelige Synder / eller de wtacknemmelige

Christne/ som icke haffuer anammet Christum vdi sine Lemmer/ som hans Disciple/ fattige siuge oc vsle Meñiske/ oc huercken haffuer giffuet dennem mad eller dricke/ icke heller klæd dennem/ ey heller lont dennem huss/ eller husualet dennem. *Matth*.25. Desligeste alle Epicureer / alle Saduceer / som icke troer Legomens opstandelse / *Matth*.22. *Actor*.4.17. fordømmis. Sameledis alle de som bespotter den rette Christelige *Religion* oc Lærdom / oc icke den vil anname / skal forkastis i den gloende pøel/ saa vel som de/ som forlader sig paa deris egen retferdighed/ som Phariseer/ *Mat*.5. *Luc*.18.

Oc vgudelig Lærefædre. *Mat*.23. Vee oss Phariseer oc Bespottere. *Math*.12. Rige Aagerkarle/som icke haffuer hiolpen de fattige. *Luc*.12. 16. Fraadzere oc dranckere/ oc de som haffuer veret beslagen met deñe Verdens forfengelighed/ intet haffuer paakaldet Gud/ intet haffuer bedet / intet haffuer vaaget. *Luc*.21. Guds Ords foracte-re/oc de som haffuer forfuld Gudz Ords tienere/ *Matth*. 22. *Luc*.14. Disse alle skal fordømmis.

Nu ville wi tale ocsaa om dennem / som icke skal dømmis. *Matth*.10. Den som bekiender mig for Verden/ den vil ieg bekiende for min Himmelske Fader. *Ioh*.3.

Den

Den som troer paa Guds Søn/ hand skal icke fordømmis. *Matth.* 16. Du est Christus den leffuende GVds Søn. Oc Christus suarede Peder. Det haffuer icke kiød oc blod obenbaret dig/ Men min Fader som er i Himmelen. Du est Peder / oc paa den klippe vil ieg bygge min Kircke/ Oc skal Helffuedis Porte icke formaa noget imod den (menendis Troen) Derfor skal de icke fordømis. *Ioh.* 20. Dette er skreffuet / at i skulle tro at Jesus er Christus Guds Søn / oc de som troer paa hannem/ skulle ved denne Tro haffue det euige Liff. *Marc:* i det sidste. Huo som troer oc bliffuer døbt /

hand skal bliffue salig. 1. *Pet*. 2. Den som troer paa Christum / hand skal icke bliffue beskemmet. 1. *Iohan*. 5. Dette er det Vidnisbyrd / at Gud gaff oss det euige liff / oc det vdi hans eenbaarne Søn. 2. *Theßal*. 1. Naar HERREN skal komme at obenbaris herlige met sine Helgen / oc vnderlig met alle dennem som tro. *Iohan*. 3. Der som wi icke bliffuer igienfød ved vand oc den Hellig Aand / da kand wi icke indgaa i Guds rige. Derfor skal de indgaa i Guds rige / som bliffuer igienfød ved vand oc den Hellig Aand / oc derfor icke fordømmis. *Psalm*. 2. Hans vrede skal snart optendis / men salige ere

ere alle de som tro paa hannem. *Beda* siger / at det Menniske som icke haffuer Haab til Gud / som Hedninger / som icke viste aff Gud at sige / oc døer hen / oc bliff-uer icke igienføed ved vand oc den Hellig Aand / de skal vden tuiffl fornemme den euige fordømmel-sens sententz. Derfor skal de icke fordømmis / som haffuer deris Haab til Gud. *Remigius* offuer Psalm: Dommeren (Christus) skal obenbaris der forferdelig / som her obenbaredis foractelig / hand skal beuise vdi Dommen sin Allmectighed / den som beuiste paa Kaarsset sin taalmodighed / Jngen kand bliffue salig ved no-

gen sine gierninger. Oc siger *Dauid Psalm.* 143. O HErre gack icke til Dom met din Tienere/ thi der er ingen som leffuer retferdig for dig. Oc i den 130. *Psalm.* HErre der som du vilt tilregne Synden/ HErre huo kand da bliffue bestandig. Derfor siger *Iob* retteligen 9. Cap. Jeg veed det gantske vel/ at det er saa/ at it Menniske kand icke retferdelig bestaa imod Gud. Haffuer hand lyst til at trætte met hannem/ saa kand hand icke suare hannem it til Tusinde. Tager hand hastelig bort/ huo vil sige til hannem/ hui giør du det? huorledis skulle ieg suare hannem/ eller finde Ord imod

hannem / om ieg end haffde ret / kand ieg dog icke suare hannem / men ieg maa bede om min ret. Siger ieg / at ieg er retferdig / da fordømmer min Mund mig rc. Saa siger ocsaa *Esaias* i sit 64. Cap. at wi ere alle wretferdige / Oc at all vor retferdighed er som it besmittet klæde. Effterdi Christus siger / at vor retferdighed skal vere større / end de Skrifftklogis oc Phariseers / *Matth.* 5. oc der dog intet got boer i vort kiød. *Psalm.* 38. *Rom*: 7. *Augustinus* siger i sin bekiendelsis 9. bog. Vee Mennniskens leffnet / i huor lowligt det kand vere / om Guds Miskundhed tagis der fra. Huad skal wi

da giøre paa Dommens retferdi-
ge dag/ det lærer oss Esaias i sit 53.
Capitel/ oc siger: min retferdige
Tienere/ skal giøre mange retfer-
dige/ i det mand kiender hannem/
for hand ber deris Synder. Oc
siger David: Jeg vil ihukomme
HErrens Retferdighed allene.
Oc siger S. Peder i Apostlernis
gierninger i det 4. Cap. Der er
icke Salighed i nogen anden/ end
i denne Christum allene. Der er
oc intet andet naffn giffuet Men-
niskene/ der wi skulle bliffue salige
vdi/ end i JEsu CHristi Naffn.
Oc i det 10. Cap. Om denne vid-
ne alle Propheter/ At alle de som
tro paa hannem/ skulle ved hans
Naffn

Naffn haffue Syndernis forladelse. Derfor/ effterdi wi bliffuer retferdige aff Gud Faders Naade uden fortieniste/ ved den Gienløssning/ som er skeed formedelst Christum JEsum/ huilcken Gud haffuer skicket til en Naadestoel/ formedelst Troen i hans Blod. Derfor/ i det wi ere retferdige giorde ved Troen til CHristum/ *Roman.* 5. da haffue wi fred for Gud/ ved vor HERRE JEsum Christum. 1. *Cor.* 1. Christus er giord oss aff Gud til vjsdom/ retferdighed/ hellighed oc gienløselse. Oc i det 6. Cap. I ere afftoet/ i ere hellige/ i ere bleffuen retferdige/ formedelst den HErris JEsu

Naffn/ oc ved vor Guds Aand. Derfor/ de som ere retferdig giort ved Christum oc hans naffn/ de skal icke dømmis paa Domedag.

Det Tredie Sidste/ som er Om Helffuede/ Helffuedis Pine oc Dieffuelsens Tyranni.

DE som leffuer her paa Jorden/ skulle altid bede/ at de skulle icke hen kastis vdi Helffuede. Saaledis bad *Dauid* vdi sin 28. Psalm. HERRE teg raaber til dig min Frelsere/ Ti icke for mig/ paa det/ teg skal icke/ om du tier/ bliffue dennem lig/ som fare til graffuen. Oc i

den 49. Psalme/der som hand taler om Helffuede/ at de wgudelige ligge der vdi som Faar/oc Døden slider dennem rc. siger hand: Men Gud skal frelse min Siel aff Helffuedis vold/thi hand haffuer anammet mig/ Sela. Oc i den 86. Psalm. Din Miskundhed er stor offuer mig/ oc du frelste min Siel aff det dybe Helffuede. Oc i den 143. Psal. HERRE bønhør mig snart/ min Aand forgaar. Skiul icke dit Ansict for mig/ at ieg icke bliffuer som de der fare neder i graffuen. Derfor siunger wi vdi voris Kircker paa Jule dag: Jt lidet Barn saa lysteligt rc. wi tacke dig søde JEsu Christ/

Christ / at du Menniske vorden est / vocte oss fra Helffuedis pine. Derfor skal huert Menniske betencke disse efftersølgendis Rim.

O meñiske betenck oc før til sinde /
Huad pine oc plage de monne befinde / (glød /
Som kommer i denne Helffuedis
Oc aldrig kand frelsis aff den nød.

Derfor siger *Petrus Cantor* / Jeg forskreckis for den Helffuede Bestis Tender / oc fra de brølendis Løwer. Jeg forferdis for den Orm som skal bide / oc den ild der skal brende / Oc for den Røg oc damp / som kommer aff suoffuel / for Aandsens bøller / Oc for det vduortis mørck. Huem skal giffue

mig

mig vand til mit Hoffuit / oc kil-
der til mine Øyne / at den ene
graad kand komme for den an-
den / huem skal hielpe mig fra den
Tandgnidzel / Oc fra de haarde
baand som mine Hender oc Fø-
der er bunden met / som icke kand
fortæris. Wi læser i den 4. Moi-
se bogs 16. Capitel / huorledis
Chore / Abiron / Dathan / fore leff-
uendis ned i Helffuede. Oc i den
9. Psalm. De wgudelige skal for-
uendis til Helffuede. Psalm. 55.
De skal fare leffuendis ned til
Helffuede. *Esaias* i sit 5. Cap si-
ger: Helffuede haffuer vijt vdbre-
det sielen / oc opladet struben vden
all maade. Psalm. 11. HErren
skal

skal lade regne offuer de sugudelige / liunet / ild oc suogel / oc giffuer dennem en storm til løn. Oc *Esaias* siger i sit sidste Capit. Deris Orm skal aldrig dø. Om Helffuede bekiender Christus selff hoss Euangelisterne: som hoss *Lucam* i det 10. Huorledis Capernaum skulle fare neder til Helffuede. Oc hoss *Mattheum* i det 10. Frycter for den som kand sla liff oc Siel ihiel vdi Helffuede. Det samme sigis hoss *Lucam* i det 12. Capit. Oc kaldis Helffuede paa latine *Gehenna* / som vaar en sted iblant *Beniamins* slect / som deris Børn brende lefuendis / oc offred dennen den Affgud *Moloch* / oc kaldis Hinnom

Hinnom Børns dal. Siden falt ocsaa de Israeliter til den skick / som der staar om Achas i den 2. Krønicke bogs 28. Capit. Desli-geste kaldis den sted *Tophet* / vdaff de Klocker / som de ringde met / naar de slactet deris Børn / at de icke skulle høre deris raab oc skrig. Siden kom det vdi en almindelig brug / at de kaldet helffuede *Geben-hennam* / som hoss *Matth*: i det 5. oc 23. Oc hoss *Marcum* i det 9. Cap. Oc kalder Christus ocsaa Helff-uede / den gloende Offn / oc den euige Ild / *Matth*.13.18 25. Kaldis det oc den vsalyckelig Ild / *Matth*.3. *Marc*.9. *Luc*.3. Oc skal wi icke tro / den alleniste at vere Aandelig / men

men ocsaa legomlig/ efftterdi Christus saa tit taler om denne Ild/ *Matth.3. Luc.3. Marc.1.* Oc siger *Iohannes*/ at Affnerne skal opbrendis i den vslyckelig Ild. Oc *Marc.* i det 9. Det er dig bedre/ at du gaar en Krøbling ind i Liffuet/ end at du haffuer to Hender/ oc far til Helffuede i den euige Ild/ der som deris Orm icke døer/ oc deris Ild icke vdslyckis. Derfor er der euig pine oc alsomstørst plage/ foruden nogen maadelighed/ oc leskelse. Desligeste kalder ocsaa *Matthews* i sit 25. Cap. den euige pine/ oc i sit 7. Cap. fordømmelsen. Desligeste kaldis oc Helffuede/ det vduortis Mørck/ *Mat.*82.22.5.

Nu kand huer betencke for sig/ huor besuerligt det ville vere/ om nogen her skulde sidde vdi it forferdeligt mørck sted / paa nogen kaart tid/som de Egypters Exempel giffuer tilkiende. *Exod.* 10. Sammeledis kaldis det it Euel. *Lu.*8. *Apocal.* 9. Oc S. Hans Baptist kalder det den tilkom̄endis vrede.*Matth.*3. Der skal vere de fordømdis bortgang fra Gudz Søn / oc alle vduolde/ *Matth.* 25. oc en tilføyelse met Diefflene oc alle hans Engle. Desligeste kaldis det *Actor.* 20. graad oc tandgnidzel. *Matt.* 8.13.22.25. oc *Luc.* 13. Oc sigis hoss *Matth.* i det 22. at der skal bindis Hender oc Føder

paa de fordømde / saa at de icke kand imodstaa i nogen maade.

Wi skulle ocsaa betencke / at vdi Helffuede er en euig pinelse / som Diefflene selff bekiender / *Matth.* 8. oc 18. huor der talis om de som piner. 1. *Pet.* 3. kallis Helffuede it Fengsel.

Mand kand betencke / huor grueligt oc ywldeligt det kand vere / naar en Misdeder her i verden sidder vdi Fengsel / oc skal siden vdføris aff Bødelen / oc ynckelig pinis / huilcket er grueligt at see paa : Meget mere skal det vere ywldeligt oc forferdeligt euindelig at pinis vdaff de grumme Diefflе / foruden nogen affladelse. Her

kand

kand end Bødlene paa Jorden bliffue trette / som mand seer vdi de hellige Martires pine: Men der bliffuer de aldrig trette / men piner oc plager vden affladelse. Derfor siger *Rabanus*. It Menniske som leffde vdi Synd oc ondskab / oc icke retter oc bedrer sig / oc staar aff sin Synd oc ondskab / hand skal plagis met den euige Død / huor hand skal fornemme den gamle Hugorm / oc de Dieffuels Bester / som hannem skal pine / Oc skal ingen haab vere til nogen vdfrielse / der bliffuer ingen huile / men euig varende drøffuelse. Oc siger *Anshelmus* offuer *Euangelia*: Huo som engang bliff-

uer antuordet de onde Engle / (hues Embed er at pine oc plage de ugudelige) den kand aldrig betale sin skyld / Fordi hand kand icke enten ved Penitentz eller gode Gierninger / oprette det som hand tilforn haffuer ilde giort. Derfor maa de altid lide pine oc plage.

Iudas vdi sin Epistel kalder det / den euige Ild / Helffuedis pine / Beskemmelse. *Rom.*2. 1.*Corinth.*4. Der skal de ugudeligis Legomer vere vanskabt / oc beskemmelsens kar. 2.*Timot.*2. Vdi Helffuede skal de sandelig fornemme Guds vrede. *Apocal* 6.17. oc *Rom.*2. *Eph.*5. *Coloß.*3. 1.*Theß.*1. 2.*Pet.*3. *Rom.*9. Item 1.*Theß.*5. sigis deris ende at

vere

vere forderffuelse. Derfor sigis Helffuedis pine / at vere fordømmelse oc forderffuelse. 2. *Thess.* 1. 1. *Timot.* 6. *Hebr.* 10.

Der skal vere euig bedrøffuelse oc bangheđ. *Rom.* 2. Der skal vere euig pine oc plage vdi den pøel / som brender met Ild oc suogel. *Apocal.* 14. 20. 2. *Tessal.* 1. Der skal vere hylen oc graad. *Apocal.* 1. *Iacob.* 5. Oc haffuer de Gamle lignet den euige ild / ved denne legomlige / saaledis som en ild der kand staa malet paa en veg / imod denne legomlige ild. Huor vdaff der kand besluttis / huordan den ild maa vere. Denne vor ild skal opholdis met kul eller ved / oc

naar det er opbrent / saa er ilden vdsluct/men den ild skal altid haffue Materie at brende aff / oc aldrig vdslyckis. Derfor skal hand vere meget grummeligere oc forferdeligere/end denne ild. De vgudelige som brende deris Børn/ oc offret dennem den Affgud *Moloch*/ lod ringe met Klocker/ at deris raab oc skrig icke skulde høris: Men disse grumme Bødelers pine oc plage skal vere meget forferdeligere / effterdi de piner oc plager til euig tid/ vden all Miskundhed. Desligeste kaldis oc Helffuede en gloendis Oen. Thi effter at hand holder altid heden hoss sig / da er hand meget hedere/end anden ild.

Der læsis hoss *Danielem* i det 3. Cap. at der Kong *Nabogodonosor* lod kaste de tre Mend i den gloende Oen/ for CHristi bekiendelsis skyld/ Da befoel hand/ at de skulde giøre den siu gange hedere/ end de pleyde at giøre. Oc læsis der hoss/ At hand vaar saa meget hed/ at de som skulle kaste de andre i Oenen/ bleffue suedne oc brende: Huor meget mere skal den Oen/ som icke er alleniste siu gange hedere optend/ men halffierdesinds tiuffue gange siu gange/ brende de ugudelige/ oc dog icke opbrende dennem. Thi ligeruiss som intet Øye haffuer seet/ oc intet Øre haffuer hørt/ det er icke

heller nederstiet i nogit Menniskis Hierte/ det som Gud haffuer bered sine vduolde / de som hannem fryckte / oc fortrøste dennem paa hans Naade oc miskundhed. Saaledis kand icke heller den Helffuedis pine / vdsigis met nogen røst/ eller met nogen siun begriffuis / eller met nogen tancke betenckis. Derfor skulle wi her betencke pinens atskillighed / oc plagens wendelighed/ Fordi der skal vere Ildsens hede/ vduortis mørck / oc allsomstørst tandgnidzel/ Der skal vere en sorrig offuer den anden/ euig graad oc hylen / foruden nogen husualelse / Der skal vere hede foruden leskelse / oc

kuld foruden verme etc. Den Skribenter *Tertullianus* i sin Bog om Penitentz skriffuer/ At de Bierge som altid brender oc vdskyder ild/ er it vidnisbyrd til den euige ild. Saa som det Bierg *Ethna* i Sicilien/ oc Heckelenfeld i Ijsland/ oc andre. *Augustinus* vdi Synderens spegel siger: Der skal vere mange rum vdi Helffuede til at straffe/ mørckhed/ vselhed/ forferdelig siun/ forskreckelig bolige/ hyle oc graadsens sted/ huor der skal vere graad oc tandgnidzel/ huor der skal vere Ormenis bid/ oc Syndernis raab/ oc skulle sige: Vee vee oss arme Adams Børn. Desligeste siger hand offuer den

første Moise bog: Helffuede er en wlegomlig værelse/ som er det Aandelige liff ligt / hues pine er saa meget wlideligere / som Aanden er suptiligere end Legomet. Oc siger hand om Daaben imod de Donatister/At lige som Syndens storlighed er wlige/ saa skal der oc vere wlige straff / lige som Synden er til. Oc til *Iulianum*: Helffuede er beredt Diefflene oc Meñiskenis onde gierninger/ om wi giøre Dieffuelens gierninger/ Vee dennem som Ormens pine/ Lwens hede / tørst foruden leskelse/ Øyenis graad/mørck foruden liuss/er beredt til/ Huor der er ingen ære/eller sin næstis kundskab/ huor

huor Døden skal ynskis / oc icke bekommis / huor Konger icke er yppermere end deris vndersaatte / huor Herren er icke offuer suenden / huor Moderen icke skal elske sin Søn eller Daatter / eller Børnene Forældrene / Men der skal vere alt ont/ stanck oc besthed. Oc en anden sted siger hand / At Helffuedis pøel er fuld aff mørckhed oc vsamdrectighed/had/daarskab/vselhed/slemhed/besthed/sorge oc fortørnelse/ hunger / tørst / euig heffn oc straff/ som icke nock som kand tenckis eller vdsigis/ Oc lige som Gud oc alle hellige menniskes oc Englis siun/ metter de gudfryctige vdi Himmerigis rige/

saa-

saaledis piner Diefflene / oc de fordømte Menniskes siun / de vgudelige i Helffuede. Der skal intet fattis vdi Guds rige/ aff hues gode mand begier / saa skal oc alting fattis i Helffuede/ som mand begier. Oc siger hand/ Helffuedis Ild icke alleniste at kaldis vslyckelig/ for hand icke kand vdslyckis/ men ocsaa for hand icke kand døde eller opbrende deñem/ som hand haffuer annammet.
Den Skribenter *Prosper* siger/ at den graad oc tandgnidzel giffuer deris store pine tilkiende / der skal de vgudelige haffue euig suck oc plage/ sorge oc bedrøffuelse skal pine deris Siele/ oc icke kunde døde

dennem/de fordømde legome skul-
le pinis/oc ingen ende giøris paa
Oc skriffuer den Poet *Fortunatus* /
Den ringeste skerff skulle de betale
Som komer vdi helffuedis quale/
De leffuer oc pinis oc aldrig kun-
de døe/ (glød/
Vdi den Oen som staar altid vdi
Den hede lwe skal vere deris spise
Husualelse skal dem ingen beuise/
Ey heller skal nogen dem Vand
tilbære/ (re.
J huor hede oc stegte de kunde væ-
Casiodorus siger offuer Psalm:
Denne Helffuedis Jld saaledis
fortærer/at hand beuarer/oc saa-
ledis beuarer / at hand piner / oc
giffuis de vsle Menniske it wdø-
deligt

deligt Liff / som pinen opholder. *Gregorius* offuer Kongernis Bøger. Vdi Helffuede kand ingen finde paa nogen raad at bliffue salig. Oc offuer *Iob.* Dødsens mørckhed / er atskillelsens mørck / Fordi huer som bliffuer fordømt / brendis met den euige ild / vdaff det induortis liuss / bliffuer der mørck / Oc endog alle vgudelige skal haffue Helffuede til fellitz / dog brende de icke alle / oc optendis met den samme ild. Oc lige maade in summa / vdi Helffuede er idel sorrig oc banghed / foruden nogen husualelse. *Rabanus* siger / At HErren siger selff / at deris orm skal icke døe / oc deris ild aldrig vd-

slyckis /

slyckis / vdi Ormen er raad / som vdi ilden hede. Ved Ormen forstaas / en sildig Penitentz / saa at hand aldrig lader aff vdi pinen at bide oc gnaffue Samuittigheden / Oc ilden er vduortis / saa er Ormen induortis til at anklage oc beskylde. Oc siger hand en anden sted. Der er død foruden død / oc ende foruden ende / begraffuelse foruden nogen som begraffuis etc.

Ansbertus offuer S. Hansis Obenbaring siger / At der er alle slags redskab til at plage met / fordi alt det onde der kand vere til / det skal vere offuer de vgudelige.

Anshelmus offuer *Mattheum* siger / At de som ere i Pinen / skulle

icke see Gud/ endog hand er nær-uerendis tilstede.

Petrus Cantor siger / At de fordømde plagis paa de lemmer/som de haffuer syndet met/somme paa Tungen / somme paa Øyene at vdstinge/somme paa Hender/ somme paa Føder / ocsaa paa de andre lemmer/som de haffuer syndet met. Oc er det troligt/ at Forældrene setter sig op imod Børnene/ oc offuerfalder dennem / oc beklager / at de for deris skyld er her bleffuen Syndere/Aagerkarle/oc andet/oc haffuer her søgt atskillig vlowlig middel/ at giøre dennem rige met / Oc derfor at farffue dennem ansictet / at riffue/ bide / oc

oc skende dennem. Desligeste børnene tuert imod / at sette dennem op imod Foraldrene / oc beklage / at de haffuer verit aarsag vdi deris fordømmelse / at de haffue ilde opfød dennem / at de icke haffuer holt dennem til Guds frygt / eller straffet deris Synd oc Ondskab / oc derfor at forbande dennem / oc spøtte dennem vdi ansictet / oc offuerfalde dennem.

Den Skribenter *Hugo* siger / at lige som Solen icke vermer lige meget alle legomer / Saa brender icke heller den Helffuedis ild / alle Siele lige meget / men huer effter som deris Synd oc Ondskab haffuer veret stor til etc.

Bonauentura siger/ at Helffuede er icke Guds/ men Diefflenis bolig/ oc at de den bolig haffuer i stedet for glæden/ Samuittighedsens banghed i stedet for liuset/ wforstandigheds mørck i stedet for en sømmelig begierlighedsens ild. *Innocentius* siger/ at de fordømdis Reff snoes aff tre strenge/ som er Mørckhedzens domhed/ Pinens haardhed/ oc wselhedzens Languarendished. Helffuedis pine er atskillig/ effter som Synden er atskillig. 1. er der Ild. 2. Kuld. 3. Graad. 4. Tandgnidzel/ graad for røg/ tandgnidzel for kuld. 5. ond Luct. 6. Orme som icke skal fattis. 7. Hamre som skal sla oc ban-

bancke. 8. Induortis oc vduortis mørck. 9. Syndernis beskemelse. 10. Forskreckelig Diefflenis siun/ som skal siunis at komme aff Ilden/ naar de vdkaster ild oc gnister. 11. Gloende Kieder/ som de vgudelige skal bindis met. Først de som haffuer hafft ond attraa oc begering. Det andet/ de onde oc vanartige. Det tredie/ de som haffuer leffuet offuerflødig. Det fierde/ affuindsiuge. Det femte/ de som i denne verden er icke straffet met kaarss oc modgang/ for det de haffuer fristet deris HErre oc Gud/ oc opuect hannem til vrede. Det siette/ dennem som haffuer vandret i mørcke/ oc forsmaad

Christum det sande liuss. Det siuende/de som haffuer bekiend deris Synd/oc dog fortuilet met *Iuda*. Det Ottende/ de som i dette Liff gierne saae ont/ oc giøre ont. Det niende/ de som haffuer vandret effter deris begerlighed / vdi all Synd oc last. Det tiende/ de som haffuer foractet Gud oc hans hellige ord/ oc icke troed legomens opstandelse/ eller haffuer troed/at de skulle haffue deris Synders forladelse/for Christi wskyldig pine oc død. Disligeste skriffuer hand en anden sted/At der er vdi Helffuede alsomstørst pinens banghed/ vselhedsens wendelig bedrøffuelse/ oc skal huer Lem haffue sin straff

oc

oc plage/ efter som de haffuer syn-
det til/ oc skal de vgudelige haffue
saa stor banghed/ at de neppelige
skulle paa andet kunde tencke/ end
paa den pine som de haffuer.

Bonauentura siger/ At de vgu-
deligis pine er forferdelig oc vli-
delig/ oc at der findis i den hellige
Skrifft ni slags plager vdi Helff-
uede. j. er Ild. Det 2. Orme/
Ilden skal brende Legomet/ oc Or-
men skal brende sindet. *Esaias* i det
sidste Capitel. Den 3. er luct oc
stanck. *Psalm*. 11. Hand skal lade
regne offuer de vgudelige liunet/
ild oc suogel/ oc giffue dennem en
storm til løn. Den 4. er kald.
Iob 24. Cap. Den 5. allsomsiørst
 hun-

hunger oc tørst/ *Esaias* 45. fordi de kand icke haffue en draabe vand/ som giffuis tilkiende vdi den rige Mands oc *Lazari* Histori. *Luc.* 16. Den 6. de som skal pine. *Matth.* 18. Det 7. forferdelse oc forskreckelse. *Iob* 9. Det 8. mørck som de vgudelige skal fengslis vdi oc bindis. *Matth.* 22. Det 9. pine oc plage/ som skal vere diss større/ for den atskillig vlighed/ som *Gregorius* skriffuer. Der næst er der fire aarsager til den sorg oc bedrøffuelse. Den første at de haffuer mist denne Verdsens gode/ huilcket beuisis vdaff Psalmen. Den anden/ fordi de haffuer ilde forsømmet deris tid. *Ierem.* 1. De for-

fordømde skulde giffue all Verden til / at de maatte haffue en time frest at giøre Penitentz. Den 3. Fordi de haffuer fortabt Gudz siun oc hans ære. Derfor siger *Chrysostomus* / at all Helffuedis pine er diss større / for de wgudelige er luct fra Guds ansict oc siun. Det fierde er / for de haffuer forhuerffuet slig Helffuedis uselhed. Oc er Helffuedis sted / mørck oc forferdelig / huilcket skal vere de rige oc mectige / som haffuer leffuet udi vellyst / diss større sorrig oc bedrøffuelse / Fordi her i Verden haffuer de hafft deris huss oc bolig foruden røg / men der skal vere altid røg. *Esaias* 45.

Dernæst skal der vere pinens v-endelighed/som *Esaias* beuiser i sit 33. Cap oc *Matth.* 25. Oc sigis der vdaff *Gregorio*/ vdi Helffuede skal det gantske Liff oc Siel brende/ som hand beuiser aff *Mattheo*. Nu seer mand her vdi Verden/ at in-gen kand fordrage/at en aff hans Fingre er en time vdi ilden. Nu kand huer tencke/ huad det kand vere for en pine oc plage/saaledis baade met Siel oc Liff/ at bren-dis/oc icke kunde opbrendis Men dette liffs pine er stacket/ oc iblant met nyttelig/ fordi Guds Børn der met prøffuis/ Men den pine vdi Helffuede er euig varende/ oc icke er til forbedrelse/ Oc der som

den fordømde kunde end græde saa meget vand som der er i Haffuet / da kunde hand icke vdslette den ringeste Synd.

Tomas Aquinas skriffuer / at de fordømde vdi Helffuede skal komme vdi hu / den ære som de haffue seet de gudfryctige haffue hafft / baade for Dommen oc i Dommen / oc skal derfor sørge diss mere / at de er icke verdige til at komme vdi den glæde / oc skal fortryde dennem / at der bliffuer nogen salig / Men der som de skulle ynske nogen at bliffue salig / da skulle de det giøre mod deris egne / som der staar hoss *Lucam* i det 16. Capit. om den rige Mand. Dette skal

alle gudfryctige betencke/ oc legge vind paa/ at de kunde bliffue varactige vdi en fast oc stadig Tro/ at de kunde befries fra Helffuede oc fra Helffuedis pine / i Christo oc ved Christum / huilcken som met sin Død oc pine haffuer giort fyllist for vore Synder.

Wi skulle ocsaa betencke / at Helffuedis pine er euig. Derfor haffuer de Gamle giort denne Lignelse oc sagdt / At der som der vaare it Bierg aff sand/ saa høyt som fra Himmelen oc indtil Jorden/ oc der tog en liden Ful / huer tusind Aar / it korn aff den/ da maatte der end vere haab / at det effter mange tusind maal tusind

Aar maatte faa ende/men Helff-uedis pine varer altid oc euinde-lig / Derfor er der ingen lignelse imellem det euige oc forgengelige. 2. Skal wi betencke Pinens storhed. 3. Skulle wi besinde Pinens maade at vere wsigelig. 4. Skulle wi ansee Ilden som altid brender. 5. Den Orm som altid bider / det er en euig fryct i Hiertet/ oc den sidste bedrøffuelse i Sielen. 6. Den euige kuld met tandgnidzel. 7. Den euig graad oc wleskelige Hunger oc Tørst. 8. At den euigheds pine er altid/ oc bliffuer altid / som den vaar først begynt / Fordi de fordømde haffuer intet haab/Oc lige som de

haff-

haffuer ingen husualelse / saa er de oc luct fra all befrielsis haab. 9. Skal wi altid tencke paa det ord / Euig / at det er langt / oc varer vden all affladelse. 10. Der skal vere it euigt suel oc bundløst dyb. 11. Der skal vere oc bliffue euig brølen / raaben oc skrigen. 12. Skulle wi altid betencke den skilssmisse / som de wgudelige er skilt fra Christo oc alle vduolde. Ach das vere ja beßer niemals sein geboren / als also sein verloren.

Derfor siger *Chrysostomus*: Sig mig huor mange Aars offuerflødighed oc kressenhed / du vilt ligne den euige pine ved. Lad som du haffuer leffuet vdi vellyst oc kressen-

kressenhed i hundret Aar/ leg end nu hundrede til/ oc leg end nu Ti hundrede til/ huad kand det end da lignis imod den euige tid? Monne icke all denne tid/som wi haffuer fortæret i all offuerflødighed oc vellyst/ vere som en nats søffn at regne imod det euige liff? Huad sige wi der til/ at vellyst forgaar lige som en skygge/ Men Helffuedis pine varer euindelig. Derfor du gudfryctige Læsere/ betenck at den euige tid/ oc Legomens oc Sielsens store pine haffuer ingen ende. O du anden Døds euig oc wsigelig pine. Det kand huercken met ord vdsigis/ eller met vor forstand begriffuis/

eller

eller met vor siun annammes / huad pine oc straff de vgudelige skal lide vdi Helffuede. Mand kand acte en groff lignelse/ som en Eremit haffuer forgiffuet/ Naar en Amme / eller en Moder / vil venne sit Barn aff/ da smør hun brystet met Senep/eller andre beske vrter / Da forskyder Barnet Melckens sødhed/ for den beskhed der er om brystet / saaledis skal Helffuedis beskhed tilføyes met denne Verdsens sødhed / da skal mand vel holde sig fra deñe verdsens vellyst/ det er / mand skal altid sette sig den pine oc straff for Øyne / som er vdi Helffuede / oc altid betencke den vdi Hiertet/ da skal

skal mand icke vere saa letfer-
dig til/at fortørne den almectigste
Gud/eller saa groffueligen synde/
som den vgudelige Verden giør.

Det Andet Capitel/ Om Diefflenis Naffn.

Wi maa vel forskreckis oc for-
ferdis/ At de vgudelige skal til-
føyes Diefflene/ dennem dagli-
gen see/ oc vere vnder deris Ti-
ranni/ oc at lide deris bespottel-
se/ oc vere vnder deris regement.
Men at wi dette kand videre for-
klare/ da vil wi beskriffue huad
Naffn de haffuer vdi den hellige
Skrifft/Fordi dennem er icke all-
eniste giffuen forskreckelige naffn/
men

men deris gierninger kommer ocsaa offuer ens met deris Naffn. Først kaldis den onde Aand vdi Skrifften en Hugorm. 1. Moise bogs 3 Cap. S. Hansis Obenbaring 12 Capitel. Den gamle Slange / fordi hand vdspyder sit forgifftig edder / paa de vgudelige/ oc laacker dennem til sig met sin røst/paa det hand vil forderffue dennem/ effter som de i begyndelsen haffuer foruent Guds ord falskeligen/for voris første Forældre/ derfor skal hand oc lige saa tractere de vgudelige/ som hannem er befalet grumelig. Desligeste kaldis de ocsaa Dieffle. *Leuit.* 17. *Deut.* 32 *Psal.* 16. 1. *Cor.* 10. 1. *Tim* 4.

1.Tim.4. Apoca.9. Iob.8. Baruch.4. Matth. 4.7.8.9.12.15.17. Marc. 16.
Oc haffuer de deris Naffn vdaff vidskab oc kundskab/ Fordi de vide huad der forhandlis vdi Helffuede/ imellem de vgudelige. Saa kaldis hand ocsaa Satan/ vor modstander. 3. Kongernis bogs 5. Cap. *Zach.3. Iob 1. Psalm. 109. Luc.10.12.22. Matth.4.12.16. Marc.1. 3.4.8. Actor. 5.26. Apoc.2. Rom.16. 1. Cor.5.* oc andenstedz. Wi læser huor grummelig hand tracterede *Iob*/ som vaar hannem en ringe tid befalet/ Huor meget mere vil hand forferdelig tractere dennem/ som er hannem euindelig befalet. Hand kallis oc en løgnactig aand

3. Kongernis bog 22. Cap. Saaledis tracteret hand *Saul*/ at hand haffde ingen huile / saa vel som *Iudas* / Saa at *Saul* stack sig selff ihiel/ oc *Iudas* hengde sig. Hand kallis oc en ond Aand/ 1. *Reg.* 18. 19. Den alleruerste Aand/ *Iudic.* 9. Den skalckactig Aand/ 1. *Reg.* 16. Derfor sigis hand ond/ alleruerst oc skalckactig / fordi hand giør de vgudelige det verste/ som den første Skalck oc Tyran / efter som hand er ocsaa kaldet en Manddrabere aff begyndelsen/ *Iohan.* 8. En vreen Aand/ *Zach.* 13. *Matth.* 10. 12. *Luc.* 6. 9. 11. *Marc.* 3. 9. fordi hand skal besmitte de vgudelige met sin vreenhed. Skørleff-

nerens Aand/ *Hoseæ* 4. fordi hand skal ilde handle met Skørleffnere vdi sit rige. *Asmodeus*/ *Tobiæ* 3. huilcken der skal grummelig verere Hoerkarle. Skock/ fordi der er mange Dieffle til. *Marc.*5. *Luc.*8. En Fristere/ *Matth.*4.13.25. *Luc.*4. 8. Beelsebub/ en Første offuer Diefflene/ *Matth.* 10. 12. *Marc.*3. *Luc.* 11. oc vaar en Affgud vdi de Philisters land/ vdi den by Acharon/ vdi den 2. Kongernis bog/ oc kallis en Første eller Herre offuer fluerne/ en stor humle eller brems. Thi ligeruis som slig fluer flyer om Menniskens Hoffuet/ oc sticker naar de kand komme til der met: Saaledis flyer oc mange

Dieffle omkring voris Hoffuet altid/ oc sticker naar de kand/ men vdi Helffuede / der skal de sticke de vgudelige met deris braade vden nogen forhindring. Hand kaldis oc ond/ *Matth.* 13. oc en vuen/ fordi hand anfalder oss/ som en Fiende / forfølger oss oc forsøger alt det onde hand kand beuise oss/ hui skulde hand icke da beuise de vgudelige allsomstørst grumhed/ som hannem er offuerantuordet. En sterck beuebnet / *Matth.* 12. *Luc.* 11. *Marc.* 3. for hans mact hand skal beuise imod de fordømde. Verdzens Første. *Iohan.* 12. 14. 16. Derfor skal hand met stor styrcke regere offuer de vgudelige/

ge/

ge / Der som hand her er i Verden handler saa grummelig met allsomstørst mact met dennem / som hand haffuer beset / oc driffuer dennem til all skackhed at giøre / binder deris tunge oc fornufft / at de kand icke vere bequem til nogen brug / Huor meget mere skal hand tilstoppe deris forstand oc fornufft / pine deris krop / oc forferde oc forstyre deris Aand / euindelig / som er antuordet hans Tiranni. En brølendis Løwe / *Psalm*. 91. 1. *Pet*. 5. Huem er den som icke befrycter sig for en grum Løwe / som kunde møde en vdi en skow. Wi vide huor vredeligen en sulten Løwe ferdis omkring / oc

søger effter andre Diur/som hun kand opsluge / huilcket giffuis tilkiende vdi *Danielis* 6. Cap. huorledis de grumme Løwer/ angreff de Mend / Quinder oc Børn / som bleff kast ned vdi Løwekulen/ for de anklaget *Danielem*/ oc huor hastelig de sønderknuset deris been før de kom til iorden. Ach huor meget mere vil Dieffuelen sønder knuse de vgudeligis been / oc dog icke fortære dennem. En Drage/ *Apocal*. 12. Ja en stor forferdelig oc edderfuld Drage / som er grum til at see / huilcken met sin Aande/ tender/ kløer oc mact/ oc met sit forgifftige edder forgiffuer alle vgudelige / dog saa at de aldrig døer. Hand

Hand kallis icke heller forgeff-
uis Behemoth/ *Iob* 40. vdaff øde-
leggelse/ it stort forferdeligt Diur.
Desligeste Leuiathan/ en stor
Hualfisk i Søen/ som omkaster
Skiff. Oc siger *Iob* i det 41. Cap.
Hand acter Jern lige som straa/
oc Kaaber som raadet træ/ der
skal ingen piil foriage hannem/
Slyngesteene er for hannem som
Affner/ Hamre acter hand som
Skeffuer. Saa mectig er hand/
at hand met ingen Vaaben oc
verge kand bestormis. Derfor
kand huer betencke huor grumme-
lig hand vil tractere de vgudeli-
ge/ som haffuer ingen vaaben el-
ler verge/men er bunden for han-

 nem

nem ved Hender oc Føder. Saa sigis hand ocsaa Abaddon/en forderffuere. *Apocal.* 9. Oc læsis hans grumhed/ *Matth.* 8. huorledis at to Dieffle vaar saa forferdelige / at der kunde ingen vandre ad den vey/ som de vaar paa. Oc *Matth.* 9. førdis en beset for Christo / hues tunge vaar bunden/ at hand icke kunde tale. Oc *Matth.* 12. en som vaar blind oc dum. Oc *Marc.* 5. at en bode vdi Biergene / som vaar beset / som huercken kunde bindis met kæder eller andre baand/ eller regeris / huilcken der raabte dag oc nat vdi Biergene / oc slog sig selff met steen / Huor meget mere vil

den

den Tyran slaa oc plage de vgu-
delige/som hannem bliffuer befa-
let/som er nøgne oc foruden nogen
hielp. Mand læser hoss *Marcum*
i det 9. huorledis at en førde sin
Søn til Christum/ hand haffde
en maalløss Aand/ oc naar hand
fick fat paa hannem/da sled hand
hannem/ oc hand veltet fraade/
oc skar met tenderne. Der som
de her paa iorden tør beuise arme
Syndere saa stor Tyranni/huor
meget mere / vil de beuise imod de
vgudelige / som dennem bliffuer
antuordet baade at riffue oc slide
dennem / oc at kaste dennem nu i
ild / nu i vand/ oc i andre maade
at pine oc plage dennem vden aff-
ladelse Sv Men

Men huem offuerueyer oc betencker dette i Verden. Hoss *Matth.* i det 15. Cap. læser wi/ at den Cananeiske Quinde siger/ at hendis Daatter plagis ynckelig aff Dieffuelen/ meget mere moñe de wgudelige plagis ynckelige indtil euig tid/ vdaff de onde Aander.

Sligt læser wi/
Sligt skriffuer wi/
Sligt høre wi/

Oc ingen giffuer act der paa/ giemmer oc beuarer det/ eller legger paa hiertet.

Hand kallis oc Affgrundens Engel. *Apocal.* 9. Fordi de kand icke komme vdaff den Hule. Belial kaldis hand/ fordi hand er for-

foruden low/ oc foruden Aag. 2. *Cor.* 6. fordi hand skal bruge sin grumhed imod de vgudelige/ foruden low oc ret/ vretferdeligen/ Tirannisk/ hasteligen foruden nogen maade.

Oc beskriffuer *Ambrosius* Dieffuelen saaledis: Hand lader icke de gudfryctige vere fri for sit anløb/ fordi hand er en gammel Fiende oc Løgnere/ oc Sandheds vuen/ Menniskens Modstandere/ offuerflødighedsens Mester/ oc Kyskhedsens Fiende/ huilcken som fødis vdaff grumhed/ hand optencker mange slags konster at skade det Menniskelige kiøn met/ hand saar vsamdrectighed iblant

Men-

Menniſken/hand opuecker vrede/ hand forøger begerlighed / hand raader til det ſom vederſtyggeligt er/ hand omgaas met Falſkhed/ oc formerer falſk Mening.

Sinecius ſiger/ at Menniſkens Jammer oc elendighed/ er Dieff-lenis retter. *Nazianzenus* ſiger / at hand er en Mandrabere/ oc hader alt det ſom got er / hand kand icke huile / hand er aldrig ſtille / hand begerer altid at ſkille Meñiſken fra Gud/efftersdi hand er voris affſagde Fiende. *Beda* ſiger : Hand kallis en Hugorm / for ſin twſigelig treſkhed/ en Løwe kallis hand / for ſin grumhed oc ſtyrcke. *Theophilactus* ſiger/hand kallis

kallis en wreen Aand/fordi hand
omgaas altid met det som wrent
er/ hannem siunis/ at intet kand
vere hañem verre/ end naar han=
nem forbydis at skade Menni=
sken/ hand paafører Mennisken
all skade oc forderffuelse. Oc li=
ge som Salighed er gudfryctige
Menniskers føde/ saa er oc Men=
niskens forderffuelse/ Dieffuel=
sens føde. Hand kallis *Pluto*/vd=
aff Hoffmodighed / oc æregerig=
hed oc foractelse. *Petrus Cluma=*
sensis siger: Naar hand icke kand
skade Sielen / da legger hand sig
effter Legomet at forderffue/ vdi
hues maade det kand skee/huilcket
altsammen skal betenckis.

Det

Det Tredie Capitel/ Om den Bespaattelse/ som Diefflene skal beuise de Vgudelige.

* * *

Effter som det er grueligt oc forferdeligt / at handle met saa mange Dieffle/oc grumme Tyranner paa en sted/oc vere deris mact deris bid / hug / slag / oc andre deris grumhed oc pine vndergiffuen/ saa er det oc dennem gantske fortrædeligt/ at lide deris daglige forsmædelse/bespottelse oc forhaanelse / oc icke ens / men mangis/ Fordi huer som fordømt er/er alle Dieffflis bespottelse vndergiffuen. Der skal de vgudelige Keyser oc Konger / som haffuer vdgiffuit vskyl-

wſkyldigt Blod / oc ſom grumme
Tyranner regeret her vdi Ver-
den / ynckelig plagis oc beſpottis /
oc ſkal derfor en Guldkrone be-
komme / en krone vdaff ild oc ſuo-
gel / oc ſkal beſpottelig tilſpørgis
aff Diefflene / huor deris rege-
mente nu er ? Ach huor mange
ſlags pine oc plage ſkal de vere
vndergiffuen / Fordi de grumme
Beſter ſkal ynckelige plage den-
nem / nu ved ild / nu ved ſuerd / ka-
ſtendis dennem vdi den gloende
Oen / ſom er halffierdeſinds tiue
gange ſiu gange hedere end en an-
den / der ſkal de antuorde dennem
en Hugorm vdi Haanden for en
ſpijr / oc iføre dennem i en kiortel /
ſom

som er aff suogel oc beg / for den Keyserlig oc Kongelig kiortel / som de haffuer baaret aff Purpur oc Silcke / oc skal bespottelig sige til dennem : vel kommen du woffueruindelig Keyser / Konge / Hertug / Første / Greffue : Huor er nu din velde ? huor er nu din mact ? huor er nu dit rige oc regement ? huor er nu dine faste Stæder oc Byer ? Mon de nu kunde hielpe dig aff vore Hender ? Du som haffuer øffuet dig vdi offuerflødighed / kressenhed oc vellyst / dig skal wi nu giffue en fuld / knuget oc skuddet maade i dit skød / du som haffuer forglemt Encker / Faderløse børn / oc andre / som haff-

haffuer veret fortryct oc fortreugt oc ingen retferdighed beuist imod deñem/ du som haffuer verit hoffmodig oc skaffet dine vndersaatte huercken low eller ret / men røffuet oc taget fra dennem / oc ført dennem vdi allsomstørst farlighed. Kommer nu hid mine staldbrødre/ oc bereder eder til/ den ene tage en hammer / den anden en tang/ den tredie en kylle/ en tage en øxe / den anden it glaffuind/ den tredie it dragit suerd/ en / en bøsse/ en anden en dagert/ oc huer sit redskab / at hand kand leggis paa en ambolt / at wi kand der klappe aff hannem hans hoffmodighed / hans Tiranni oc vellyst/

Thi lige som hand icke elskte retferdighed/ saa skal wi nu tractere hannem Tiranskelig / effter som hand haffuer forskylt til. Lader oss nu binde/ lader oss nu slaa/lader oss nu sticke/ oc beuise vort Tiranni/ fordi det er vor største husualelse oc vederquegelse / Lader nu den ærefuld Herre indgaa til euig forsmædelse/ bespottelse oc vselhed/ Lader oss nu binde Hender oc Føder/lader oss klaa hans Ørne/ oc kemme hans Hoffuet met en haard oc skarp kam/ oc lader oss plage hannem paa de lemmer/ hand haffuer syndet met/ saa at hand haffuer icke nogen leskelse euindelig/den som tilforn haffuer

raad offuer mange folck/ den nø-
dis nu til at leggis vnder vore
Føder/ saaledis er nu alting om-
uent/ Huor ere nu i Tienere oc
Suenne/ kommer nu/ oc tager
hannem vdaff voris mact/ huor
er nu din styrcke oc mact? beuiss
den nu. O du elendige/O du sua-
ge oc vlycksalige/ Hui haffuer du
hoffmodet dig? du som est ickon
støff oc aske/Hui haffuer du ladet
dig forføre vdaff oss? hui haffuer
du icke troet det hellige *Euangelio.*

Saaledis skal der ocsaa hand-
lis met alle vgudelig Øffrighed/
Friherrer/ de som haffuer veret
fri vdi verden/ oc nu er Dieffle-
nis Træl oc Vndersaatte/der skal

deris Fiende Dieffuelen / pine oc plage dennem / oc skal sige: Velkomen i velbyrdige Herrer / monne eders Adelskab oc herkomst / kunde frelse eder aff vore Hender / eller fra denne gloendis Oen / Brender nu veldig i velbyrdige mend / eders mund / huilcken i haffuer offuerflødelige brugt vdi mad oc dricke / skal nu brende / eders legom som i haffuer brugt vgudeligen oc offuerflødeligen / skal nu lide pine / eders Øyne som haffuer veret fulde aff ond begerlighed / eders ørne som haffuer veret tilbøyeligere til at høre vnyttig snack oc tale / end til at høre Gudz ord / eders Hender oc Føder skulle bren-

brende / ved huilcke i haffuer forwrettet eders Vndersaatte / oc haardelig syndet imod dennem / kommer / lader oss nu betale dennem / oc lader oss nu skencke i for dennem i GVds vredis kar / for den vellyst de haffuer hafft / lader oss nu rette an for dennem it bord fult aff forgifftige hugorme / smager i edle Herrer / vider at i skal nu vere oss vnderdanige / seer til i Dieffle mine stoldbrødre / huilcke veldige Mend / hugger / sticker oc plager dennem / oc handler met dennem / lige som i handlet met de vgudelige Herrer oc Førster. Dette skal vere de vduortis plager / men huor meget den induortis

tis Orm oc deris Samuittighed skal gnaffue deris Siel foruden affladelse / kand icke sigis eller beskriffuis. Oc end dog ieg effter Meñiskelig viss/ kand noget lespe om deris pine / da skal det bliffue tusind gange større/ end det kand enten vdsigis aff mig eller nogen anden. Huad skal wi sige om de mectige / wgudelige oc fordømde Bisper/ som icke haffuer bewist dennem som Bisper/men haffuer met vold oc mact indtaget andris Godz oc Len. Ach huor grummelig vil Diefflene handle met slig falske Hiurder/ huilcken en hiurde kiep vil hand antuorde dennem/ huilcken en Korkoffue vil hand henge

henge om dennem / huilcken en Messebog vil hand faa dennem vdi Haanden/ huilcke Helffuedis Vlffue vil hand hidze paa dennem/som dennem skal riffue oc slide. Oc skal Diefflene sige: Christus haffuer vdspyt dig aff sin Mund/ du som skulde føde hans Faar/ oc icke brugt det Verdslige regemente/Wi Dieffle skal drage oc slæbe dig til slacter bencken/ at du skal stickis oc icke døe/ du skal quellis oc icke omkomme/ du skal ihielslaes/ oc der skal dog vere liff vdi dig/oc Ormen skal altid gnaffue din Samuittighed / at du skal ihielslais/oc dog icke døe/oc du skal igennem stingis met Suerd/Da-

gerter oc Spiud / oc icke omkomme/men skal bliffue vdi den anden Død / Den som her vdi Verden icke vilde predicke det hellige *Euangelium* / den som icke vilde opstie vdi Predickestolen/ oc predicke det hellige *Euangelium*/ hand skal nu nødis til at opstie / skyder derfor til hannem met gloendis skud/ oc kaster paa hannem ild oc forferdelse/fører deñe Prelat met Helffuedis Mule. Du fordømelsens Barn / huor er nu din Gud den Romerske Pawe / at hand kand tage dig aff vore Hender ? huor er dine Prelater ? huor er dine Abeder oc Prier ? huor er din Erckedeyn ? huor er dine Canicker ?

huor

huor er dine Sangere? huor er dine Muncke oc Nunner? huor er dine gudfrygtige Jesuiter? raab nu paa dennem / oc beger deris hielp? du skalt raabe / oc de skal icke høre / kand skee de tør soffue / see/der er en stor part her hos oss/ oc kand icke hielpe dennem selff / huad vilt du arme Menniske giø-re/ at du kand vndfly? Dog skal mand vide/ at der altid haffuer veret vnder Pawedommet nogle/ som er bleffuen (Fordi CHristi sande Kircke haffuer altid veret/ er oc bliffuer/ som haffuer kiend CHristum for deris Hoffuet oc Hyrde/ oc hører Christi røst) ved den sande Grunduol oc Funda-

 ment.

ment. Der haffuer veret mange gudfryctige Muncke oc Klercke/ huilcke/ endog de haffuer swuidendis hafft nogen misbrug/ dog er de bleffuen varactige vdi Fundamentet/ som kand forfaris vdaff en Bog/ som er prentet for lxxx. Aar siden/ hues titel er Klerckernis stierne/ vdi huilcken vaar disse ord skreffuen: Sex gange vdgaff CHristus sit Blod for oss. Først vdi Omskærelsen/ som vaar gienløsningens begyndelse. Den anden gang/ der hand giorde sin Bøn vdi Vrtegaarden/ som vaar voris gienløsnings begierlighed. Den tredie/ der de satte den Tornekrone paa hans velsignet Hoffuet.

uet. Den fierde / der hand bleff hudstrugen / som vaar vor gienløsnings salighed / fordi ved hans vunder oc saar / ere wi helbrede giorde. Den femte / der hand bleff kaarsfest / som vaar vor gienløsnings fyllystgiørelse / fordi da betalde hand det / som hand icke haffde taget. Den siette / der hans benedidet side bleff obnet / som vaar voris gienløsnings Sacrament / fordi der løb vd Vand oc Blod / Blod til voris Synders forladelse / oc Vand til Daabsens afftoelse ꝛc. Derfor er den som giorde samme bog (hues Naffn icke er formelt) bleffuen ved det rette Fundament / Oc haffuer vild til-

raad

raad alle dennem som læste denne bog/ at de skulde ocsaa bliffue ved CHristi Kirckis sande Fundament. Derfor haffuer alle/ saa mange som saaledis haffuer troet paa Christum/ veret hans Kirckis sande lemmer. Nu vil wi tale igien om Diefflene/ som skal bespotteligen sige/ See/ wi ville ophøye denne verdige Bisp/oc sette hannem paa vredzens oc wgudelighedzens stoel/ hoss *Caipham/ Annam/ Pilatum/ Herodem/* vdi den gloende Oen/ som er siu oc halfierdesinds tyffue gange heet/ Saaledis skal mand tractere oc ære slig verdige Bisper oc Herrer. Ach huor grummelig skal Dieffuelen

uelen oc handle met de onde Prelater oc Klercker/som haffuer foractet det hellige Ecteskabs stadt/ oc leffuet vdi it vreenligt Skørleffnet/her paa Jorden. Huad som nu er sagt om slig fordømde Bisper/skal oc forstaaes om vgudelige Prester oc Ketter/som enten haffuer met deris onde Exempel/ eller met deris vrange Lærdom forført mange/de skal haffue ti gange større pine end andre/ som ere fordømt/ oc skal saaledis vden affladelse bespottis oc forhaanis. Røffuere oc Voldzmend/ skal de ocsaa betale/ at de ocsaa met vold skal handle met deñem/vdi saa maade/ at de skulle slaa

slaa Huden aff dennem / oc skal stingis igennem deris Hender oc Føder / vden affladelse / oc skal sige / See dine smucke Hender du haffuer røffuet oc taget met / see din Hud er dig afftagen / nu ville wi besmycke dit Kiød met gloendis lwe / oc din Hud ville wi skære met Ragekniffue.

De fordømde oc wgudelige Adels personer / skulle ocsaa faa deris tilbørlig straff / de skulle ride vdi en hule foruden bund / som skal vere optend met ild / vdaff huilcken deris Penge eller høye Byrd / icke skal hielpe dennem. Oc skal de sige til dennem / velkommen i Friborne Mend / i stercke oc vel-

dige Rytter/ stercke til at fortrycke de fattige/ veldige vdi kressenhed/ nu skal i derfor lide sterck pine/ oc wi skulle vere stercke offuer eders Legomer at plage/ wi skulle berede eder voris Helffuedis Heste/ rider nu hen vdi sorrig oc bedrøffuelsens suel/ at i der kunde pinis baade nat oc dag/ vdi all euighed/ her ere i nu vel beprydet met en kiortel aff ild oc suogel/ Lader nu eders godz/ byer oc grønne skowe tage eder vdaff vore Hender/ giffuer nu rom/ oc lader de Friborne Mend gaa frem/ at de kand sidde øffuerst i pinen etc. J grønnedis oc blomstredis her vdi Verden/ som grønne vrter paa

Marcken/ oc dis imellem haffuer i forarbeidet wretferdighed/ men nu er i forgaaen oc foruisnet til euig tid. Til de fordømde rige si-ger hand/ kommer hid i rige oc ge-rige/ i som haffuer tørstet effter sølff oc guld/ i skulle nu faa smel-tet sølff oc guld at æde oc dricke/ i skulle vere oc bliffue hos den rige Fraadzere/ *Luc.* 16. i pinen/oc in-gen skal husuale eder/ oc i skal ync-kelig plagis vdi lwen/ oc ingen skal leske eders tunge/ J haffuer tilstoppet eders Ørne for de fatti-ge/ oc icke vilde høre deris raab/ nu skal i raabe i pinen/ oc ingen skal høre eder/ nu er eders guld oc penge i fordømmelsen met eder/ nu

nu haffue i icke lenger penge fleer/
Den tid i bleff aff met liffuet/ saa
bleff i oc aff met pengene/ oc nu si-
der i den euige Død / oc i det vd-
uortis mørck/kand nu eders pen-
ge oc gerighed hielpe eder? See/ i
skulle nu føris hen til *Iudam Ischa-*
rioth / saa at den ene skal vere den
anden lig. Hoerkarle/ Skørleff-
nere oc Wreene skulle ocsaa vere
fordømde hos de wrene Aander/
oc vere der vdi euig wrenhed oc
stanck/oc skal Dieffuelen sige: See
Stolbroder/ her føre wi dig it
smuct Quindfolck til/ den skøne
Helenam/som er de wrene Dieff-
le / som skal plage dig euindelig/
derneſt Skorpioner oc Hugorme

 som

som eder skulle bide oc gnaffue / saa kommer altid det sure effter det søde / euig sorg oc bedrøffuelse / effter stor vellyst / Nu skulle i euig hyle oc græde / oc tagis vdaff ilden oc kastis i vand / oc siden i det vduaartis mørck / som er graad oc tandgnidzel / Seer nu / om eders vellyst kand hielpe eder. De hofferdige skal føris frem oc tilbage vdi Helffuede / oc skal Satan sige til dennem : Du haffuer hoffmodet dig aff din Visdom / du aff din rigdom / du aff din høye Stamme oc byrd / du gnaffuis nu aff Ormen / oc er allsomforacteligst / den som tilforn vaar huid oc smuck / hand er nu sort oc slem / den som

forlod sig paa sin Lærdom / hand er nu falden ned vdi affgrunden/ oc er bleffuen for Diefflene den aller daarligste / den som forlod sig paa sin styrcke/hand er nu vdi Helffuede imod Behemoth oc Leuiathan/ den aller suageste / oc er bunden paa Hender oc føder/ oc pinis wafladelig vden huile. Det smucke Haar / som Jomfruer oc piger haffuer hoffmodet dennem aff / skal vdryckis/ oc dragis fra vandet til ilden / oc fra ilden til mørcket/ at de kand faa it skaldet Hoffuet for deris smucke Haar / Oc de som hoffmoder sig aff deris smucke Ansict / deris Ansict skal besmittis met allsomstørst smitte/

deſligeſte met Ild oc lwe / oc ſkal beſpottis euindelige/ Oc ſkal Satan ſige: See huilcken en ſmuck quinde/ ſee huilcken en ſmuck pige/ ſee huilcke ſmucke børſtet haar / henter it ſpegel frem / at de kand beſee deris deilighed/ Der ſkal de vere ſkallet / oc haffue flettebond aff ild/ oc forleg aff lwe/ oc ſkal de haffue for Deſmer oc god luct / ſtanck oc ond luct. Da ſkal Dieffleneнaffue den største huſualelſe der aff / at de vdi deris rige ſkal haffue mange Keyſer oc Konger/ mange Tiranner/ſtore Førſter oc Greffuer / vtallige Pawer/ Biſper oc Prelater/ſtadzelig Friherrer/ vtallig Adels perſoner/ ſaa

mange

mange mectige / saa mange rige / saa mange hoffmodige / saa mange lærde / oc andre atskillig slags Folck / der vdaff skal de glæde oc fryde dennem / imellem dennem selff / oc skal sige: Huor ere i nu / som haffuer aff begyndelsen tient Verden / i som haffuer fuldkommet Verdsens Begering / huad gaffner nu eders Begering eller Vellyst eder? Huad her skal imodsettis Dieffuelen oc Helffuede / Oc huad Husualelse wi skulle beuebne oss met / er forklaret vdi den Bog / om en salig beredelse til Døden.

Det Fierde Capitel / Om de fordømdis klage-maal.

Der skal vere de fordømdis all-somstørste hylen/hicken oc graad/ wsigelig klagemaal/ Thi saa skal de tencke eller sige imellem den-nem: Ach wi arme vsle Menni-ske / Gud giffue wi aldrig haffde veret fød/See/ de som wi haffuer hafft tilforn for spaat oc forhaa-nelse/de er nu regnet iblant Gudz Børn/oc er indgaaen vdi æren/oc haffuer glæde oc herlighed / men wi ere vdi den euige forsmedelse/ oc skal euindelige lide spaat oc for-haanelse. O wi arme Menniske/

wi haffuer faret vild fra Sand-
heds vey/ oc fra retferdighedſens
vey/ Huad hielper oſſ nu vor rig-
dom oc hoffmodighed? nu maa
wi græde oc hyle offuer vor vſel-
hed/ vor rigdom er forraadnet oc
bleffuen til intet. O wi Daarer
oc Gecke/huor er nu vor ſkemten/
ord oc latter? Huor ſnart er det
forſuunden oc forgaaen. O huil-
cken it langt Reff haffuer denne
vellyſt ſnoed/ til at drage oſſ met
til ſtor Vſelhed oc Elendighed.
Huad gaffner oſſ nu alt det gode
oc tid fordriffue/ ſom wi haffuer
hafft vdi vor velmact/ da loe wi/
nu græder wi/ da vaar wi lyſtige
oc glade/nu ere wi vdi alſomſtørſt

 ſorrig

sorrig oc bedrøffuelse/ Vee oss til euig tid/ Wi maa vel forbande vor fødzels dag/ wi ere i Døden/ oc kand dog aldrig dø/ vee oss vsle/ som pinis oc skal pinis til euig tid. Oc kand wi icke vere fri it Øyeblick. O wi wlycksalige/ O wi fordømde. Ach all Verdsens siugdom/ pine oc plage/ som kand vere vdi Verden/ maa vel lignis imod denne/ for glæde/ Sandelig all Verdsens vselhed oc iammer maa vel lignis imod denne elendighed oc vselhed/ for lycksalighed. Her haffue wi ingen ro eller huile paa voris gantske liff eller lemmer/ oc vor Siel pinis dagligen met vor Samuittighedsens orm. O ende

foruden ende. O død som er verre end all timelig død. O thaare oc graad/ flyder altid aff voris formaledided Mund oc Øyne/ som Diefflene haffuer besmittet / oc wreengiort / alle vore lem̃er græder oc hyler / at wi er saa forskut fra Himmerigis glæde / fra alle Engle oc vduaaldis ansict. Huor skal wi hen / at wi kand faa nogen husualelse ? Wi haffuer intet haab/ alting er fortabt oc fortuilet/ der som wi lader vore øyne op/da er de grumme Dieffle tilstede/ som plager oss vden affladelse. O vselhed offuer vselhed / O bedrøffuelse offuer bedrøffuelse / O Hiertens inderste suck oc

V v graad/

graad/ O allerstørste tandgnid-
zel/ som dagligen fornyes oc al-
drig lader aff. Ach vore øyne seer
aldrig andet end de grum̄e Dieff-
le/ oc Helffuedis plage/ vore ørne
høre aldrig andet end Diefflenis
brølen / oc de fordømdis hylen oc
klage/ vor næsse lucter aldrig an-
det end stanck oc raad / vor mund
smager aldrig andet end aff edic-
ke oc galle/ ja wi fødis met optend
beg oc suogel/ Gud giffue Bierge-
ne vilde falde paa oss/ Gud giff-
ue høyene vilde skiule oss/ Huem
skal skiule oss fra HErrens vrede?
Huem skal beskerme oss? Eya wi
vsle Menniske/ som icke ville høre
HErrens røst vdi hans hellige
oc

oc salige ord/ wi haffuer icke giort Penitentz/ wi forherdet vore hierter / wi bleff varactige vdi Synden/ oc ere døde vdi Synden. O wi elendige/ O wi arme forskutte Syndere/ Gud giffue at wi maatte haffue en timis leskelse/ men nu er all Miskundhedsens vey igienluct for oss/ oc Himerigis oc Salighedsens dør er tilluct for oss/ all naade er oss nectet. O sorrig oc vselhed/ O banghed oc bedrøffuelse/ som skal vare euindelige/ Gud giffue wi haffde veret vmælende bester oc icke Mennisker/ wi vsle oc elendige / vor sorg oc bedrøffuelse er saa stor / at wi maa vel raabe vee offuer det euige vee/

fordi vor pine haffuer ingen ende/ oc er ingen maade paa vor smerte/ den pine wi lider her en time/er større end all den pine der er vdi verden. O wi redde oc forstyrrede/ huad skal wi giøre? O vee offuer all vee/ O bedrøffuelse offuer all bedrøffuelse/O pine offuer all pine. Voris tunge henger ved voris gumme/at wi kand icke tale mere/sindet er forstyrret/ hukommelsen er forgaaen vdaff den store plage/ forstanden er omuent til daarskab oc galenskab/ der er banghed vdi hiertet/ sorrig vdi legomet/ bedrøffuelse vdi Sielen/ pine vdi sindet oc forstand/ skelffuen oc beffrelse vdi lemmerne.

See Helffuede staar oben/Oenen er optend met ild oc lwe/Affgrundens suel er vijt oplat : vdi Helffuede pinis wi met lwe/vdi Oenen brendis wi aff ild / vdi Affgrunden stødis wi ned vdi det euige mørck/ der ere Diefflene tilstede / at stinge oc slaa/ riffue oc bancke. Huor ville wi hen? Forbandet vere den time min Moder vndfick mig vdi/ Oc forbandet vere mine Forældre til euig tid/ som icke fødde mig op til Gudfryctighed/ de som icke oplærde mig aff vngdomen. Vee oss som haffuer fortæret vor Barndom oc vor Vngdom vdi vellyst oc skalckhed / nu lider wi derfor alt det som ont er.

Augu-

Augustinus siger: Menniskens hu oc sind/ som omgaaes met denne verdens begerlighed oc forfengelighed / skyer arbeid / oc begierer vellyst/ oc ilde kand holde sig fra sin gamle vaane / men naar den begynder at tencke paa den yderste Dommedag oc Helffuedis pinis grumhed/ da siger det Verden fiendskab til/oc sin onde begiering oc vellyst / oc enten for den glæde den foruenter sig/ eller for pinens straff / da demper det met mact / sine onde begieringer/ oc legger vind paa/at det kand offueruinde sig selff.

*

Det Fierde Sidste/ Som mand skal betencke/ som er Om det euige Liff.

FOR alt tingest skal den hukommelse om Himmerigis glæde oc herlighed / beuege oss Meñiske/som vil kallis Christne / til at affstaa Synd oc ondskab/ oc til at tiene vor HErre oc Gud vdi hellighed oc retferdighed (som hannem teckis) alle vore liffs dage.

For det Første/ skal betenckis den herlighed oc smuckhed/ som er vdi Guds rige.

For det Andet/ den offuerflødighed der er vdaff alt got.

Det Tredie/ den euige glæde/ som skal vare euindelig.

Det Første Capitel/ Om Guds Rigis herlighed oc smuckhed.

Dauid den hellige Konge oc Prophet/ taler tit vdi sine Psalmer om HErrens hus/ oc dets smuckhed/ som vdi den 5. Psalm. HErre ieg vil gaa i dit hus paa din store godhed/ oc bede mod din hellige Tempel i din fryct. Derfor beder hand saa gudfryctteligen i sin 27. Psalm. En ting beder ieg aff HErren/ det haffde ieg gierne/ at ieg matte bliffue i HErrens hus/ all min liffs tid/ at skwe

den skøne HErrens Guds tieni-
ste / oc at besøge hans Tempel.
Oc siger hand fremdelis i den 26.
Psal. HErre teg elsker dit husis
sted / oc den sted som din ære boer
paa. Psal. 36. De bliffue druck-
ne aff dit husis rige gods / oc du
skencker dennem met vellyst som
met en strøm / Thi hoss dig er den
leffuendis Kilde / oc i dit liuss see
wi liusset. Læss ocsaa den 68.
Psal. huor der staar husens ære
(som er GVds Kircke) vddeler
raab. Item / om det store oc fruct-
sommelige Bierg (som er Guds
Kircke) det er det Bierg som HEr-
ren haffuer lyst at bo paa / oc bliff-
uer altid der. Item i Salomons

Predicken: Loffuer HErren vor Gud aff Israels Kilde. Item 69. *Psal.* Nidkierhed for dit huss haffuer ædet mig. Oc i den 42. *Psalm.* Jeg vil gierne gaa met haaben/ Oc vandre met dennem i GVDs huss met Glæde oc Tacksigelse/ iblant den haab som holder helligt. Læss ocsaa den 48. oc 84. *Psal.* HErre Zebaoth/ huor lystige ere dine bolige. Min Siel lengis oc begerer inderlig/ at komme til HErrens forgaard/ mit liff oc min siel glæder sig vdi den leffuende Gud. Salig ere de/ som bo vdi dit huss/ de loffue dig der euindelig/ Sela. En dag er bedre i din forgaard/ end ellers tusinde/ Jeg vil heller

vocte

vocte dørren i min Guds huſſ/ end lenge bo i de wgudeligis Bolige. *Psa.* 89. Saligt er det folck/ſom kand fryde ſig/ HErre de ſkulle vandre i dit anſictis liuſſ. De ſkulle daglige glædis i dit naffn/oc vere herlig i din retferdighed. Thi du eſt deris ſtyrckis prjs/ Oc du ſkalt ophøye vort horn ved din Naade. Alle Guds rigis Borger er ſmucke oc deilige/ſom der læſis hos *Lucam* om Englene i det j. oc 2. Cap. *Matth.* 28. *Marc.* 16. *Luc.* 24. *Ioha.* 20. Derfor er der ſtor ſkønhed. Thi Chriſtus ſiger: De vduaalde ſkal vere Englene lige / oc at deris anſict ſkal ſkinne ſom Solen. Viſdoms bog 5. Cap. De retferdige

skal leffue euindelig / oc HErren er deris løn/ oc den høyeste sørger for dennem/ Derfor skulle de faa it herligt rige / oc en deilig krone aff HErrens Haand.

Den tid CHristus forklaret sig paa Bierget for sine Disciple/ at hand vilde lade dennem faa en liden smag paa sit Rige/ Huorledis hand haffuer obenbaret sig met Moise oc Elia/ beskriffuis *Matth*. 17. *Marc*. 9. *Luc*. 9. Huor vdaff Peder bleff forstyrret/ oc sagde: Her er gaat at vere. Derfor er alt tingest klart oc liust vdi GVds rige. Oc kand der læsis vdi det 21. Capit. vdi S. Hansis Obenbaring / huor-

huorledis Guds Kircke / oc hans Triumpherendis By beskriffuis / aff huilcket en part er tagen vdaff *Esaia* i sit 60. Capitel. Derfor siger *Augustinus* herlig: Saa stor er Retferdighedsens herlighed / saa stor glæde er det euige liffs liuss / saa at der som mand icke skulde lenger forlyste sig der / end en time / da skulde mand vel foracte all Verdsens forfengelighed / vellyst / rigdom / oc andet huad Verden metfører. Fordi er det icke forgeffuis sagt: En dag er bedre vdi din forgaard / end ellers tusind. Derfor siger *Augustinus* ocsaa i sin bog om Guds By: O du Himmelske Jerusalem

lem du opliuste huſſ / til dig for-
lengis ieg at reyse / At den maa
anamme mig i dig / som haffuer
skabt mig oc dig. Oc siger *Bern-
hardus*: O huilcket æresuld rige er
det / der som Konger kommer til-
samen oc forsamler deñem / oc tie-
ner oc tilbeder hannem / Huilcken
som er en Konge offuer alle Kon-
ger / oc en Regenter offuer alle Re-
genter / vdaff huis skinnendis an-
sict / de retferdige skulle skinne som
Solen / vdi deris Faders rige. Oc
siger Propheten: Du skalt op-
fylde mig met glæde vdi dit an-
sict. Oc siger *Iob* rettelig i sit 13.
Cap. Hand skal see hans ansict
vdi fryd oc glæde. *Esai.* 40. Cap.
De

De skulle see Kongen vdi sin herlighed / oc glæde dennem. Oc berømmer *Dauid* sig tit vdi sine Psalmer / aff dette huss / oc dette rigis herlighed / som i den 92. Psalme. De som ere indplantet vdi Guds huss / de skulle blomstris oc grønnis vdi Guds Husis forgaard / Da skulle de sidde vdi det smucke huss / oc i det allerypperligste rige. Dette er den dag som HERREN haffuer giort / lader oss glæde oc fryde oss vdi hannem. Jtem 122. Psalme. Jeg glæder mig ved det som mig er sagt / at wi skulle gaa ind i HErrens huss / oc at vore Føder skulle staa i dine Porte Jerusalem.

Det Andet Capitel/ Om den Offuerflødighed der er vdi Guds Rige met alt gaat.

*

Endog wi haffuer beskreffuen vdi dette forgangen Capitel / vdaff Dauids Psalmer/ den Offuerflødighed der er vdi Guds rige/ Dog ville wi høre/ huorledis *Augustinus* beskriffuer det vdi sin Bog om Guds By: Det Gud haffuer berid dennem som fryctе hannem / kand icke met haabet naaſſ/ met kierlighed begriffuis/ det kand bekommis/ men icke skattis. *Bernhardus* siger: De gudfryctigis løn er saa stor/ at den kand

kand icke begriffuis / saa mangfoldig / at den kand icke tellis / saa offuerflødig / at den kand icke maalis.

Canaans land vaar en Figur til Christi rige / derfor ville wi høre / huad den hellige Skrifft taler der om. Moise 5. Bog 8. Capit. HERREN din Gud fører dig i it got land / it land som Becke / Kilder oc Søer er vdi / som flyde hoss Biergene / oc vdi Dalene: It land met Huede / Byg / Vintræ / Figentræ / oc Granate eble: It land der Olie træ oc Honning voxer vdi: It land der som du haffuer Brød nock at æde / der som fattis intet: It land hues

Stene er Jern/ der som du kand hugge Kaaber aff Biergene. Oc naar du haffuer ædet oc est mæt/ at du da loffuer HErren din Gud/ for det gode land/ som hand haffuer giffuet dig. Saa tag dig nu vare/ at du icke forglemmer HErren din Gud/ der met/ at du icke holder hans Bud/ Ræt oc Skick/ som ieg biuder dig i dag. At naar du haffuer ædet oc est mæt/ oc du haffuer bygd skøne huss/ oc boer i dennem: Oc dit Fæ oc Faar/ oc Sølff oc Guld/ oc alt det huad du haffuer formerer sig: At dit Hierte icke da hoffmoder sig/ oc du forglemmer HErren din Gud/ som vdførde dig aff Egypti land aff

Trældoms huss. Til dette land at besee/ er vdsend Speidere/ *Iudic.* 18. huilcke der sagde/ der de kom tilbage igien: Wi haffuer seet landet/ det er saare gaat/ Derfaare skynder eder/ oc verer icke lade til at reyse/ at i kunde komme oc indtage landet. Naar i komme/ da skulle i komme til it stille Folck/ Oc landet er langt oc bret/ thi Gud haffuer giffuet det i eders Hender. Saadan en sted/ som intet fattis/ aff alt det som er paa Jorden. Kong Salomon vaar ocsaa Christi Figur/ oc vnder hannem bode Juda oc Jsrael/ foruden nogen frygt eller fare/ oc huer aff dennem bode vnder deris Vintræ

oc Figentræ/ vdi Kong Salomons dage. 3. Kongernis Bog 4. Capit. Oc vaar der vdi Kong Salomons tid saa meget Sølff/ saa at det actedis intet / oc saa meget Sølff vdi Jerusalem/ som der vaar Stene. 3. Kongernis Bog 10. Cap. oc 2. Krønicke bog 9. Capitel. Huad maa der da vere vdi Himmelen / vnder den HErre Christo? sandelig allsomstørst offuerflødighed vdi alt ting. Canaans land som vaar loffuet oc forjet Guds Børn / er en Figur til det Himmelske rige. Derfor siger *Augustinus*: alt det som kand bedrøffue fattis der. Den euige lycksalighed staar vdi

tu

tu tingister / som er / at alt ont maa vere borte / oc alt gaat maa vere tilstede. Der som du spørger huad der skal vere / da kand der icke andet suaris / end alt huad gaat er / er der / oc alt huad ont er findis der icke. Om denne offuerflødighed taler S. Hans i sin Obenbarings bog sidste Capit. om den leffuende vandz flod. Oc taler ocsaa S. Hans der om i sit 4. Capitel. O huilcken it lyckfaligt Fæderneland / O huilcken en salig Jord / som Gud skal vere alt ting vdi alle. 1. *Corinth.* 15. Dette sted er den Himmelske græsſgang / som intet skal fattis / vdi huilcken Christus skal vederquege alle sine

sine Trofaste / oc euindelig føde sine. Psalm. 23. Her skal den sande Hiurde føde sine rette Faar. *Ezechiel* : 34. Huilcken Text den gudfryctige Læser kand læse. Derfor siger S. Hans i sit 10. Cap. De skulle gaa ind oc vd / oc finde føde. De skulle fødis vdi vellyst oc nyde den allerstørste sødhed. Oc er det den fæde græssgang / som Propheten tal om. Derfor læser wi i Psalm: Hand skal mætte dig met Kornens fædme rc. O du allmectige oc euige Gud / vor HErris JEsu Christi Fader / huor sødelig oc offuerflødelig skulle dine vduaalde da bliffue druckne vdaff dit husis offuerflødighed / oc vdaff vel-

vellystens Kilde / Fordi hoss dig er den leffuendis Kilde / en Kilde som aldrig fattis / den sande lyck-salighed oc euige glæde / Sande-lig / dette huss hør lycksalighed til vdi dagenis mangfoldighed. Det-te huss er HErrens huss fuld vd-aff rigdom / oc vor Guds Stad som er opfylt met alt gaat offuer alle maade. Før oss til det Himmel-ske Jerusalem / den offuerflødige Stad (*Esaiæ 33.*) ved Christum den eniste Søn / som er den rette Vey oc den sande Meglere. Vdi den By / skal de Spagferdige for-lyste dennem vdaff din offuerflø-dige fred. O huilcken en offuerflø-dighed er der vdi den By / Fordi

der

der er aldrig ende paa den fred. Derfor siger *Esaias* : Mit Folck skal sidde vdi Fredzens herlighed/ vdi Trofasthedzens Tabernackel. Salig er alle de som elsker dig/ oc glæder dennem offuer din Fred / Jerusalem er GVds behagelig-heds Stad/vdi dig skal de Hellige see Sødheden oc huilen/ Der skal vere fred offuer fred / oc slig en fred som offuer gaar alle Men-niskens forstand.

Det Tredie Capitel/ Om Himmerigis rigis allerstørste glæde oc herlighed.

Den Hellige Apostel *Paulus*/ indfører i sit første Sende breff til

til de *Corint*. 2. Cap. det som *Esaias* skriffuer i sit 64. Cap. Det som intet Oye haffuer seet/ intet Ore haffuer hørt/ oc er icke opstiet vdi noget Meñiskis Hierte/ det haffuer Gud berid dennem som hannem elsker. Derfor siger *Gregorius*: Huad Tunge kand vdsige/ eller huad Forstand kand begriffue den Glæde som er vdi Guds rige/ at vere iblant de hellige Englis Chor/ at sidde hoss de salige ærens Aander/ at see dagligen Guds guddommelige ansict/ oc det vforgengelige liuss/ aldrig at fryete for Døden/ men at glæde sig vdaff den euige vforgengelighed. Oc siger *Dauid*: Deris arff

skal vare euindelig. Oc siger *Esaias* 35. De skulle komme til Sion met glædskab / oc euig glæde skal vere offuer deris Hoffuit. Oc i det sidste Cap. Glæder eder met Jerusalem / oc verer glad offuer hende / Alle i som haffuer hende kiær / glæder eder met hende. Sandelig / denne Jerusalem er vor Guds By/ en salig By/ som opbyggis som en Stad/ja en stad offuer alle stæder/ vdi huilcken de saligis store glæde oc fryd skal vere. Oc siger *Tobias* i sit 13. Loffuet vere Gud som ophøyet Jerusalem/ hans rige bliffue euindelig offuer hende. HErre du est en stor sterck Gud/oc dit rige varer euindelig.

delig. Derfor siger *Augustinus* om denne Byes ære: Huor stor maa den Lycksalighed vere/ som der er intet ont/ der som der intet gaat er skiult / der som altid skal siungis Guds loff / som er alting vdi alle/Der skulle wi see/ elske oc loffue Gud. See/huad skal der vere vdi den ende/som faaer aldrig ende? Huad skal vor ende vere andet/ end at komme til det rige som haffuer aldrig ende? Sandelig HErre/dit rige er it rige i all euighed/oc dit Herredom varer fra en Slect til en anden ꝛc. Oc siger hand en anden sted: Lad fare denne Verdsens begerlighed/ til huilcken ingen saa fødis/ at hand

jo skal dø: Oc lader optende Kierlighed til den tilkomendis glæde / vdi huilcken alle saaledis liffactig giøris / at de icke skulle dø mere: huor ingen modgang skal forstyrre / ingen bedrøffuelse skal giøre wlystig / men euig glæde skal regere. O huor ærefuld er dette rige / vdi huilcket alle GVds Børn glæder dennem met Christo / oc skal følge Lammet effter / i huort det gaar / oc vere klæd i huide Klæder. Oc siger *Dauid*: De retferdige skulle æde / oc ophøynes i Guds Aasiun / oc forlyste dennem vdi Glæden. *Esaias* i det 35. Capit. siger / At de skulle beholde fryd oc glæde / oc all sorrig oc suck skal fly

fly bort fra dennem. Oc i det 25. Cap. HERREN skal affstryge graaden fra alle ansicter / Oc hand skal borttage sit Folckis forsmædelse vdi alle land. Oc de skulle sige paa den dag: see/det er vor Gud/ som wi haffuer bied effter/ at wi skulle vere glade oc fryde oss i hans Salighed. Huilcket forklaris videre vdi S. Hansis Obenbarings Bogs 21. Capit. huor der talis om det Himmelske Jerusalems herlige bygning. Læss *Tobiam* i det 13. Cap. Det er den sande glæde / At wi icke alleniste skulle glæde oss vdi Sielen / men ocsaa vdi det gantske Legom/Fordi det gantske Menniske skal op-

fyldis til euig tid/ met euig glæde. Oc der skal icke alleniste vere glæde vdi det gode / som wi skulle selff haffue/ men ocsaa aff huers saligis gierninger. *Ieremias* siger i sit 32. Cap. Jeg vil føre dennem til den sted/ at de skulle bo tryggelig/ oc de skulle vere mit Folck/ saa vil ieg vere deris Gud/ oc vil giffue dennem it endrectigt Hierte oc væsen/ som skal vare euindelig. 1. *Corinth*. i det 13. See/ saa skal de hellige Propheters/ Apostlers oc Martyrers Siele/ oc din/oc min vere / som det vaar en Siel (icke vdi en verelse/men vdi Kierlighedsens tilsammenføyelse) saa skal der oc vere en glæde/ oc den glæde

skal

skal oc vere din glæde. Derfor skriffuer *Gregorius* ret: Saa stor er der Kierlighedsens krafft / at den føyer altingest tilsammen / at det gode / som en anammer icke selff / det glæder hand sig en anden bekommer. Sandelig denne store glæde opstier icke i nogit Meñiskis Hierte. Saa skal huer gantske oc aldelis indgaa i den glæde / oc saa skal hans glæde vere fuldkommen. Oc skal huer vduaald / induaartis oc vduaartis / offuen oc neden / ja paa alle sider glæde sig vsigelige: Induaartis / vdaff en reen Samuittighed: vduaartis / aff legomens ære oc glæde: vnder / vdaff den ny Himmel

oc Jord / oc andre Creaturs deylighed / fornyelse oc opbyggelse: offuen/vdaff Guds siun: ved alle sider/ vdaff Englenis lystighed / oc vdaff alle Helgens frydefulde Samquem.

Sandelig / sandelig / ingen kand betencke huad det er / saaledis at glæde sig/saaledis at bo vdi Himmelen / saaledis at regnere met de hellige Engle. Da skulle de gudfryctige høre denne Guds Søns røst: Gack ind vdi din HErris glæde/gack ind vdi glædsens herberge / at dit Hierte maa glædis vdaff Himmerigis glæde/ vsigelige ꝛc. *Bernhardus* skriffuer gudfryctelige: Der er alt tingist

fuld

fuld aff glæde/ idel fryd/ saa at
Menniskene skulle tilføyes de hel-
lige Engle euindelig/ foruden no-
gen Kiødz skrøbelighed/ der er w-
endelig glædskab/ euig lycksalig-
hed/ vdi huilcken/ naar en engong
anammis/ da bliffuer hand der
vdi euindelig/ der er huile vdaff
arbeid/ fred for Fiender/ lystighed
vdaff det som dagligen er nyt/
tryghed vdaff den euighed/ sød-
hed vdaff Guds siun/ Huem skul-
de derfor icke inderlig begere at bo
der/ for den lystighed/ euighed/ oc
for GVds siun? Oc en anden
sted siger hand: Saa stor sødhed
er der vdi vor Himmelske Faders
rige/ Saa at der som all anden

sødhed lignis her imod/ sandelig/ da er det icke vden sorrig/ All anden lystighed/bedrøffuelse/ alt det som søt er / er her imod surt / alt det som smuct er/ slemt/oc alt andet som kand forlyste/ er besuæring/ Effterdi Guds godhed offuergaar i mange tusind maade all godhed. O HERRE huad vilde ieg giøre her paa Jorden / Efftedi dette offuergaar Guld oc ædel Stene/ oc er sødere end Hunning oc Hunning kage. O huad skal wi sige om dette Fæderne rige? huad skal wi sige om denne hellige By Jerusalem? Der skal siungis vdaff de gode Sangere (*Tobiæ* 13.) sødelige/ oc vden affla-

affladelse: Alleluia loffuer HEr-
ren. Derfor siger *Esaias* i sit 51.
Cap. Der inde finder mand glæ-
de oc fryd/tack oc loff/ Oc skal alle
sige hannem loff oc tack vdi hans
Tempel etc.

Vdi denne GVds By klin-
ger alle Helgens Orgeuerck oc al-
le salige nyder det Himmelske fry-
dens Aar. O huor sødelige oc
met huor stor *Harmoni* oc endrec-
tig røst de skulle siunge den rette
Musicam / deris Frelsere oc Ska-
bere til loff / oc sige vdaff Hiertet:
Alleluia/ Alleluia. Videre skriff-
uer *Bernhardus* om denne By:
O du Himmelske By/ O du tryg-
ge bolig/ O du Fæderne rige/ som
inde-

indeholder alt det gode Indbyggerne haffuer behoff / Der skal Folckene leffue foruden nogen sweenighed / Huor meget ærefult er der sagd om dig / O Guds By / alle lystigis oc gladis Bolig er vdi dig / fred / gudfryctighed / godhed / liuss / dyd / glantz / høffuiskhed / ære / loff / huile / kierlighed / lystig samdrectighed / glæde / fryd / sødhed / oc euig Liff. Oc skulle alle salige vere visse paa / at de skulle aldrig miste den. Derfor siger *Augustinus* : Det euige liffs tryghed / forarbeyder all lycksalighed oc gaat / Fordi / der som den vaar borte / da bleff alt det Himmelske gode / i huor gaat det kand vere / for-

forringet/aff den fryct det haffde/
for det skulde forgaa oc mistis.

Vdi dette Guds Huss/ oc som
er Guds Bÿ oc rige/ huilcken v-
sigelig oc vbegribelig glæde er
der/ huor om Christus sagde:
Oc ingen skal tage eders glæde
fra eder. Der er euig varendis
glæde oc lycksalighed/ oc de aller-
lysaligste Bolige.

Sandelig/ sandelig ere de lyck-
salige HERRE som boer vdi dit
huss/ fordi de skulle loffue oc prise
dig euindelige. *Chrysostomus* siger:
Huad maa det vere for en vel-
lyst/ huad maa det vere for en
glædskaff/ at leffue met Christo/
naar Sielen kommer igien til
hen-

hendis egen oc første frihed/ naar hun begynder at see sin HErre oc Frelsere. Den glædis storlighed kand icke forklaris/ Hun glæder sig icke alleniste aff det / som hun haffuer hoss sig næruerendis/ men hun glæder sig meget mere der vdaff/ at hun veed/ at der skal ingen ende bliffue paa hendis glæde. Huem skal vere deelactig vdi slig glæde / som skal vare foruden ende? Sandelig / denne glæde haffuer alle GUds Børn tilfellitz/ Fordi de hellige skal fryde dennem vdi glæde/ oc de skulle glæde dennem vdi deris herberge. O du By / siger *Hieronymus* / den Him̃elske trygge Bolig / vor Fæder-

derne rige/ som indeholder alt det som kand forlystis. O min elskelige/ huor wsigelig skal du da glæde dig/ naar du bliffuer førd ved Christum til den euige glæde/ Da skalt du sige det/ som *Esaias* siger: Glædendis skal ieg glæde mig vdi HERREN/ Oc min Siel skal fryde sig vdi min Gud/ som skal iføre mig Salighedsens Klædebon. Da skal du bekomme offuerflødig vellyst/ oc skal opløffte dit ansict til din Gud/ oc liuset skal skinne vdi dine Veye. Det er meget glædeligt at see det liuss/ Oc sandelig/ det liuss offuergaar all Verdsens glæde/ Oc er icke at forundre/ Fordi den Kundskab oc

siun

siun er det euige liff / oc alle Helgens ære / som Christus siger hoss *Iohannem* 17. Dette er det euige Liff / At de kiender dig en sand Gud / oc den du vdsende JEsum Christum. Den som kommer til denne Kundskab / hand seer Gud ansict fra ansict / oc kiender hannem / som hand er vdi sin guddommelig værelse / oc slig glæde er oc bliffuer en begyndelse til alt gaat / oc til all glæde.

Bernhardus skriffuer: Sandelig dette er den største oc høyeste glæde / det som icke bekommis vdaff it simpel Creatur / men aff Skaberen selff / huilcket skal skee / naar hand obenbarer sit ansict for dig.

Derfor siger Propheten: HErre/ ieg søger effter dit ansict/ det ansict som er deiligt/ oc fult aff all glæde. Huor lenge skal ieg miste sligt gode? huor lenge skal ieg holdis fra min Gud oc Frelsere? Min graad er min Mad dag oc nat/ effterdi der sigis til mig dagligen: Huor er din Gud? Naar skal ieg see oc obenbaris for min Guds ansict/ som giør mig glad met sit ansict ꝛc.

Sandelig er den siun/der Gud lader sig see ansict fra ansict/ den tredie Himmel/ vdi huilcken S. Poffuel vaar optagen/ Da skal du see Guds ansict/ oc nyde euig fryd oc glæde/ oc dit Hierte skal

vduies. O huor god er Gud vdi Jsrael mod dennem som haffuer rene Hierter/huilcken som vil forgæffuis gierne meddele dennem saa mangfoldig oc saa stor glæde. Dette hører du/ kiære ven/ gierne/oc glæder dig der ved/Men du skal oc vide / at det findis icke vdaff slumpe lycke/ men giffuis de gudfryctige ꝛc. Derfor siger *Gregorius*: Betalingens mangfoldighed forlyster vel sindet/ der for skal arbeydens strid icke heller forskreckis / Fordi mand kand icke komme til det ypperste gode / foruden stort arbeyd. Derfor siger *Paulus* den herlige Predickanter: Der bliffuer ingen kronet / vden

den som strider mandelig / Fordi huer skal faa betaling effter som hand haffuer arbeydet / Thi mange ville icke leffue vel / men begerer dog vel at dø / Fordi de vide at Guds Helgens Død er en ypperlig ting for Gud / Mange ville regnere met Christo vdi hans rige / men de ville icke lide her met hannem. Derfor siger *Bernhardus* smuct: O kiære Barn / aff begyndelsen vduaalde du Kiødsens plage / oc i det du det giorde / vilde du indgaa i din egen ære / Men wi / i det wi leffue vdi Kiødelig vellyst / ville wi indgaa vdi en andens ære. O huor daarlig ere wi / oc seenhiertige til at tro. Wi ville

glæde oss her met denne Verden/ oc siden regnere met Christo/ Herren skal gaa nøgen ind/ oc Suenden vil gaa i all offuerflødighed beprydet met kaastelige Klæder/ Guld oc ædel stene: Hand skal gaa ind met Faste / oc denne vil gaa ind vdi Fraadzeri/ Druckenskab oc Offuerflødighed: Hand skulde dø for hannem paa Kaarsit/ oc denne vil for hannem soffue vdi Sengen kræsselig: Sum̃a/ det HErren icke giorde/ det vil Suenden giøre. Oc *Hieronymus* til *Iulianum*: Det er vanskeligt oc vmueligt/ at en kand nyde baade dette næruerendis oc tilkom̃endis gode/ at hand kand baade fylde her Bugen/

gen/oc der Sindet/ oc gaa fra vel-
lyst oc til vellyst / Oc at hand
kand vere vdi begge den første/ oc
obenbaris baade vdi Verden oc
vdi Himelen ærefuld/Thi wi kun-
de icke baade tiene Gud oc Mam-
mon. Derfor skal huer Christen
legge vind paa/at hand kand leff-
ue edruelig/gudfryctelig oc retfer-
delig/ saa hand kand haffue Tol-
modighed vdi Kaarsit/ oc beuise
Ydmyghed / Kierlighed / Retfer-
dighed/ Veluillighed / Miskund-
hed mod alle / Oc at fly Kressen-
hed/ oc denne Verdens Forfenge-
lighed/ saa hand kand giøre en
sand Penitentz/ oc fortryde sine
fremfarne Synder/ ja at hand
 kand

kand vere flitig til at paakalde Gud/ Oc til en sand oc aluorlig Tackſigelse/ Som ſkeer vdi CHriſti GVds Søns Naffn/ ingen at ſkade/ men at legge vind paa/ at giøre vel mod huer mand/ dette er en Chriſten Ridders rette øffuelse.

Oc ſiger *Hieronymus*: Intet Arbeyd ſkal ſynis dig for ſuart/ oc ingen tid for lang/ at du kand bekomme euighedſens ære. *Matth.* i det 11. Himmerigis rige lider vold/ oc de ſom giøre vold/ rycke det til ſig. Det er/ den ſom met ſand Gudfryctighed ſøger effter det met Tro/ Haab/ Bøn/ Læſning/ Guds Ords hørelse/ oc an-

dre gudfryctige Gierninger oc øffuelse / Saa oc Tolmodighed vdi Kaars oc Modgang. Oc siger den Skribenter *Petrus Blesensis*: O at alle mine Lemmer kunde bliffue vansmectet aff vect / oc kunde fortørris vdaff Fäste / synderbrydis vdaff Arbeyd / Oc at mine Øyen maatte smeltis vdi graad / Ja om mit Hierte oc alle mine Aarer kunde flyde vdi graad / da vaare icke dog denne tids pinactighed / den ære oc Herlighed verd / som skal obenbaris vdi oss. O der som Mennisken viste huad Gud vaar / oc huad hand vaar selff / da skulde hand tro at tusinde Døde vaare som intet.

Men huem betencker oc acter dette? Wi ere alle klaage til det Verdslige at vdrette / oc icke til det Himmelske. Huer søger effter sit egit / oc icke effter det som Christo hører til. Huem beder nu retteligen? Huem tacker Gud aluorligen ved Christum? Huem er flitig vdi sit Kald oc Bestilling? Huem setter sit faste Haab oc lid til sin HErre Christum? Huem giør nu en sand oc aluorlig Penitentz? Saa tilraader *Hieronymus* alle / At de skulle legge vind paa / at de kunde anammis vdi Englenis Chor / oc anammis vdi de vduaaldis forsamling / saa at naar Sielen skal skillis fra Legomet /

gomet/ at de da kunde gaa den-
nem gladelig imod / som de den-
nem kiender. Der som i det giøre/
da skal intet vere eder søderé eller
lystigere/ end at vere til dette Ge-
stebud / oc at mættis paa denne
gresſgang / Fordi der som i den
faar smagit/ da skal alt det som er
paa Jorden/ vere eder beskt/ Der-
for troer en gamel Mand / som
er forsøgt / som raader eder gode
Raad. Item/ saa tit som denne
Verdsens forfengelig æregerig-
hed forlyster dig / saa tit som du
seer noget i Verden/ som dig kand
behage/ da sti op til Paradisſ met
din hu oc sind / oc begynt at vere
der som du skalt bliffue. Alt ac-
 beyd

beyd pleger at bliffue dis lettere/ naar mand tencker paa Lønnen/ Oc Lønnens haab/ er arbeydens husualelse. *Chrysostomus* offuer *Mattheum*: Der som nogen tyckis at den Vey er besuærlig/ hand er sin egen Kressenheds anklagere. Der som de forferdelige Haffzens bølger/ forferder icke Skiffmend/ der som den haarde Vinter storm oc swuær icke forstyrrer dennem som dyrcker Jorden/ Saar oc sting er Krigsmend lette oc lidelige/ for det haab som de haffuer til denne Verdslig oc forgengelige Løn/ Meget mere maa det vere Guds Børn lideligt/ huad de lider her i Verden/ efftersi Himmelen

melen

melen er dem beredt/ huor de skal icke føle eller fornemme dette Liffs genuordighed. Derfor see icke ved for Veyen er huas oc sneffuer/ Men see huort hen hand følger dig/ oc see icke til/ at den anden er slet oc bred/ men huor hand endis. Sandelig nu seer ieg/ at Himmerigis rige giffuis icke de Søffnactige/ eller Himmerigis glæde/ de Doffne oc Lade.

Augustinus/ der som hand taler om den strid/ mand skal haffue mod Synder oc laster/ siger: Lader fare dette Liffs kierlighed/ Thi ingen fødis saaledis/ at hand io skal dø/ Oc lader kierlighed til det tilkommendis optendis i eder/

vdi

Den fierde Betenckelse

vdi huilcket alle saaledis liffactig giøris / at de siden icke skulle dø / Der som ingen genuordighed skal forstørre dennem / ingen Nødtørfftighed skal bedrøffue dennem / ingen besuærlighed skal giøre dennem wrolig / Men euig fryd oc glæde skal der regnere.

*

Beslutningen.

DEtte er huis der er sagd om de fire sidste Tingester / Huer betencke dennem nu saaledis huer Time / Oc berede sig saaledis Gudfrycteligen til Døden / At hand kand Christeligen dø vdi

Om det euige Liff.

CHRISTO IESV GVds
Søn/ at hand skal icke komme
til Dommen/ men at hand kand
bliffue befrid fra Døden/ Dieff-
uelen oc Helffuede/ Oc ved *IE-
SVM CHRISTVM* indgaa
udi Guds Rige/ Huilcket forlæ-
ne oss *CHRISTVS* voris
rette Meglere oc Sa-
liggiørere/

* * *

AMEN.

Prentet i Kiø-
benhaffn / Aff Matz
Wingaard /

ANNO.

M. D. XCIII.

Paa Henrich Waldkirchs / Bor-
geris oc Bogeførers Bekaast-
ning / Oc findis hos han-
nem til kiøbs.